

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานชี้แนะแก่ประชาชนชาวไทยมานานกว่า 25 ปีแล้ว (คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2547) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกอัญเชิญมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศไทย นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จนกระทั่งถึงปัจจุบันอยู่ในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 ซึ่งทั้ง 2 แผนฯ ดังกล่าวได้ขับเคลื่อนควบคู่ไปกับการเน้น “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาคน เพราะเน้นการพัฒนาความเป็นมนุษย์และความยั่งยืนของการพัฒนา ให้ความสำคัญต่อเรื่องความอยู่ดีมีสุขมากกว่าความมั่งคั่ง และเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ และการใช้คุณธรรมนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเรื่องการพัฒนาคน เพราะคนเป็นผู้ที่สร้างสิ่งแวดล้อม ให้เกิดการพัฒนาพอเพียงได้ด้วยการรักษาความสมดุลในวิถีของแต่ละบุคคล แต่ละชุมชน แต่ละองค์กร และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ เศรษฐกิจพอเพียงนี้เป็นเรื่องการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพแข็งแรงมีความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ และสำคัญที่สุดมีการอนุเคราะห์แบ่งปันผู้อื่น มีศีลธรรมไม่ก่อความเดือดร้อน เบียดเบียน เอาเปรียบผู้อื่น และมีการฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องให้มีจิตเป็นสมาธิ ตั้งมั่นเป็นหนึ่ง เพื่อดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และใช้สติปัญญาไปในทางที่ถูกต้อง เมื่อแต่ละคนมีคุณภาพที่ดี ก็เป็นการพัฒนาชุมชน สังคมให้ดีขึ้นไปด้วยเช่นกัน การพัฒนาคนให้ดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นคน การคิดให้ถูก พูดให้ถูก ปฏิบัติให้ถูก อย่างมีสติและใช้ปัญญาไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มทางเลือกและพัฒนาศักยภาพของแต่ละคนให้สามารถอยู่อย่างพออยู่พอกิน ชุมชนตัวเองและครอบครัวได้โดยไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข โดยมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมพอเพียง และอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (โคฟี อันนัน, ม.ป.พ.)

การจัดการศึกษาในปัจจุบัน ถือเป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมในทุกระดับให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้น การนำแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่สังคมไทยโดยผ่านกระบวนการการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนจึงเป็นการเริ่มต้นวางรากฐาน

และเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ที่จะก้าวไปสู่การดำรงและการพัฒนาชีวิตของเด็กและเยาวชนไทยให้มีความมั่นคงและยั่งยืนโดยสอดคล้องสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทย (สุชาดา นันทะไชย, ม.ป.ป.) ซึ่งในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการศึกษานั้น เป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อน คือ การทำให้เด็กรู้จักความพอเพียง ปลูกฝัง อบรม บ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยสอดแทรกแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อสอนให้เด็กรู้จักการใช้ชีวิต ได้อย่างสมดุลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่างๆ รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมค่านิยมความเป็นไทย ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รู้ว่าตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของโลก การกระทำของตนย่อมมีผลเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในโลกที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ด้วย ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น สำคัญคือครูต้องรู้จักบูรณาการการเรียนการสอนให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งความเป็นองค์รวมนี้จะเกิดขึ้นได้ ครูต้องใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อน (ปริญญช พินุลสรวุฑ, 2549)

การปฏิรูปการศึกษาในปัจจุบัน ได้มุ่งประโยชน์แก่ผู้เรียน โดยอยู่บนพื้นฐานแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 หมวด 1 มาตรา 6 เรื่อง การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข และในหมวด 4 มาตรา 23 และมาตรา 24 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา โดยให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา โดยในมาตรา 26 ยังได้ระบุให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบ ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ ในมาตรา 27 กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทยเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ในปัจจุบันมีการปรับหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมมากยิ่งขึ้น เห็น

ความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้ มีคุณธรรม และมีความรอบรู้ อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชน ให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการ ดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) ซึ่ง แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุค ศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มี ทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำ หลักสูตร การเรียนการสอนในแต่ละระดับของแต่ละโรงเรียนในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียน การสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้ และ ทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่าง ต่อเนื่องตลอดชีวิต และจุดมุ่งหมายสำคัญประการหนึ่งที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนคือ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของ พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และนอกจากนี้จะต้องมุ่งเน้น การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ใน ฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อ ความสำเร็จในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อกำหนดรูปแบบการ พัฒนาด้านการเรียนการสอน การพัฒนาครูผู้สอน รวมถึงการประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา เกี่ยวกับคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียนทั้งในด้านของความสำเร็จ และปัจจัยที่มีผล ต่อความสำเร็จ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเยาวชนของชาติ พัฒนาครูผู้สอนให้มีคุณภาพในสังคมไทยใน ปัจจุบันและอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 2.1) ศึกษาสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามความแตกต่างของขนาดโรงเรียน
- 2.2) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ
- 2.3) ศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน

3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

3.1) กลุ่มเป้าหมายการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยแบ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยมีผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และประชาชนหรือผู้ปกครองในชุมชนที่อยู่รอบสถานศึกษา

3.2) ตัวแปรที่ศึกษา

- 3.1) ขนาดของสถานศึกษา
- 3.2) สภาพการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา
- 3.3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน

4. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

4.1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถที่ต้องการให้นักเรียนเกิดขึ้น จากการวางแผนการจัดการเรียนการสอนของครูที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วย การพึ่งพาตนเอง การประหยัดและรู้จักประมาณตน ความมีเหตุผล ความเป็นผู้รอบรู้ และใช้สติปัญญา การยึดมั่นในคุณธรรม ความสามัคคีและมีจิตสำนึกสาธารณะ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และการเห็นคุณค่าและภูมิใจในความเป็นไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) **การพึ่งตนเอง** หมายถึง การใช้ความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ในการกระทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จด้วยตนเอง และไม่ก่อให้เกิดผลเสียทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

2) **การประหยัดและรู้จักประมาณตน** หมายถึง การกระทำที่เหมาะสมตามอัตรา รู้จักใช้และเก็บรักษาทรัพย์สินทั้งของส่วนตนและส่วนรวมตามความจำเป็นและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจของตนเอง ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายหรือตระหนี่ถี่เหนียว

3) **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมในเรื่องต่างๆ โดยใช้สติรอบคอบ คิดระยะยาว มีเป้าหมาย และวิธีการที่เหมาะสม เข้าใจในการดำเนินการโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องรอบด้าน สามารถตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำ เชื่อหรือไม่เชื่อ โดยอาศัยการพิจารณา ไตร่ตรอง และคำนึงถึงผลกระทบหรือความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรือการตัดสินใจนั้น

4) **ความเป็นผู้รอบรู้และใช้สติปัญญา** หมายถึง การมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง รู้จักวางแผน มีสติและปัญญาในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นประโยชน์พื้นฐานและนำไปใช้ในการปฏิบัติอย่างพอเพียง

5) **การยึดมั่นในคุณธรรม** หมายถึง การมีศรัทธาและตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียรและมีสติ ยึดถือปฏิบัติในแบบแผนความประพฤติที่ตั้งอยู่ในความดีงาม

6) **ความสามัคคีและมีจิตสำนึกสาธารณะ** หมายถึง การอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่เอาตัวเอาเปรียบกัน ทุกคนช่วยเหลือกัน เสียสละ แบ่งปันกันทั้งกำลังทรัพย์ กำลังกายและกำลังใจ

7) **การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ** หมายถึง การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติให้สามารถใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน พอประมาณกับทรัพยากรที่มีอยู่ และพยายามรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้น

8) **การเห็นคุณค่าและภูมิใจในความเป็นไทย** หมายถึง การตระหนักและภูมิใจในความเป็นคนไทย ที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเอง รู้คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นและประเทศชาติ สืบสานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นและของไทย การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่นและรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีในท้องถิ่นของตนเองและของประเทศชาติ

4.2 **พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่สามารถสังเกต ชีบ่ง หรือระบุได้ถึงทิศทางหรือสภาวะของความสามารถของนักเรียนด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4.3 **สถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง** หมายถึง เงื่อนไขของการจัดการเรียนการสอนที่สถานศึกษาได้กำหนดและออกแบบไว้จน

ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนจนเป็นที่ยอมรับในเขตพื้นที่ การศึกษานั้นๆ และผ่านการประเมินการเป็นสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบในระดับดีเด่น

4.4 โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่ถึง 120 คน

4.5 โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 120 คน แต่ไม่ถึง 500 คน

4.5 โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 500 คนขึ้นไป

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

5.1 ครูผู้สอนได้นำเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5.2 สถานศึกษาที่เกี่ยวข้องให้แนวทางในการกำหนดดัชนีบ่งชี้การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5.3 เป็นฐานข้อมูลสำหรับเขตพื้นที่ศึกษา สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้า วิจัย การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนให้ได้มาตรฐาน

5.4 สถานศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของเด็กในปัจจุบันและอนาคต

5.5 ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ และชี้แนะแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย
2. ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์
3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย

แนวคิดการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เป็นแนวคิดเชิงหลักการที่ใช้เป็นหลักคิด เป็นทิศทางของการจัดหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ซึ่งแนวคิดการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้นั้น ปัจจุบันสามารถยึดตามกรอบที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บัญญัติเป็นหลักได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมวด 4 ที่ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายหลักที่กำหนดไว้ในมาตรา 6 ว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์”

คุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคนไทย

พระราชบัญญัติ หน่วยงาน แผน และบุคคลต่าง ๆ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะหรือมีเจตนาจะพัฒนาคนให้มีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ได้กำหนดคุณลักษณะคนไทยไว้ในหมวด 1 มาตรา 6 ดังนี้ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต

3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

จากการสังเคราะห์ “วิสัยทัศน์ของการศึกษาไทยในอนาคต” ของสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงลักษณะของคนไทยในอนาคตที่พึงปรารถนาใน 3 มิติ คือ มิติทางร่างกาย มิติทางจิตใจ และมิติทางปัญญา และคนไทยในอนาคตจะมีพัฒนาการสมวัย มีสุขภาพดี มีสุขนิสัยที่ดี เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ดี มีความเป็นประชาธิปไตย มีความรู้และทักษะทางภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ มีความรู้และทักษะในการจัดการ มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ความสามารถในการปรับตัว และมีคุณลักษณะที่มีความพอดีระหว่างคุณลักษณะต่างซ้ำๆ ต่อไปนี้

ร่วมมือกัน	-	แข่งขันกัน
ความสามารถในการทำงานเป็นทีม	-	ความเป็นปัจเจกชน
การเป็นผู้นำ	-	การเป็นผู้ตาม
รักธรรมชาติ ศิลปะ	-	รักวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
มีชีวิตรู้จักพอ	-	มีชีวิตแข่งขันเพื่อประโยชน์สูงสุด
คำนึงความเสมอภาค	-	คำนึงถึงกำไร มุ่งประโยชน์ตน
เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น	-	เห็นคุณค่าวิทยาศาสตร์ทันสมัย
เรียนเพื่อรู้	-	เรียนเพื่อปริญญา เพื่ออาชีพ
รู้ลึกเฉพาะสาขา	-	รู้กว้างรู้รอบหลายสาขา
ห่วงแหนวัฒนธรรม	-	รับวัฒนธรรมต่างชาติ

กองวิจัยทางการศึกษา (2540) กำหนดทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ มี 3 ด้านคือ

1. ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในอนาคต ได้แก่ มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะการคิด และทักษะการสื่อสาร
2. ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการทำงาน ได้แก่ มีทักษะการจัดการ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ขยัน อดทน อดออมและประหยัด

3. ลักษณะที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้แก่ ควบคุมตนเองได้ มีความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง ช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ มุ่งมั่นพัฒนา

ข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและหน่วยงานต่าง ๆ (กรมวิชาการ, 2541) ได้กำหนดคุณลักษณะของเด็กไทยในอนาคตที่พึงประสงค์ มีดังนี้

1. มีสุขภาพอนามัยดี แข็งแรง สมบูรณ์ มีสุขนิสัยที่ดีในการบริโภคเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมและสร้างคุณภาพชีวิต
2. มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และเต็มใจที่จะแก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยสันติวิธี มีส่วนร่วมพัฒนาการเมืองในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับโลก
3. มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้ในการดำรงชีวิตเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข
4. สามารถนำความรู้ ความสามารถและทักษะมาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต
5. มีความสามารถในการรวบรวมข้อมูล สร้างความเข้าใจ มีทักษะการคิด วิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ รู้วิธีแก้ปัญหาย่อยอย่างเป็นระบบและมีเหตุผล
6. มีจิตสำนึกภูมิใจในความเป็นไทย สืบสานศิลปวัฒนธรรม ยอมรับในความแตกต่างด้านวัฒนธรรม
7. สามารถต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคมไทยโดยสันติวิธี

ผลการวิจัยของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (อ้างถึงในการปฏิรูป, 2546) ให้วิเคราะห์และสรุปคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. **มิติด้านร่างกาย** คือ ผู้ที่มีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีการพัฒนาการในด้านร่างกายและสติปัญญาอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์ในแต่ละช่วงวัย
2. **มิติด้านจิตใจ** คือ ผู้ที่รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นเข้าใจสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวได้เป็นอย่างดี
3. **มิติด้านความรู้** คือ เป็นผู้ที่สามารถรู้ลึกในแก่นสาระของวิชาที่ศึกษาเล่าเรียนมา อีกทั้งยังต้องมีความเข้าใจในองค์ความรู้ด้านอื่น นอกเหนือจากสาขาวิชาที่ตนเองเชี่ยวชาญและเป็นผู้ที่สามารถรู้ได้ไกล โดยสามารถคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคตที่จะมาถึงได้
4. **มิติด้านทักษะความสามารถ** คือ ผู้ที่มีทักษะในด้านการคิด ทักษะการสื่อสาร ทักษะภาษาต่างประเทศ ทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะทางสังคม ทักษะการอาชีพ และทักษะการจัดการที่ดี

5. มิติทางด้านลักษณะชีวิต คือ เป็นผู้ที่มีลักษณะชีวิตแห่งความขยันอดทน ทุ่มเท ทำงานหนัก มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ มีวิสัยทัศน์ ทำทุกอย่างดีเลิศ มีจิตสำนึกประชาธิปไตย เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ความเป็นไทย มีจิตสำนึกต่อผู้อื่นและส่วนรวม รวมทั้งมีลักษณะชีวิตแห่งความประหยัดอดออม

โดยคุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวนี้ ได้พิจารณาบนพื้นฐานของมุมมองเชิงอนาคตที่จะสามารถมีชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จไม่ถูกระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ พัดพาไปได้ง่ายอย่างไร้จุดยืน คุณลักษณะของคนไทยได้มีการกำหนดคุณลักษณะ หรือมีเจตนาที่จะพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะต่างๆ มากมาย เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้มีคุณภาพที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมยุคโลกาภิวัตน์

2. ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

กระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ คือกระบวนการทางปัญญาที่พัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข บุรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม สาระการเรียนรู้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน ทันสมัย เน้นกระบวนการคิด และการปฏิบัติจริง ได้เรียนรู้ตามสภาพจริง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างไกล เป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ และมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญเพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และคนมีความสุข

หากมีการจัดกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม หรือที่เรียกว่าบูรณาการตามที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นแล้ว ย่อมส่งผลให้ได้คนไทยที่เป็น**คนดี คนเก่ง และมีความสุข** คุณสมบัติ 3 ประการ ต่างเป็นปัจจัยอิงอาศัยซึ่งกันและกัน มิได้เรียงลำดับก่อนหลัง เพราะถ้าพิจารณาอย่างบูรณาการแล้วก็ไม่จำเป็นต้องถกเถียงกันว่าคำใดควรมาก่อนคำใด

จุดหมายสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การพัฒนาคุณภาพของคนไทย เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ทุกฝ่ายต้องส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนมีโอกาสได้คิด ทำ ทบทวน พิสูจน์ผล แล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง พึ่งพาตนเองได้เนื่องจากเฝ้าหาความรู้ได้เอง และใช้ความรู้ทางสร้างสรรค์เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

ในการปฏิบัติการเรียนการสอนของครู แนวทางหนึ่งที่สามารถส่งเสริมการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ 5 ลักษณะดังต่อไปนี้ให้

มากที่สุด หรือยิ่งส่งเสริมให้เกิดมากกว่า 5 ลักษณะจะยิ่งเกิดประโยชน์ การเรียนรู้ 5 ลักษณะ ประกอบด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1) การเรียนรู้อย่างมีความสุข เมื่อการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสุขขณะเรียน ผู้เรียนเรียนรู้ อย่างมีความสุขอยู่เสมอ จะเป็นฐานสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ อยากหรือมีฉันทะในการเรียนรู้ ต่อเนื่องต่อไป เมื่อผู้เรียนมีความรักในการเรียนรู้อยู่เสมอ ก็จะเกิดนิสัยใฝ่รู้ตามมาได้ ความสุขโดยธรรมชาติจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำให้เกิดคุณภาพของจิตใจที่จะพร้อมในการเรียนในการทำงานต่อไป อย่างไรก็ตาม ความสุขมีหลายระดับ ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการมีความสุขของผู้เรียนควบคู่กัน ไป อาจเริ่มที่ความสุขทั่วไปที่ต้องการพึ่งพาครู พึ่งพาสิ่งล่อจากภายนอก เช่น ของขวัญรางวัล พัฒนาเป็น ความสุขได้จากภายใน เช่น ความสุขจากการได้เรียนรู้ ได้เข้าใจ ได้หาคำตอบด้วยตนเอง และความสุขจาก การมีจิตใจสงบ จากการมีปัญญาเข้าใจตนเอง เพราะเข้าใจธรรมชาติ เป็นต้น

2) การเรียนรู้จากการได้แสวงหาความรู้ ได้คิด และปฏิบัติจริง จะเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพราะการกระทำของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนจะได้ทักษะกระบวนการแสวงหาความรู้ การคิดและการปฏิบัติ ที่จะเป็น เครื่องมือการเรียนรู้ติดตัวผู้เรียนต่อไปในอนาคตได้ นอกจากนี้การที่ผู้เรียนได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติจะส่งผลให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ที่ชัดเจน และจดจำความรู้ และประสบการณ์ได้นาน

3) การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น จะเป็นฐานสำคัญในการฝึกให้ผู้เรียนทำงาน เพราะอยู่ร่วมกับบุคคล อื่นในสังคม ฝึกการทำงานเป็นทีม เป็นกลุ่ม ฝึกและพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตย ที่สำคัญการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือกันและกัน แบ่งปันความรู้กัน จะช่วยให้ประหยัดเวลาและพลังงานในการแสวงหาความรู้ได้มาก และ ที่สำคัญจะมีความสุขและอบอุ่นใจในการเป็นส่วนหนึ่งและมีส่วนร่วมในสังคมที่ช่วยเหลือและเอื้ออาทรกัน

4) การเรียนรู้แบบองค์รวม หรือบูรณาการ เป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติที่สรรพสิ่งล้วน เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และการเรียนรู้บูรณาการที่แท้จริงคือ การบูรณาการกับวิถีชีวิตโดยเชื่อมโยงจากสิ่งใกล้ ตัว จากเรื่องในพื้นบ้านสู่เรื่องราวสากลครอบคลุมองค์รวมแห่งชีวิตและธรรมชาติ

การเรียนรู้แบบบูรณาการและเป็นองค์รวมนี้นี้ ผู้เรียนจะเรียนรู้อย่างมีความหมาย เรียนรู้ได้รอบด้าน ครอบคลุมเรื่องราวนั้น และพร้อมที่จะนำความรู้ไปใช้ได้จริงด้วยลักษณะที่เห็นความเชื่อมโยง และรอบคอบที่ สำคัญการเรียนรู้และพัฒนาอย่างเป็นอย่างรวมนี้นี้ มีความชัดเจนสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ ดังความหมาย ของคำว่า “บูรณาการ” คือการทำให้สมบูรณ์นั่นเอง

5) การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เป็นการส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทบทวนสิ่งที่ ตนเองได้เรียนรู้ หรือได้กระทำไปอยู่เสมอว่าได้เรียนรู้อะไรไป เรียนอย่างไร เกิดผลหรือมีปัญหาอุปสรรคอะไร มีการแก้ไขหรือจะแก้ไขอย่างไรจึงเหมาะสม เป็นต้น จะทำให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ในกระบวนการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้น และผลที่ตามมาส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง เข้าใจวิธีการเรียนรู้ของตนเอง พร้อมทั้งจะเลือกวิธี

เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพแก่ตนเอง อีกทั้งส่งเสริมให้มีความพร้อมที่จะพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมขึ้น แก่ตนเองในสถานการณ์ หรือโอกาสต่าง ๆ ด้วยเพราะการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง จะทำให้เข้าใจ เหตุเข้าใจผลแห่งวิธีการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนที่สำคัญผู้เรียนจะมีเครื่องมือพัฒนาการเรียนรู้ติดตัวไป ตลอดชีวิต

การจัดการเรียนการสอนตามลักษณะทั้ง 5 ดังกล่าว สามารถเป็นจุดเน้นที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาคุณลักษณะของชีวิตได้ตาม เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เหนือสิ่งอื่นใดจะเป็นการพัฒนาชีวิตตามที่ควรจะเป็นได้ ชัดเจน เพราะการเรียนรู้ทั้ง 5 ลักษณะจะสามารถหลอมรวมจัดกับรูปแบบวิธีการสอนลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างไรก็ตามยังมีแนวคิดมียุทธศาสตร์สำคัญอื่น ๆ อีกมาก ที่จะส่งเสริมให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนว ปฏิรูปฯ มีประสิทธิภาพ โดยจะขึ้นอยู่กับครูที่จะสามารถนำหลักการ แนวคิด หรือวิธีการต่าง ๆ มา ประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากที่สุด โดยผ่านการทำงานของครูอย่าง ครูมืออาชีพที่จัดการเรียนรู้อย่างมีหลักการ ใช้การวิจัยในชั้นเรียนช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในการพัฒนาการ เรียนรู้ และที่สำคัญคือ มีศรัทธาในวิชาชีพที่ยึดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง (ชุดฝึกอบรม การ พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาวิธีสู่การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ทั้งระบบ สปช., 2545)

จากลักษณะการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สามารถสรุปเป็น แผนภาพได้ดังนี้ (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการศึกษา, 2543)

ลักษณะกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

- เป็นกระบวนการทางปัญญาพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
- เรียนรู้อย่างมีความสุข เน้นประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ
- บูรณาการสาระการเรียนรู้ สอดคล้องกับความสนใจ ทันสมัยตามสภาพจริง
- เน้นกระบวนการคิด และการปฏิบัติจริง นำไปใช้ประโยชน์ได้
- เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

ภาพประกอบ 2.1 ลักษณะของผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้ที่พึงประสงค์

3. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้วยเป้าหมายสำคัญของการดำเนินงานวิจัยที่มุ่งตอบประเด็นคำถามสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัย จึงมีความจำเป็นที่การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ต้องทำความเข้าใจกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในประเด็นต่างๆ คือ 1) ความหมายและความสำคัญ 2) จุดมุ่งหมาย และ 3) การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังมีรายละเอียดสำคัญในแต่ละประเด็นดังนี้

3.1.1 ความสำคัญและความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2549) ได้ประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยได้รับพระบรมราชานุญาตให้เผยแพร่ได้ ความว่า

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก โดยอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และมีความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

จากการประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้สะท้อนถึงหลักสำคัญของการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งมั่นอยู่ในทางสายกลาง การไม่ประมาท โดยยึดถือความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี รวมถึงการต้องมีความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ในการดำเนินงาน การกระทำ หรือการตัดสินใจต่างๆ

แม้ว่าหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ แต่ด้วยภาวะและสภาพทางเศรษฐกิจที่ทุกภาคส่วนจวนลงไปถึงระดับประชาชนโดยทั่วไป ที่ต่างได้รับผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจโดยถ้วนทั่ว ต่างตั้งตัวไม่ทัน และพยายามหาทางออกให้กับคืนสู่สภาวะที่ดีขึ้น

กระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระองค์ท่านทรงชี้แนะจึงเปรียบเสมือนแสงสว่างส่องทางให้ประชาชนได้เห็นถึงทางรอดและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสกันเขี้ยวกรากในยุคโลกาภิวัตน์ที่ยึดถือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นหลักในการสร้างความร่ำรวย กระแสพระราชดำริของพระองค์ท่านได้ถูกนำมาทบทวน วิเคราะห์ และถ่ายทอดสู่ประชาชนโดยทั่วกัน ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน กลุ่มบุคคล และประชาชน เพื่อใช้เป็นหลักในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การดำเนินงาน ต่างๆ อย่างมากมาย ดังเช่นที่ พิพัฒน์ ยอดพฤติการ (2550) ได้สรุปประมวลความหมายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงปรากฏอยู่ในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาช้านาน ในรูปของหลักการสร้างความ “พออยู่-พอกิน” และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวคิดนี้เพื่อใช้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศไทยเป็นครั้งแรก โดยมีข้อความที่สำคัญตอนหนึ่งว่า

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด”

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
วันที่ 18 กรกฎาคม 2517.

พระบรมราโชวาทของคัมภีร์ชี้ให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่มีความสอดคล้องกับสภาวะของประเทศและของประชาชน อาจทำให้เกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงค่อยสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าพระบรมราโชวาทนี้ แม้พระองค์ได้ทรงพระราชทานไว้นานกว่า 30 ปีแล้วก็ตาม ยังสามารถนำมาเป็นข้อเตือนสติที่ดีเลิศแก่ผู้บริหารบ้านเมืองในเวลานี้ ควรที่จะได้คิดพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน

แท้และหนักแน่น ให้เห็นถึงหลักการและวิธีการอันควรที่จะปฏิบัติในเบื้องต้น เพื่อช่วยให้เศรษฐกิจของชาติ และการครองชีพของประชาชนดำเนินไปด้วยดี ไม่ให้เกิดความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่เรื่องใหม่ เนื่องจากพระองค์ท่านได้ทรงใช้เป็นหลักในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีอยู่กว่า 3,000 โครงการ ตลอดหกทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี 2493 โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพลนิกรที่ยังยากจนในถิ่นทุรกันดารเป็นเบื้องต้น เพื่อสร้างความ “พออยู่-พอกิน” อันเป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจพอเพียง

กระนั้นก็ตาม ยังมีนักวิชาการที่เข้าใจความหมายของคำว่าพอเพียงในพระองค์ท่านคลาดเคลื่อน บ้างก็เข้าใจว่า พอเพียงคือ “การพึ่งตนเอง” ไม่พึ่งพาผู้อื่น ไม่คบค้าสมาคมกับคนอื่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอธิบายขยายความว่า

“ความพอเพียงนี้ ไม่ได้ หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่างๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัย จริง อาจจะล้าสมัย คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์รู้สึกว่าจะไม่หุหุหุ แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้

ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไปทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้แต่ครั้งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถอยู่ได้ การแก้ไข อาจจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อน เพราะเดือดร้อน แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ก็สามารถที่จะแก้ไขได้”

“วิธีปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่ต้องทำทั้งหมดและขอเตือนว่าถ้าทำทั้งหมดก็จะทำไม่ได้ ถ้าครอบครัวหนึ่งหรือแม้หมู่บ้านหนึ่งทำเศรษฐกิจพอเพียงร้อยละแปดสิบ ก็จะเป็นการถอยหลังถึงสมัยหิน สมัยคนอยู่ในอุโมงค์หรือในถ้ำ ซึ่งไม่ต้องอาศัยหมู่บ้านอื่น เพราะว่ามีหมู่บ้านอื่นก็เป็นศัตรูทั้งนั้น ดีกัน ไม่ใช่ร่วมมือกัน จึงต้องทำเศรษฐกิจพอเพียง แต่ละคนต้องหาที่อยู่ ก็หาอุโมงค์หาถ้ำ ต้องหาอาหาร คือไปเด็ดผลไม้หรือไปไม้ตามที่มี หรือไปใช้อาวุธที่ได้สร้างได้ประดิษฐ์เอง ไปล่าสัตว์ กลุ่มที่อยู่ในอุโมงค์ในถ้ำนั้น ก็มีเศรษฐกิจพอเพียง 100 เปอร์เซ็นต์ ก็ปฏิบัติได้

แต่ต่อมาเมื่อออกจากถ้ำ ในสมัยต่อมา ที่สร้างบ้านเป็นที่อาศัย ก็เริ่มจะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหลือประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ เพราะว่ามีคนไปผ่านมา ซึ่งไม่ได้เป็นศัตรู เอาอะไรๆ มาแลกเปลี่ยนกัน เช่น คนที่มา

จากที่ไกล ผ่านมามีหนังสือสัตว์ที่เหมาะสมที่จะใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ก็ซื้อด้วยการแลกเปลี่ยนด้วยอาหาร เช่น ปลา ที่จับได้ในบึง อย่างนี้ก็ไม่ใช้เศรษฐกิจพอเพียงแล้ว เวลาก้าวล่วงมาอีก มาถึงปัจจุบันนี้ ถ้าคนจะปฏิบัติ เศรษฐกิจพอเพียง 100 เปอร์เซ็นต์ คงทำไม่ได้ และถ้าสำรวจตัวเอง หรือเศรษฐกิจของตัวเอง ก็เข้าใจว่า จะเห็นได้ว่าไม่ได้ทำ เข้าใจว่าทำได้ไม่ถึง 25 เปอร์เซ็นต์ ไม่ได้ถึงเศษหนึ่งส่วนสี่ เพราะว่าสิ่งที่ตนผลิตหรือทำ ส่วนใหญ่ก็เอาไปแลกกับของอื่นที่มีความจำเป็น ฉะนั้น จึงพูดว่าเศรษฐกิจพอเพียง ปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็ควรจะพอและทำได้

คำว่าพอเพียงมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้เองเท่านั้น แต่มีความหมายว่า พอมีพอกิน เราควรจะปฏิบัติให้พอมีพอกิน พอมีพอกินนั้นก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอมีพอกินก็ยิ่งดี ให้พอเพียงนี้ ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ ความจริงเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) นี้ กว้างขวางกว่า Self-sufficiency คือ Self-sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรที่มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง (พึ่งตนเอง)

บางคนแปลจากภาษาฝรั่งว่า ให้ยืนบนขาตัวเอง (ซึ่งแปลว่าพึ่งตนเอง) หมายความว่าสองขาของเราเนี่ยยืนบนพื้นให้อยู่ได้ไม่หกล้ม ไม่ต้องไปขอยืมขาของคนอื่นมาใช้สำหรับยืน แต่พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอ ดังนั้นเอง คนเราถ้าพอใจความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง”

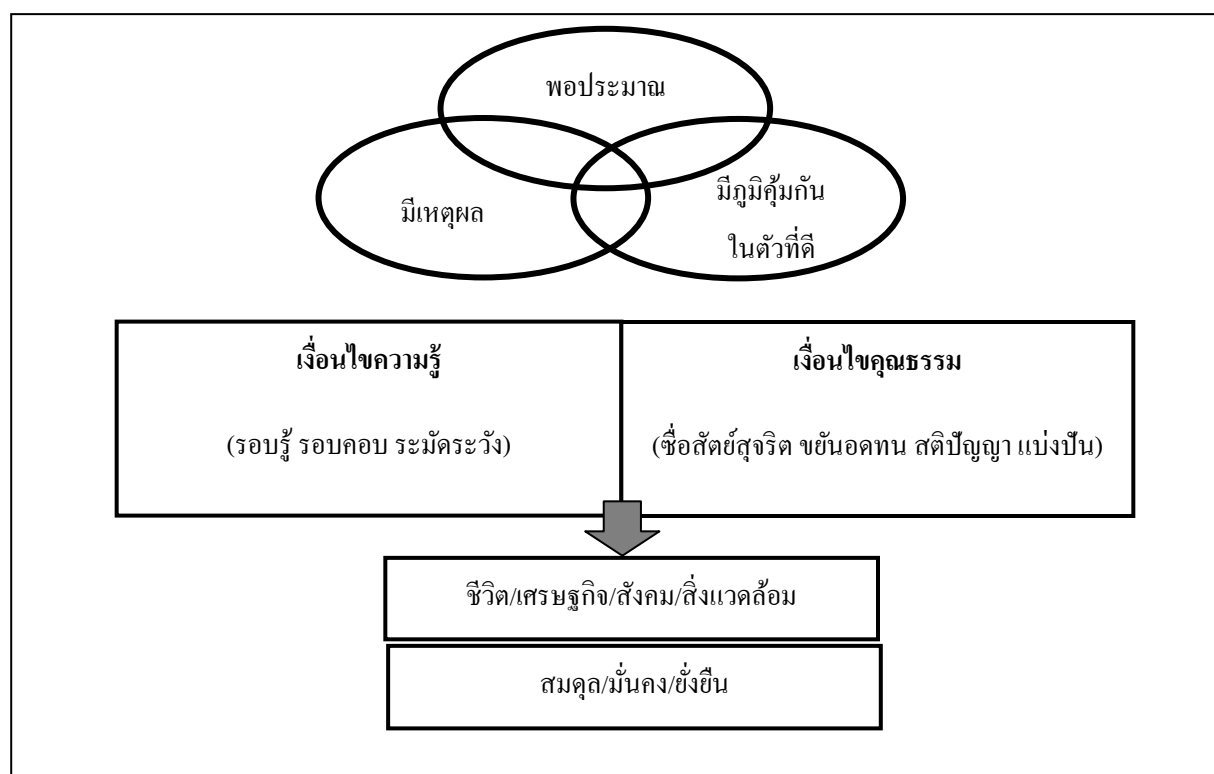
พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 4 ธันวาคม 2541

ภายหลังจากที่คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เริ่มเป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยที่ผู้พูดแต่ละคนจะตีความหมายเอาเอง ทำให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละคน อาจจะแตกต่างกันมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยและทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขบทความเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ

ในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่นๆ มาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานไว้ในโอกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในช่วงต้นของหัวข้อนี้

จากความสำคัญและความหมายในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปให้เห็นถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน ได้ดังภาพประกอบ 2.2

ภาพประกอบ 2.2 สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ที่มา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549)

จากภาพประกอบ 2.1 ที่แสดงให้เห็นว่าความพอเพียง ต้องมีคุณลักษณะของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จึงเป็นสิ่งที่ต้องทำการศึกษาต่อว่า ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีนั้นหมายความว่าความถึงอะไรบ้าง รวมถึงเงื่อนไขสองประการที่เป็นพื้นฐานสำคัญในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความรู้และคุณธรรม ทั้งนี้ พิชัยน์ ยอดพุดติการ (2550) ได้อัญเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมราโชวาทอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้พระราชทานไว้ใน

วโรกาสต่างๆ มาประมวลและสรุปให้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความพอประมาณ

ความพอประมาณในการดำเนินงานที่สะท้อนอยู่ในกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ ที่ให้เห็นถึงการพิจารณาปัจจัยต่างๆ อย่างรอบคอบ คำนึงถึงขนาด โครงการที่เหมาะสม การบริหารปัจจัยนำเข้าอย่างเหมาะสม และไม่โลภเกินไป

“การที่จะทำโครงการอะไร จะต้องทำด้วยความรอบคอบ และอย่าตาโตเกินไป คือบางคนเห็นวโรกาสที่จะทำโครงการอย่างโน้นอย่างนี้ และได้นึกถึงว่าปัจจัยต่างๆ ไม่ครบ ปัจจัยหนึ่ง คือ ขนาดของโรงงาน หรือเครื่องจักรที่สามารถที่จะปฏิบัติได้ แต่ข้อสำคัญที่สุด คือ วัตถุดิบ ถ้าไม่สามารถที่จะให้ค่าตอบแทนวัตถุดิบแก่เกษตรกร เกษตรกรก็จะไม่ผลิต ยิ่งถ้าวัตถุดิบสำหรับใช้ในโรงงานนั้น เป็นวัตถุดิบที่ต้องนำมาจากระยะไกล หรือนำเข้าก็จะยิ่งยาก เพราะว่าวัตถุดิบที่นำเข้านั้น ราคาแพง บางปีวัตถุดิบนั้นมีปริมาณ ราคาอาจจะต่ำลงมา แต่เวลาจะขายสิ่งของที่ผลิตจากโรงงาน ก็ขายยากเหมือนกัน เพราะว่ามีมาก จึงทำให้ราคาตก นี่ก็เป็นกฎเกณฑ์ที่ต้องมี แต่ข้อสำคัญที่อยากจะพูดถึงคือ ถ้าเราทำโครงการที่เหมาะสม ขนาดที่เหมาะสม อาจจะไม่ต้องหุงหา แต่จะไม่ล้ม หรือถ้ามีอันเป็นไป ก็ไม่เสียมาก”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 4 ธันวาคม 2540

ในวิถีการผลิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เริ่มจากการพิจารณาปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน วัตถุดิบ พลัง ฯลฯ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองให้ได้ก่อนในเบื้องต้น หมายความว่าที่ดินที่ใช้ในการผลิตหรือให้บริการนั้น ผู้ผลิตได้มีกรรมสิทธิ์หรือเป็นเจ้าของอยู่แล้ว ไม่ควรเป็นสถานที่ที่ต้องใช้ทุนไปซื้อหาหรือเช่ามาโดยเกินกำลังตัวเอง

ในเรื่องวัตถุดิบซึ่งเป็นทรัพยากรการผลิตของกลุ่ม ควรจะต้องหาได้ภายในท้องถิ่นทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่ ไม่ควรนำวัตถุดิบมาจากภายนอก เพราะจะไม่เพิ่มต้นทุนเรื่องค่าขนส่งในกระบวนการผลิต ความได้เปรียบทางด้านต้นทุนการผลิตก็จะลดลง ดังนั้น หากการผลิตใดที่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบจากภายนอกทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่แล้วควรพิจารณาความคุ้มค่าในการผลิตว่าสมควรจะดำเนินการผลิตนั้นๆ ดีหรือไม่

ในเรื่องทุนที่ใช้ในการผลิต เป็นที่ชัดเจนว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เน้นที่การพอมีพอกินเป็นขั้นที่หนึ่ง การกู้หนี้ยืมสินเพื่อมาใช้เป็นทุนในการผลิตหรือเพื่อไปซื้อหาปัจจัยการผลิตอื่นๆ จึงเป็นสิ่งที่ควร

หลีกเลี่ยง หากกิจกรรมการผลิตนั้นสามารถสร้างผลผลิตที่ก่อให้เกิดทุนหมุนเวียนกลับเข้ามาในระบบได้แล้ว หรืออีกนัยหนึ่งคือ สามารถพึ่งพาอาศัยการผลิตนั้นได้ในระดับหนึ่ง จึงค่อยเริ่มขยายและพัฒนาการผลิตเพื่อให้สามารถเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นในระดับต่อไป

ในเรื่องแรงงานซึ่งเป็นอีกหนึ่งปัจจัยการผลิต ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากจะเน้นการแบ่งปันร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันแล้ว ยังให้ความสำคัญแก่แรงสมองที่จัดเป็นความรู้ในฐานะปัจจัยการผลิตที่สำคัญ และยังจำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น คอยกำกับความรู้ที่ตนมี จึงจะก่อให้เกิดกิจกรรมการผลิตที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งระบบนิเวศอย่างสมบูรณ์

เศรษฐกิจพอเพียง ยังหมายรวมถึง ความประหยัดในทรัพยากรที่ใช้ และดำเนินไปด้วยความมีเหตุผล ดังตัวอย่างที่ได้ทรงถ่ายทอดให้พสกนิกรว่า

“เศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้ย้าแล้วย้าอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ใครต่อใครก็ต่อว่า ว่าไม่มี Sufficiency Economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้ ก็หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ใช่ชี้เหนียวทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุข

อย่างพอเพียงเนีย เราก็ทำ เราเขียนเรื่องทฤษฎีใหม่ เขียนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เราก็เขียนเอง ไม่ให้คนอื่นเขียน เขียนใช้คอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ที่ซื้อมาราคาแพง แต่ว่าซื้อมา 12 ปีแล้ว ก็ยังใช้อยู่ ยังใช้คอมพิวเตอร์ที่อายุกว่า 12 – 13 ปีแล้ว ซื้อมาตอนนั้น 5 รอบ ได้คอมพิวเตอร์มา มาถึง 6 รอบ ก็คอมพิวเตอร์อันเดียวกัน ก็ยังใช้อยู่”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 4 ธันวาคม 2543

นอกจากนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มิได้ปฏิเสธการผลิตเพื่อการค้า หรือส่งเสริมให้ผลิตเพื่อบริโภคเองเท่านั้น เพียงแต่ควรมีขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากการผลิตเพื่อการพึ่งตนเองและอยู่อย่างพอกินพอใช้ให้ได้ก่อน เช่น มีการปลูกข้าวหรือทำการเกษตรเพื่อพอลี้ยงตนเองแล้วจึงใช้เวลา ที่ดิน และแรงงานส่วนที่เหลือไปผลิตเพื่อขายตามศักยภาพตามโอกาส และสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม

การบริโภคตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ควรเริ่มจากการพิจารณาการบริโภคสินค้า และการบริการต่างๆ ที่ผลิตได้เองก่อน หรือถ้าต้องการบริโภคสิ่งใดก็ให้ผลิตสิ่งนั้นเป็นเบื้องต้น มิใช่มุ่งเอาแต่ผลิตเพื่อขาย เช่น ถ้าต้องการบริโภคข้าวเหนียว ก็ควรปลูกข้าวเหนียว ไม่ใช่ปลูกข้าวหอมมะลิ เพียงเพราะว่าข้าวหอมมะลิขายได้ราคาดี แต่พอถึงคราวบริโภค ต้องไปซื้อข้าวเหนียวจากที่อื่นมาบริโภคซึ่งแพงกว่าที่ปลูกได้เอง

เพราะต้องถูกบวกค่าขนส่ง ค่าบริหารจัดการ และกำไรเข้าไปด้วย หลังจากนั้นถ้ามีที่ที่จะทำนาปรังหรือมีที่เหลือพอที่จะปลูกข้าวชนิดอื่น จึงค่อยวางแผนปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อขายอย่างเป็นขั้นตอน

ด้วยเหตุนี้ การผลิตและการบริโภคตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงไม่ใช่สิ่งที่แยกหรือพึ่งจะแยกจากกันโดยเด็ดขาด ต้องมีการเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มิได้ปฏิเสธความสุขจากการบริโภคสิ่งของที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสิ่งของที่ฟุ่มเฟือย เพียงแต่จะต้องรู้จักขั้นตอน พอเพียงได้โดยมีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหรา หรือหากจะมีความสุขโดยฟุ่มเฟือยบ้าง ก็สามารถทำได้ ข้อสำคัญคือ ต้องไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นต้องเดือดร้อน

กล่าวโดยรวมแล้ว ความพอประมาณ หมายถึง ความเหมาะสมของการดำเนินงาน ทั้งในแง่ของขนาดที่ไม่เล็กเกินไปหรือไม่ใหญ่จนเกินไป แต่เป็นไปตามอัตราส่วนกับสิ่งแวดล้อม และในแง่ของจังหวะเวลาที่ไม่เร็วเกินไปหรือไม่ช้าจนเกินไป แต่รู้จักทำเป็นขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานมีความก้าวหน้า โดยที่ไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

ความมีเหตุผล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทในโอกาสต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของเหตุผล ดังนี้

“หลักอย่างหนึ่งที่สำคัญคือหลักของเหตุผล และจะต้องขัดเกลาตลอดเวลา มิฉะนั้นจะมีวิชาความรู้เท่าไรก็ตามก็ไม่สามารถนำไปเป็นประโยชน์แก่ตัวแก่ส่วนรวมได้...หลักของเหตุผลมีหลักการว่า ถ้ามีสิ่งใดที่เราต้องเผชิญ ต้องพบ ต้องมีเหตุผลทั้งสิ้น คำนี้มีสองคำ เหตุคือต้นของสิ่งที่เราเผชิญและผลเป็นสิ่งที่ต่อเนื่องจากสิ่งที่เกิดขึ้นแก่เรา ถ้าเราเผชิญสิ่งใดและเราพิจารณาด้วยเหตุผล ต่อไปเราก็จะเผชิญสิ่งที่ถูกต้อง”

พระบรมราโชวาทพระราชทาน วันที่ 16 มิถุนายน 2519

“ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นอยู่แก่เราในวันนี้ ย่อมมีต้นเรื่องมาก่อน... ต้นเรื่องนั้นคือเหตุ สิ่งที่ได้รับคือผล และผลที่เกิดขึ้น... จะเป็นเหตุให้เกิดผลอื่นๆ เนื่องกันไปอีกไม่หยุดยั้ง ดังนั้นที่พูดกันว่า ให้พิจารณาเหตุผลให้ดีนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ให้พิจารณาการกระทำหรือกรรมของตนให้ดีนั่นเอง คนเราโดยมากมักนึกว่า อนาคตจะเป็นอย่างไร เราทราบไม่ได้ แต่ที่จริง เราย่อมจะทราบได้บ้างเหมือนกัน เพราะอนาคตก็คือผลของการกระทำในปัจจุบัน ถ้าปัจจุบันทำดี อนาคตก็ไม่ควรจะตกต่ำ ฉะนั้น เมื่อกระทำการใดๆ ควรจะได้นี้ว่าการนั้นจะมีผลสืบไปในอนาคต จักได้มีสติ กระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความรู้ตัวและระมัดระวัง ทั้งควรจะได้สำนึกตระหนักด้วยว่า การพิจารณาการกระทำของตนเองในปัจจุบันนั้น นับว่าสำคัญที่สุดจะต้องคิดพิจารณาให้รอบคอบและถ่องแท้ทุกครั้งไป มิฉะนั้นผลที่เกิดขึ้นอาจทำให้ต้องผิดหวังอย่างมากที่สุดก็เป็นได้”

พระบรมราชาวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วันที่ 8 กรกฎาคม 2519

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงย้ำอย่างชัดเจนว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจที่ใช้หลักเหตุผลเพื่อนำไปสู่การกระทำที่ดี จะเห็นว่าทรงเน้นที่การกระทำของตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งก็คือทำเหตุภายในให้ถูกต้องครบถ้วน ผลที่ออกมาก็จะมีประสิทธิผล มีประโยชน์และมีความสุข ดังพระราชดำรัสที่ว่า

“เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ขอย้ำว่า เป็นทั้งเศรษฐกิจ หรือความประพฤติที่ทำอะไรเพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุและผล คือเกิดผลมันมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดี ให้ผลที่ออกมา คือสิ่งที่ติดตามเหตุ การกระทำ ก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้น ก็จะเป็นการกระทำที่ดี ดีแปลว่ามีประสิทธิผล ดีแปลว่ามีประโยชน์ ดีแปลว่าทำให้มีความสุข”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 4 ธันวาคม 2543

ความสุขซึ่งเป็นผลจากการกระทำนี้ ต้องไม่มาจากการเบียดเบียนผู้อื่นและส่วนรวม เพราะหากส่วนรวมได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อน ก็ย่อมจะส่งผลกระทบกลับมายังตนเอง ทำให้ได้รับความเดือดร้อนไปด้วยในที่สุด สิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันที่ความคิดและความต้องการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ก็คือการยึดเหตุผลและความถูกต้อง ปรับความคิดความต้องการจากสิ่งที่เป็นคุณค่าเทียมซึ่งเกิดขึ้นจากความวิปริตผันผวนของสังคม และไม่คงทนยั่งยืน ให้กลับไปสู่การยอมรับนับถือคุณค่าแท้ตามธรรมชาติเดิมของสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดความดีงามและสังคมจะได้เข้ารูปเข้ารอยดีขึ้นเป็นลำดับ

กล่าวโดยรวมแล้ว ความมีเหตุผล หมายถึง การพิจารณาที่จะดำเนินงานใดๆ ด้วยความถี่ถ้วนรอบคอบ ไม่ย่อท้อ ไร้อคติ คำนึงถึงเหตุและปัจจัยแวดล้อมทั้งหมด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม เกิดประสิทธิผล เกิดประโยชน์และความสุข โดยปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

คำแปลในภาษาอังกฤษของคุณลักษณะความมีเหตุผลนี้น่าจะตรงกับคำว่า Cause and Effect ซึ่งเป็นการพิจารณาเลือกเส้นทางของการดำเนินงานโดยคำนึงถึงเหตุและปัจจัยทั้งหมด ส่งผลเป็นการกระทำที่ถูกต้องดีงาม ตามหลักของเหตุและผล ในขณะที่คำว่า Reasonableness จะหมายถึง การมีเหตุผลที่เหมาะสมต่อการกระทำใดๆ ซึ่งมีความหมายแคบกว่าคำว่า Cause and Effect

ความแตกต่างที่ปรากฏอย่างชัดเจน คือ หากการดำเนินงานใดๆ ไม่ได้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม ความมีเหตุผลตามความหมายของ Reasonableness ก็ยังคงมีอยู่ (Exist) ได้ตามตรรกะที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นอาจแสดงให้เห็นได้ด้วยว่าถูกต้องดีงาม โดยการอ้างอิงการยอมรับจากกลุ่มคนส่วนหนึ่งหรือจากกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ส่วนตน

ในขณะที่ความมีเหตุผลในเชิง Cause and Effect มีความหมายกว้างว่า โดยประการแรก เป็นการเปิดโอกาสให้มนุษย์ดำเนินตามตรรกะของธรรมชาติ ตามสภาพที่ถูกต้องดีงามจริงแท้ ด้วยการละเว้นการกระทำในทางไม่ดีหรือในทางเสื่อมที่ยังไม่ได้เกิดขึ้น หรือด้วยการแก้ไขการกระทำดังกล่าวที่กำลังดำเนินอยู่นั้น ให้กลับมาอยู่ในสภาพถูกต้องดีงามตามธรรมชาติ เพื่อให้ได้รับผลที่พึงปรารถนา โดยไม่มีความจำเป็นต้องแข่งขันหาเหตุผลมาสนับสนุนการกระทำที่ไม่ถูกต้องดีงามนั้น เพื่อให้ดำเนินต่อไปได้ตามตรรกะที่ตนเองสร้างขึ้น ประการที่สอง ถ้าหากมนุษย์ยังแข่งขันที่จะดำเนินกิจกรรมที่ไม่ถูกต้องไม่ดีงามนั้น ความมีเหตุผลในเชิง Cause and Effect ซึ่งมีเค้าความหมายตรงกับคำว่า อิทัปปัจจยตา ในทางพุทธธรรม ก็จะก่อให้เกิดผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนาจากการกระทำนั้นๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ความมีเหตุผลในเชิง Cause and Effect จึงมีฐานมาจากความรอบคอบระมัดระวังในการตัดสินใจเลือกเส้นทางของการกระทำ โดยให้พิจารณาอย่างรอบด้าน ขณะที่ความมีเหตุผลในเชิง Reasonableness ปรากฏได้ แม้จะไม่ได้พิจารณาอย่างรอบด้านในทุกแง่มุม เพราะเส้นทางของการกระทำที่ถูกเลือก อาจมาจากการพิจารณาเพียงบางด้านบางมุมและมีเหตุผลรองรับการกระทำนั้นอยู่เช่นกัน

คุณลักษณะด้านความมีเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “เหตุ” และ “ปัจจัย” สำหรับในทางพุทธธรรม จะมีความหมายที่ลึกซึ้งไปอีกชั้นหนึ่ง ดังตัวอย่างของต้นมะม่วงที่ต้องอาศัยเมล็ดมะม่วง (คือเหตุ) และอาศัยดิน อากาศ น้ำ และอุณหภูมิที่เหมาะสม (คือ ปัจจัย) ในการเจริญเติบโต แม้หากมีเมล็ดมะม่วง (ที่เป็นเหตุ) แต่ไม่มีดิน ไม่มีอากาศ ไม่มีน้ำ และไม่มีอุณหภูมิที่เหมาะสม (ที่เป็นปัจจัย) เมล็ดมะม่วงก็ไม่สามารถเจริญเติบโตขึ้นเป็นต้นมะม่วง ตามหลักการนี้ หากต้องการไม่ให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น จะมีทางเลือกสองทาง คือ กำจัดเหตุ หรือ กำจัดปัจจัย สิ่งนั้นก็จะไม่สามารถเกิดขึ้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้แสดงธรรมในระหว่างการสอนทักกับนายลอเรนส์ แวน แดน มิวเซนเบิร์ก นักหนังสือพิมพ์/นักเขียนชาวเดนมาร์กที่อาศัยอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ไว้เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2547 ในหัวข้อ พระพุทธศาสนากับโลกธุรกิจ โดยมีใจความว่า เรื่องเหตุและปัจจัยนี้ แม้แต่ในภาษาไทยก็ยังมีปัญหาคำว่า เหตุหรือสาเหตุ ได้แก่ Cause และปัจจัยหรือเงื่อนไข ได้แก่ Condition ในพระอภิธรรม มีปัจจัยถึง 24 ข้อ และในท่ามกลางปัจจัยทั้ง 24 ข้อนี้ เหตุ หรือ Cause เป็นข้อที่หนึ่ง เป็น Condition หรือ Direct Condition เหตุนี้ บางครั้งก็ใช้แทนกันได้กับคำว่า ปัจจัย เพราะในภาษาบาลีใช้คำว่า ปัจจัย คำเดียว แต่สามารถครอบคลุมได้ทั้งหมด

มีข้อที่น่าพิจารณาที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความมีเหตุผลอีก 2 ประการ ข้อพิจารณาประการแรก คือ ด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างประกอบกันจึงก่อให้เกิดผลขึ้นมาหนึ่งอย่าง ในลักษณะ Many-to-One มิใช่ว่ามีเหตุเดียวผลเดียว อย่างที่วิทยาศาสตร์ในปัจจุบันยึดติดอยู่ในสิ่งที่เรียกในภาษาบาลีว่า The Doctrine of single cause bringing single effect หรือที่ในพระพุทธศาสนาเรียกว่า เอกการณวาท ซึ่งเป็นความเห็นหรือความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงตามธรรมชาติ ข้อพิจารณาประการที่สอง นอกเหนือจากที่ผลหนึ่งอย่างเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง คือ เมื่อปัจจัยทั้งหมดพร้อม ผลจึงเกิดขึ้น ยังมีต่ออีกว่า ปัจจัยหนึ่งอย่างอาจให้ผลหลายอย่าง ในลักษณะ One-to-Many อีกด้วย สิ่งนี้เองเป็นสาเหตุสำคัญที่ความคิดเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถเข้าถึงความรู้ในธรรมชาติได้อย่างสมบูรณ์ เพราะวิทยาศาสตร์ไม่สามารถติดตามปัจจัยหนึ่งซึ่งนำไปสู่ผลหลายอย่าง และจากผลที่ได้อย่างหนึ่ง ก็ยากที่จะสืบสาวไปถึงปัจจัยได้ครบทุกอย่าง นักวิทยาศาสตร์ต้องการได้ผลอย่างนี้ ก็เลยพยายามสืบค้นว่า เมื่อต้องการผลอย่างนี้ จึงต้องสร้างปัจจัยเงื่อนไขทั้งหมดที่รู้ เพื่อให้ได้ผลตามที่ต้องการ แต่นักวิทยาศาสตร์ไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่ามีผลอีกมากมายหลายอย่างเกิดขึ้น นอกเหนือจากผลที่ได้รับ คือมีผลอื่นๆติดตามมาด้วย ซึ่งอาจนำไปสู่ผลเสียในอนาคต

การมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

วิกฤติการณ์มักเกิดจากความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่างๆ ทิมาจรับมือได้อย่างทันท่วงที หรือมิได้มีการเตรียมพร้อมที่จะรับผลกระทบนั้นล่วงหน้า จนก่อให้เกิดความเสียหายทางใดทางหนึ่ง ในช่วงปี 2540 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยกำลังประสบกับวิกฤตทางเศรษฐกิจจนลุกลามไปทั่วทั้งภูมิภาค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับการรับมือกับวิกฤติการณ์และการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นเรื่องของการสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นในตัวทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร ผ่านทางหลายตัวอย่าง ดังนี้

“วิกฤติการณ์เกิดขึ้นมาอย่างไร เราเป็นเมืองอุดมสมบูรณ์ และเราก็ได้ชื่อว่า กำลังก้าวหน้าไปสู่เมืองที่เป็นมหาอำนาจทางการค้า ทำไมเกิดมีวิกฤติการณ์ ความจริงวิกฤติการณ์นี้ เห็นได้มานานแล้ว สืบสืบกว่าปีมาแล้ว แต่ไม่รู้ตัว เมื่อ 40 กว่าปี มีผู้หนึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยมาขอเงิน ที่จริงก็ได้เคยให้เงินเขาเล็กๆ น้อยๆ อยู่เรื่อยๆ เขาบอกไม่พอ เขาก็ขอยืมเงิน ขอกู้เงิน เมื่อเขาขอกู้เงิน ก็บอกว่า เอ้า... ให้ แต่ขอให้เขาทำบัญชีบัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย รายรับก็คือ เงินเดือนของเขา ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย และเงินที่อุดหนุนเขาส่วนรายจ่าย ก็เป็นของที่ใช้ในครอบครัว แต่มีสิ่งหนึ่ง ที่ครั้งนั้นไม่เข้าใจ ไม่เคยเห็น คือไม่เคยทราบ มีรายการหนึ่ง บอกว่าค่าแชร์ แล้วอีกตอนหนึ่ง ก็มีค่าแชร์อีก ... ความจริงค่าแชร์นี้ไม่ใช่เฉพาะคนนี้นะเท่านั้น แต่มีทั่วไปทุกแห่ง ทั้งทางราชการทุกกระทรวง ทบวง กรม ก็มี ทุกบริษัท ทุกส่วน แม้จะเอกชนเขาก็มีแชร์ ได้บอกให้เขาเลิก

แซร์ เลิกแล้วทำบัญชีต่อไป ทีหลังเขาทำบัญชีมา เขาไม่ขาดทุนแล้ว เขาสามารถที่จะมีเงินพอใช้ เพราะบอกให้เขาทราบว่า มีเงินเดือนเท่าไร จะต้องใช้ภายในเงินเดือนของเขา การทำแซร์นี้เท่ากับเป็นการกู้เงิน การกู้เงินที่นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้นั้นไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญ เพราะว่าถ้ากู้เงินและทำให้มีรายได้ ก็เท่ากับจะใช้หนี้ได้ ไม่ต้องติดหนี้ ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ... มีอีกรายหนึ่ง เขามาวันหนึ่ง เอาหัวเข็มขัดมาให้ เราถามว่า หัวเข็มขัดนี้ เอามาให้ทำไม ในที่สุดก็ทราบว่า เขาขอกู้เงิน อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ประหลาด เพราะว่า เขาไม่มีเงินใช้ ทำไมไปซื้อหัวเข็มขัด ซึ่งก็ราคาไม่ค่อยถูกนัก เอามาให้ ก็เลยบอกเขาว่าไม่ให้ ไปหาเงินที่อื่น เพราะว่าทราบดีว่า ถ้าให้เขา เขาจะไม่มีเอาใช้คืน เงินที่จะให้เขาก็มี แต่ถ้าให้เงินเขาแล้ว เขาก็เอาไปใช้อย่างอู้ยู่ยอ และไม่มีผลอย่างผู้ที่ขอกู้สำหรับทำอาชีพ จะกลายเป็นการทำให้คนอื่นเสียใหญ่ อันนี้ เป็นสิ่งที่จะต้องสอนว่า กู้เงินเงินนั้นจะต้องให้เกิดประโยชน์ มิใช่กู้สำหรับไปเล่น ไปทำอะไรที่ไม่เกิดประโยชน์”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 4 ธันวาคม 2540

พระบรมราโชวาทดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างพอมีพอกิน ให้มีเกียรติยืนด้วยตัวเอง ใช้จ่ายภายในกำลังของตัว มีภูมิคุ้มกันด้วยการไม่สร้างหนี้ โดยเฉพาะหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ แต่ไม่ได้ห้ามมิให้มีหนี้ เพียงแต่ควรเป็นการกู้เงินที่ทำให้เกิดรายได้หรือก่อให้เกิดประโยชน์ที่สมเหตุสมผล ไม่ใช่การกู้เงินมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้ หรือใช้จ่ายในสิ่งที่ฟุ่มเฟือยโดยไม่ประมาณตน เรียกว่าเป็นวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีทางหนึ่ง

นอกจากที่กิจการจะต้องดำเนินอยู่ภายใต้กำลังของตัวแล้ว ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมรอบข้างที่เหมาะสมเกื้อกูลต่อการดำเนินกิจการด้วย วิธีการหนึ่งในการสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เกื้อหนุน ก็คือการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้อื่นก่อน เช่น การเอื้อเฟื้อแก่ผู้ที่อยู่ในฐานะเจ้าของวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต ซึ่งในที่สุดก็จะส่งผลกลับมาอำนวยความสะดวกแก่กิจการของตน ทำให้กิจการอยู่รอดและเจริญเติบโต เป็นวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวมให้ยืนอยู่ได้

“ทุกคนต่างมีหน้าที่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทำเฉพาะหน้าที่นั้น เพราะว่าถ้าคนใดทำหน้าที่เฉพาะของตัวเอง โดยไม่มองไม่ดูคนอื่น งานก็ดำเนินไปไม่ได้ เพราะเหตุว่างานทุกงานจะต้องพาดพิงกัน จะต้องเกี่ยวโยงกัน ฉะนั้นแต่ละคนจะต้องรู้ถึงงานของผู้อื่นแล้วช่วยกันทำ”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

วันที่ 4 ธันวาคม 2533

“ผู้ที่ทำงานให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ย่อมได้ประโยชน์แก่ส่วนของตนด้วย ผู้ที่ทำงานโดยเห็นแก่ตัว เบียดเบียนส่วนรวม ย่อมบั่นทอนทำงานความมั่นคงของประเทศชาติ และที่สุดตนเองก็จะเอาตัวไม่รอด”

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ประกาศนียบัตร และอนุปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ 16 มกราคม 2512

ตัวอย่างของพระราชดำรัสที่อัญเชิญมาข้างต้น สะท้อนถึงหลักคิดในการสร้างภูมิคุ้มกันที่เป็นขั้นตอน โดยในขั้นแรกเป็นการจัดการกับเหตุการณ์ในตัว เช่น การไม่ก่อหนี้ที่ไม่เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ขั้นต่อมาเป็นการจัดการกับเหตุภายนอกตัว เช่น การอุดหนุนทุนเงินกู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องรอบข้าง ซึ่งถือเป็นการปลูกสร้างภูมิคุ้มกัน อย่างเป็น “ระบบ” ด้วยการรวบรวมและจัดการเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน เพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยไม่เกิดความเสียหายจนถึงขั้นที่อยู่ไม่ได้

ระบบภูมิคุ้มกัน ยังหมายถึง การรวมองค์ประกอบย่อยต่างๆ เข้าด้วยกัน การจัดกระบวนการดำเนินงานต่างๆ อย่างบูรณาการ จนเกิดเป็นระบบภูมิคุ้มกันที่สามารถป้องกันผลกระทบจากภายนอกในหลายด้าน เช่น ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เป็นต้น กล่าวโดยรวมแล้ว การมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การจัดองค์ประกอบของการดำเนินงาน ให้มีสภาพพร้อมรองรับต่อผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในได้เป็นอย่างดี

เงื่อนไขความรู้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความรู้ในวโรกาสต่างๆ ดังนี้

“ความรู้ นั้นเป็นหลักของการทำงาน ผู้ที่จะทำงานอย่างไร จำต้องมีความรู้ในเรื่องนั้นก่อนเป็นเบื้องต้น ส่วนความคิดเป็นเครื่องช่วยความรู้ คือ ช่วยให้ใช้ความรู้ได้ถูกต้อง เช่น จะใช้อย่างไร ที่ไหน เมื่อใด เมื่อมีความรู้สำหรับงาน มีความคิดสำหรับพิจารณาใช้ความรู้ให้ถูกต้องแล้ว ย่อมทำงานได้ผลสมบูรณ์ดี ยากที่จะผิดพลาด ความรู้กับความคิดจึงไม่ควรแยกจากกัน”

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตร
ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 8 กรกฎาคม 2508

ข้อพิจารณาซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความรู้ที่เหมาะสมในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย ความรอบรู้ ทั้งในงานที่ทำ

และสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำทั้งหมด มีสติ หรือความระลึกรู้ และมีปัญญา หรือความรู้ชัด ที่เกิดขึ้นจากความฉลาดสามารถคิดพิจารณาอย่างถูกต้องแยกแยะด้วยเหตุผล ความรอบรู้ที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งในเงื่อนไขของความรู้อาจมีความหมายครอบคลุมทั้งความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานและหลักการของวิชาการต่างๆ ซึ่งเป็นความรู้ในแนวลึก และความรู้ในข้อเท็จจริงแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทั้งหมด ซึ่งเป็นความรู้ในแนวกว้าง ที่จะทำให้สามารถประกอบและส่งเสริมการปฏิบัติงานให้ได้ผลสมบูรณ์ ดังปรากฏในพระบรมราโชวาทฯ ว่า

“ความรู้ที่ใช้ได้ผลนั้น ต้องเป็นความรู้ที่ถูกต้อง แม่นยำ ชำนาญ นำมาใช้งานได้ทันทีและนอกจากความรู้ด้านลึก คือวิชาการเฉพาะสาขาที่ศึกษามาโดยตรงแล้ว ความรู้ด้านกว้างคือ วิชาการอื่นๆ ทั่วไป ย่อมเป็นปัจจัยประกอบส่งเสริมอีกส่วนหนึ่งด้วย”

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร
ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ 24 มกราคม 2532

องค์ประกอบต่อมาในเงื่อนไขความรู้ ได้แก่ สติ หรือ ความระลึกรู้ ซึ่งเป็นเครื่องบังคับตนเองในการกระทำ การพูด หรือแม้แต่การคิดในเรื่องต่างๆ ว่าจะจะเป็นประโยชน์หรือมีผลเสียหายหรือไม่อย่างไรในระยะยาว อีกองค์ประกอบหนึ่งในเงื่อนไขของความรู้อาจได้แก่ ปัญญา หรือความรู้ชัด อันเกิดจากการคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องแยกแยะด้วยเหตุผล ทำให้เห็นและเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างกระจ่างชัด เป็นความรู้แจ้งในงานและวิธีที่จะปฏิบัติงานอย่างถูกต้องเที่ยงตรง

“ปัญญา ความรู้ชัด ซึ่งเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพิจารณาวินิจฉัยตัดสินปัญหาและเรื่องราวต่างๆ ที่จะต้องผ่านพบในการปฏิบัติงาน ความรู้ชัดนี้ หมายถึง ความรู้ที่กระจ่างถูกต้องตามเหตุผลและตามจริง เกิดขึ้นได้โดยอาศัยความรู้อันกว้างขวาง ที่รับรู้ได้เห็นได้ศึกษาสังเกตมาแล้วเป็นเนื้อหาอาศัยสติ ความระลึกรู้ และความมีใจสงบตั้งมั่นในความเป็นกลาง ไม่หวั่นไหวด้วยอคติ เป็นพื้นฐานรอบรับและเป็นเครื่องพิจารณาถ่วงถ่วง สำเร็จเป็นความรู้ความเห็นที่ชัดเจนถูกต้อง ทำให้สามารถวินิจฉัยชี้ชัดในกรณีทั้งปวงได้แม่นยำถูกต้อง ผู้มีกำลังปัญญาจึงรู้จริงและรู้ชัด มองเห็นปัญหาและภารกิจของตนได้ชัดเจนโดยตลอดหมดทุกอย่าง และสามารถปฏิบัติบริหารให้สำเร็จเรียบร้อยได้โดยยุติธรรมถูกต้อง”

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง
วันที่ 12 ธันวาคม 2522

จากพระบรมราโชวาทข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า มีความรู้ประกอบกันสามารถด้วยกัน ส่วนที่หนึ่ง คือ ความรู้ อันกว้างขวาง หรือเรียกว่าเป็น ความรอบรู้ ที่ไม่จำกัดเพียงความรู้ความสามารถทางวิชาการตามที่ได้ศึกษามา แต่ยักรวมถึงความรู้และความเข้าใจอันกระจ่างและเพียงพอในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานที่จะทำทั้งหมด ส่วนที่สอง คือ สติ หรือความระลึกรู้ ซึ่งเป็นเครื่องพิจารณา ถ่วงถ่วงก่อนที่จะทำ จะพูดหรือแม้แต่จะคิดในเรื่องต่างๆ ว่าก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลเสียหาย ควรกระทำ หรือควรงดเว้น และส่วนที่สาม คือ ปัญญา หรือความรู้ชัด อันเกิดจากการคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง แยกคายด้วยเหตุผล ทำให้เห็นและเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างกระจ่างชัด เป็นความรู้แจ้งในงาน และวิธีที่จะ ปฏิบัติงานอย่างถูกต้องเที่ยงตรง

กล่าวโดยรวมแล้ว เงื่อนไขของความรู้ หมายถึง เครื่องอาศัยของการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ประกอบด้วย ความรอบรู้ คือ ความรู้ลึกในงานที่ทำและความรู้กว้างในสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำ ความระลึกรู้ (สติ) คือ การยั้งคิดพิจารณาและรู้ทันสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะกระทำการใดๆ และ ความรู้ชัด (ปัญญา) คือ การเห็นและเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้อย่างกระจ่างชัด ถูกต้องตามเหตุตามผลและตามจริง ความรู้ เป็นเหตุหรือเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความ “ถูกต้อง” ในการดำเนินงาน ภายใต้หลักการที่มุ่งเน้นการกระทำหรือ พฤติกรรมให้เป็นไปอย่าง “ถูกต้องดีงาม” หรือที่เรียกว่า “สัมมา” กระบวนการ ส่วนเหตุหรือเงื่อนไขที่จะทำให้เกิด ความดีงามในการกระทำหรือพฤติกรรม ได้แก่ เงื่อนไขคุณธรรม

เงื่อนไขคุณธรรม

พระบรมราโชวาทที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานเกี่ยวกับเรื่องของคุณธรรมที่มีส่วน สัมพันธ์กับเรื่องของความรู้ มีความสำคัญดังนี้

“การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือ ที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้น จะอาศัยความรู้ แต่เพียงอย่างเดียวมิได้ จำเป็นต้องอาศัยความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจและความถูกต้องเป็นธรรมประกอบด้วย เพราะเหตุว่าความรู้นั้นเป็นเหมือนเครื่องยนต์ ที่ทำให้รถยนต์เคลื่อนไปได้ประการเดียว ส่วนคุณธรรมดังกล่าว แล้ว เป็นเหมือนหนึ่งพวงมาลัยหรือหางเสือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำพาให้รถยนต์ดำเนินไปถูกทางด้วยความสวัสดิ คือปลอดภัยจนบรรลุถึงจุดหมายที่พึงประสงค์ ดังนั้น ในการที่จะประกอบภาระงานเพื่อคนเพื่อส่วนรวมต่อไป ขอให้ทุกคนสำนึกไว้เป็นนิตย์โดยตระหนักว่า การงาน สังคมและบ้านเมืองนั้น ถ้าขาดผู้มีความรู้เป็นผู้บริหาร ดำเนินการย่อมเจริญก้าวหน้าไปได้โดยยาก แต่ถ้างานใด สังคมใด และบ้านเมืองใดก็ตามขาดบุคคลผู้มี คุณธรรมความสุจริตแล้วจะดำรงอยู่มิได้เลย”

พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง

วันที่ 8 กรกฎาคม 2520

องค์ประกอบของคุณธรรมประการแรก คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นเครื่องกำกับทิศทางของการใช้วิชาความรู้ เพื่อนำพาไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ องค์ประกอบต่อมาคือ ความอดทน มีความเพียร ประกอบการทำงานด้วยความตั้งใจ ไม่ละเลย ไม่ทอดทิ้ง เป็นความเพียรที่มีลักษณะกล้าแข็งไม่ขาดสาย มีความหนักแน่นอดทน ไม่ท้อถอย ทำให้การดำเนินงานรุดหน้าเรื่อยไป

ความซื่อสัตย์สุจริต และความมุ่งมั่น อดทน มีความเพียร จะเกิดขึ้นและยั่งยืนได้ด้วยการมีสติและปัญญา กล่าวคือ มีสติรู้ตัว มีปัญญารู้ชัดในคุณค่าของความซื่อสัตย์สุจริต และการสร้างสรรค์ความเจริญบนพื้นฐานของความสุจริต เกิดเป็นค่านิยม ความเชื่อมั่น และความพึงพอใจในการคิดดี พูดดี และทำดี แล้วความมั่นใจ ความพึงพอใจนั้น ก็จะอุดหนุนประกอบความซื่อสัตย์สุจริตและความอดทน มีความเพียรที่จะทำดีให้คงอยู่ได้ตลอดไปไม่เสื่อมถอย

อีกองค์ประกอบหนึ่งในเงื่อนไขคุณธรรม คือ ความรอบคอบระมัดระวัง ที่จะพิจารณาเรื่องต่างๆ ให้กระจ่างในทุกแง่มุม ก่อนที่จะจัดการให้ถูกจุด ถูกขั้นตอน ถูกเหตุผล

“การทำงานให้สำเร็จผลแน่นอนและสมบูรณ์ตามเป้าหมายนั้น จะต้องให้ความรู้ความสามารถพร้อมทั้งคุณสมบัติที่สำคัญๆ ในตัวบุคคลหลายประการ เช่น ความตั้งใจที่มั่นคง ความคิดสร้างสรรค์ ความอุตสาหพยายาม ความรับผิดชอบ ความรอบคอบระมัดระวัง ตลอดจนความสุจริตเป็นธรรม นำมาปฏิบัติงานโดยพร้อมสรรพ และโดยเต็มกำลังอย่างสม่ำเสมอ”

พระบรมราชาโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันที่ 19 กรกฎาคม 2528

จากพระบรมราชาโชวาทข้างต้น แสดงให้เห็นว่า นอกเหนือจากความรู้ที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา ซึ่งเปรียบเหมือนเครื่องยนต์ส่งให้พาหนะเคลื่อนที่ ยังต้องประกอบไปด้วยคุณธรรมในตัวบุคคล ซึ่งเปรียบเหมือนพวงมาลัยคอยบังคับทิศทางให้ไปถึงจุดหมายที่พึงประสงค์ อันได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน มีความเพียร และความรอบคอบระมัดระวัง เป็นสำคัญ

กล่าวโดยรวมแล้ว เงื่อนไขของคุณธรรม หมายถึง เครื่องอาศัยของการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปอย่างดีงาม ประกอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต คือ ความประพฤติชอบ มีการพูดและการกระทำซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน ต่อตนเอง และต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง มีเจตนาริสุทธิ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง และไม่เอาเปรียบ ความอดทน มีความเพียร คือ ความบากบั่น ความกล้าแข็ง มีความหนักแน่น ไม่ท้อถอย ทำให้การดำเนินงานรุดหน้าเรื่อยไป

จนประสบผลสำเร็จและความรอบคอบระมัดระวัง คือ การพิจารณาอย่างถี่ถ้วนในทุกแง่ทุกมุมก่อนที่จะดำเนินงาน เพื่อมิให้เกิดความเผอเรอและพลั้งพลาด ภายใต้หลักการที่มุ่งเน้นการกระทำหรือพฤติกรรมให้เป็นไปอย่าง “ถูกต้องดีงาม” หรือที่เรียกว่า “สัมมา” กระบวนการ คุณธรรมจึงเป็นเหตุหรือเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดความ “ดีงาม” ควบคู่กับความรู้ที่เป็นเหตุหรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความ “ถูกต้อง” ในการดำเนินงาน

3.1.2 จุดมุ่งหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

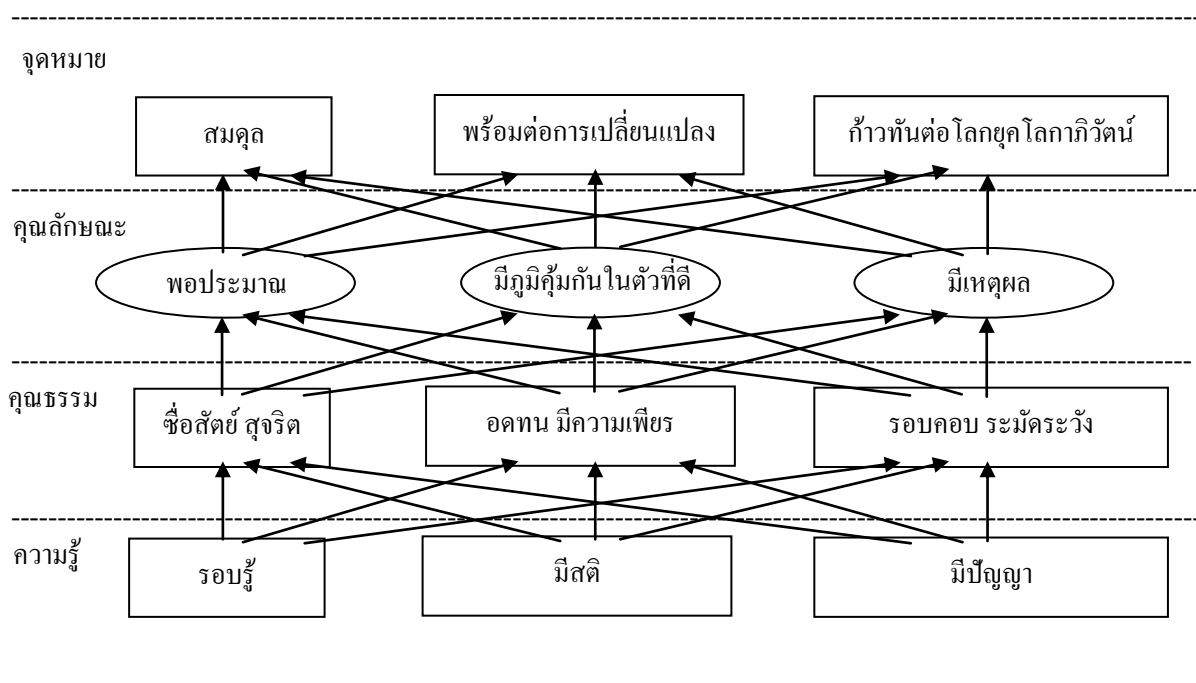
พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2550) ได้สังเคราะห์จุดหมายในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยและทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป พบว่า มีอยู่ 2 ส่วนด้วยกัน ในส่วนที่หนึ่งปรากฏอยู่ 2 แห่ง ซึ่งมีความหมายไปในทิศทางเดียวกัน คือ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ และเพื่อให้พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี สำหรับส่วนที่สอง คือ เพื่อให้สมดุล สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

จุดหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ตามการสังเคราะห์ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วย คือ ความสมดุล การพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และการก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มิได้ปฏิเสธกระแสโลกาภิวัตน์ ตรงกันข้ามการดำเนินตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความมุ่งหมายเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์อีกด้วย ด้วยข้อเท็จจริงที่ว่า โลกาภิวัตน์นั้น ก่อให้เกิดผลกระทบได้ทั้งในแง่ดีและในแง่ร้าย คือ มิได้ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในแง่เดียว แต่ในอีกแง่หนึ่งยังทำให้เกิดความเสื่อมถอยตกต่ำทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงมุ่งเน้นให้เกิดการพิจารณาอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบระมัดระวังในการดำเนินงาน โดยเลือกรับการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบในแง่ดี ในขณะเดียวกันก็ต้องสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการเปลี่ยนแปลงในแง่ที่ไม่ดี และไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ทั้งนี้ เพื่อจำกัดผลกระทบให้อยู่ในระดับที่ไม่ก่อความเสียหายหรือไม่เป็นอันตรายร้ายแรง ทำให้กิจการยังคงดำเนินต่อไปได้

จุดหมายส่วนหนึ่งในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่า “เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์” กับ “เพื่อให้พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลง” นั้น หากพิจารณาในถ้อยคำ จะพบความเกี่ยวโยงสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยในแห่งแรกเป็นการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอก เพื่อให้ทันและเข้ากับสิ่งภายนอก ในแห่งที่สองเป็นการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอก เพื่อป้องกันไม่ให้สิ่งภายในได้รับความกระทบกระเทือนเสียหาย

เมื่อนำความสัมพันธ์ของคุณลักษณะ เจื่อนไข และจุดหมายในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้น มาแสดงในเชิงเหตุและผล จะปรากฏเป็นผังความสัมพันธ์แห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

ภาพประกอบ 2.3 ผังความสัมพันธ์แห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, 2550)

จากผังความสัมพันธ์แห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะพบว่า มีความเชื่อมโยงระหว่างคุณลักษณะ และเจื่อนไขต่างๆ อย่างใกล้ชิด เช่น ความรอบรู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตกำกับจะเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความพอประมาณ ไม่โลภ ไม่เอารัดเอาเปรียบ การมีสติไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ด้วยความอดสาหะพากเพียรจะเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หรือการใช้ปัญญาด้วยความรอบคอบระมัดระวัง ปราศจากอคติ จะเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความมีเหตุผล เป็นต้น

ผังความสัมพันธ์แห่งปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นเครื่องยืนยันได้อย่างดีว่า การนำความรู้ ซึ่งเปรียบเหมือนเครื่องยนต์มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธธรรม ซึ่งเปรียบเหมือนพวงมาลัย เป็นเครื่องกลั่นกรองหรือคอยกำกับทิศทางอยู่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ การใช้ความรู้โดยขาดความซื่อสัตย์สุจริตหรือการใช้สติโดยขาดความอดทน ความพากเพียร หรือการใช้ปัญญาโดยขาดความรอบคอบระมัดระวัง จึงไม่สามารถเข้าถึงคุณลักษณะด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีได้ (จะข้ามเงื่อนไขคุณธรรมไปไม่ได้) และ

เป็นการดำเนินที่ผิดวิธีการไปจากทางสายกลาง ที่ก่อให้เกิดผลเสียหายทั้งแก่บุคคลนั้นๆ ตลอดจนส่วนรวมก็จะได้รับผลกระทบไปด้วย

ตัวอย่างหนึ่งของการมุ่งสู่จุดหมายภายใต้การเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ คือ การไม่คำนึงต่อสภาพของโลกาภิวัตน์ที่ต้องรับการเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งหมด ในขณะเดียวกัน ก็ไม่ปฏิเสธแบบหัวชนฝาว่าไม่เอาโลกาภิวัตน์ทั้งหมด สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะด้านความพอประมาณ ไม่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง ส่วนการพิจารณาว่าอะไรที่ควรรับหรือรับอย่างไรนั้น จะนำไปสู่การสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ซึ่งหนทางที่จะพิจารณาเช่นนี้ได้ บุคคลจำเป็นต้องมีความสามารถในการพิจารณาเหตุและผล นั่นคือ การคำนึงถึงเหตุและปัจจัยแวดล้อมทั้งหมด รวมทั้งผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการตัดสินใจ หรือการกระทำนั้นๆ อย่างถี่ถ้วน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้เกิดความผิดพลาด หรือให้มีโอกาสเกิดความผิดพลาดขึ้นน้อยที่สุด ความสามารถในการพิจารณาเหตุและผลนี้จะต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมที่พร้อมพร้อมในตัว ของบุคคลนั้นเป็นเงื่อนไขสำคัญ

การอธิบายถึงคุณลักษณะและเงื่อนไขของเศรษฐกิจพอเพียงทั้งหมดข้างต้น โดยการแยกแยะให้เห็นถึงคุณลักษณะและเงื่อนไขเป็นส่วนๆ ก็เพื่อให้เห็นความลึกซึ้งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการวิเคราะห์แบบแยกส่วนเพื่อทำความเข้าใจในทางวิชาการ แต่การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัตินั้น ต้องคำนึงถึงความเกี่ยวข้องของแต่ละคุณลักษณะและเงื่อนไขต่างๆ ในแบบองค์รวมทั้งคุณลักษณะด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ควบคู่ไปกับเงื่อนไขด้านความรู้ และคุณธรรม มิอาจใช้วิธีแยกส่วนสำหรับการปฏิบัติได้

3.1.3 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เสรี พงศ์พิศ(2550) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา ปรัชญาเป็นนามธรรม เป็นหลักคิด หลักการที่มีการประมวล สังเคราะห์ขึ้นมาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มาที่ไป ความหมายของชีวิตและสังคม วันนี้เราต้องทำความเข้าใจในสสารตถะ (substance) ของเศรษฐกิจพอเพียงให้ลึกซึ้งมากกว่าการท่องจำ 3 หลัก 2 เงื่อนไข เพราะในที่สุดก็ไม่ได้ต่างไปจากการท่องจำศีล 5 และไม่ได้นำไปปฏิบัติ ระบบและโครงสร้างทางสังคมก็ไม่ได้เอื้ออำนวยส่งเสริมให้ผู้คนปฏิบัติได้

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเครือข่ายเรียนรู้ ให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิด เป็นแนวทางปฏิบัติและเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทย วัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อน จึงเป็นไปเพื่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม พร้อม

ปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง จึงถือเป็นการขับเคลื่อนที่เสริมพลังให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง รักษาความสมดุลของทุนและทรัพยากรในมิติต่างๆ ตลอดจนสามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทัน และนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนชาวไทยในที่สุด (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549)

ดังนั้นแล้ว การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงมิได้เป็นเพียงการปฏิบัติตามคำบอกเล่าหรือตามขั้นตอนที่มีใครเสนอแนะไว้ หรือทำตามๆ กัน แต่ต้องเป็นการขับเคลื่อนในระดับฐานคิด ลงไปสู่ความสำนึก เพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ในทุกภาคส่วน เหตุการณ์สำคัญที่แสดงถึงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้ปรากฏอย่างชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เพื่อเป็นการสานต่อความคิดและเชื่อมโยงการขยายผลที่เกิดขึ้นจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างหลากหลาย รวมทั้งให้เกิดการยอมรับ และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้ประชาชนทุกระดับเกิดความเข้าใจและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน สาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 มีแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย

- 1) ทางสายกลาง ไม่พัฒนาไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งจนเกินไป เช่น ปิดประเทศหรือเปิดเสรีเต็มที่
- 2) ความสมดุลและความยั่งยืน เป็นการพัฒนาในลักษณะองค์รวม
- 3) ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความพอดีทั้งในการผลิตและการบริโภค
- 4) ภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว
- 5) การเสริมสร้างคุณภาพคน เน้นให้มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ตรี เอื้ออาทร มีความเพียร มีวินัย มีสติ ไม่ประมาท พัฒนาปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง

ในการผลักดันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เฉพาะที่เป็นปัญหาเร่งด่วนของชาติ หรือ “วาระแห่งชาติ” ที่สำคัญรวม 4 เรื่อง คือ การแก้ไขปัญหาคาใจความยากจนและการกระจายรายได้ การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การพัฒนาทุนทางสังคมและการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งการผลักดันให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีขึ้นในสังคมไทย

การพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในระยะที่ผ่านมาให้ความสำคัญในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก แม้ว่าในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ 9 เริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ แต่ในทางปฏิบัติยังเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันมากกว่าการ

สร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจด้วยการพึ่งตนเองและสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ การเสริมสร้างคุณภาพคนให้มีความซื่อสัตย์สุจริตตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรและยังไม่ได้ประสบความสำเร็จ รัฐบาลยังขาดความจริงใจและจริงจัง ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินโยบายและโครงการบางอย่างของรัฐบาลไม่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขาดความพอประมาณ และไม่เป็นไปตามทางสายกลาง ดังนั้น ทิศทางของการพัฒนาประเทศจึงให้ความสำคัญกับเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่มุ่งสู่ความ “มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน” โดยนำ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางและบริหารประเทศ รวมถึงในปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยังปรากฏเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติ ควบคู่กับการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งสังคมเป็นสุข โดยที่มีพื้นฐานมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9

การพัฒนาที่ไม่สมดุลและยั่งยืนเกิดจากการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ตลอดเวลาที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมหรือเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความมั่งคั่งและรายได้มาสู่ประเทศเป็นหลัก และใช้การเติบโตของรายได้ต่อหัวเป็นเครื่องวัดผลสำเร็จของการพัฒนา ด้วยความคาดหวังว่าการเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการ การเพิ่มการจ้างงาน รวมทั้งประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น ในที่สุดแล้วย่อมจะสามารถกระจายไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้ปัญหาความยากจนหมดไปได้ในที่สุด การที่ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทยเปิดกว้างสู่โลกาภิวัตน์และเกิดการเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมอย่างไร้พรมแดนเข้าสู่สังคมไทย โดยขาดความรอบรู้ที่จะเป็นภูมิคุ้มกันในการกลั่นกรองที่ดี ได้ส่งผลกระทบต่อระบบคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรม การดำรงชีวิตและการปฏิสัมพันธ์ในสังคมไทยให้ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม คนไทยมีค่านิยมและพฤติกรรมที่เป็นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ให้ความสำคัญส่วนตนมากกว่าส่วนรวม การให้คุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคน และการยึดหลักธรรมในการดำรงชีวิตเริ่มเสื่อมถอยลง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาติ ถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่มีน้อยลง

สาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้สะท้อนถึงการกำหนดแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการปฏิบัติ ในองค์ประกอบสำคัญต่างๆ ดังนี้

วิสัยทัศน์: มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรมนำความรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืนอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มี

คุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี

พันธกิจ : เพื่อให้การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุข” ภายใต้แนวปฏิบัติของ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เห็นควรกำหนดพันธกิจของการพัฒนาประเทศดังนี้

1. พัฒนาคนให้มีคุณภาพพร้อมคุณธรรมและรอบรู้อย่างทัน
2. เสริมสร้างเศรษฐกิจให้มีคุณภาพเสถียรภาพและเป็นธรรม
3. ดำรงความหลากหลายทางชีวภาพและสร้างความมั่นคงของรากฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม
4. พัฒนาระบบบริหารจัดการประเทศให้เกิดธรรมาภิบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ :

1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
2. ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมไทยให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ
3. ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและยั่งยืน
4. ยุทธศาสตร์การพัฒนามาตรฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
5. ยุทธศาสตร์เสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศ

ถวัลย์ มาศจรัส (2550) ได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงเป้าหมายของการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สังคมไทย ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติใน 4 ประเด็นหลักคือ

1. ระยะแรกเป็นการรณรงค์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ประชาชนทุกภาคส่วนและทุกระดับเกิดความสนใจเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแพร่หลาย
2. ระยะที่สองเป็นการพัฒนาแนวคิดและองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียงในทุกระดับตั้งแต่การพัฒนาตน กลุ่มองค์กร ชุมชน สังคม จนถึงระดับประเทศในแง่มุมต่างๆ ให้มีความชัดเจนถูกต้อง
3. ระยะที่สามเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมในรูปแบบที่หลากหลายและครอบคลุมสาขาต่างๆ เพื่อให้ประชาชนทุกภาคส่วนและทุกระดับเข้าใจในปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียง จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในลักษณะที่สอดคล้องกับหน้าที่และบทบาทของแต่ละบุคคลให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

4. ระยะที่สี่เป็นการพัฒนาเครือข่ายเรียนรู้และสร้างบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้ขยายผลในวงกว้างและสามารถนำหลักปรัชญาพระราชทานไปประยุกต์ใช้ในภาคส่วนต่างๆ ในหลากหลายมิติ

ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงได้กำหนดขอบเขตและแนวทางในการดำเนินงานผ่านแผนงานแห่งความสำเร็จไว้ใน 4 แผนงาน คือ

1. แผนงานเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้และพัฒนาวิชาการกลาง : เพื่อขยายเครือข่ายและเชื่อมโยงเครือข่ายแห่งการเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียง

2. แผนงานศึกษาวิจัย : เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าการวิจัยเชิงทฤษฎีและวิจัยเชิงปฏิบัติการจัดการองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียงที่มีอยู่กระจัดกระจายโดยใช้ระบบสารสนเทศ การจัดทำบทความศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยที่จะนำไปสู่การปรับทิศทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของปรัชญาพระราชทาน “เศรษฐกิจพอเพียง”

3. แผนงานสร้างกระบวนการเรียนรู้ : เพื่อสร้างหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ในระดับบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างคนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาพระราชทาน

4. แผนงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ : เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาพระราชทานในวงกว้างเพื่อปลูกฝังค่านิยมและสร้างจิตสำนึกให้ค่านึงถึงปรัชญาพระราชทานในการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.4 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาภายหลังจากการปฏิรูปการศึกษา ปี พ.ศ. 2542 ได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก เช่น การปฏิรูปด้านการบริหารจัดการด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน หรือด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา การเปลี่ยนแปลงที่เด่นชัดประการหนึ่งก็คือ การบังคับใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งได้กำหนดขอบเขตของการจัดการศึกษาที่เน้นการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรม ให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เน้นให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ในทางการศึกษา ระบบการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษา การบริหารและจัดการด้านการศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาครูและบุคลากรด้านการศึกษา การจัดการศึกษาให้มีผลอยู่ในเกณฑ์ของมาตรฐาน และการประกันคุณภาพทางการศึกษา การศึกษาจึงถือเป็นเครื่องมือของการพัฒนา ดังนั้น เมื่อการพัฒนาประเทศกำหนดทิศทางไปสู่สังคมแห่งความพอเพียง ระบบการศึกษาจึงต้องนำปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม การจัดการศึกษาบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียงให้เกิดขึ้นในเด็ก เยาวชน สอนให้นักเรียน นักศึกษาตระหนักถึงความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า และเตรียมตัวให้พร้อมต่อความผันผวนของเหตุการณ์ต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน รวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่าง ๆ ฝึกฝนตนเองให้มีความรอบคอบและระมัดระวังโดยใช้สติปัญญาในการทำงานและดำเนินชีวิต ที่สำคัญแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงยังเน้นให้นักเรียน นักศึกษา มีคุณธรรม จริยธรรม มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น แบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549)

กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะหน่วยการที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาในทุกระดับของชาติ ได้ดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการศึกษา ผ่านตัวนโยบาย กิจกรรม โครงการต่างๆ สู่หน่วยงานทางการศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการศึกษาในสถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวทางการขับเคลื่อนโดยกำหนดวิสัยทัศน์ แผนดำเนินงาน ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน และดัชนีชี้วัดการดำเนินงานไว้ดังนี้ คือ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

วิสัยทัศน์ : กระทรวงศึกษาธิการมุ่งมั่นพัฒนสถานศึกษาในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลสู่การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียน ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

แผนดำเนินงาน : กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดและในกำกับ ร่วมประสานความร่วมมือระหว่างกันในการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา โดยกำหนดแผนดำเนินงานหลักไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. การสร้างความรู้ความเข้าใจ โดยการพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ตลอดจนกิจกรรมส่งเสริมรูปแบบต่างๆ การพัฒนาบุคลากรเครือข่าย การประชาสัมพันธ์สร้างความรู้เข้าใจ
2. การนำไปสู่การปฏิบัติ โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน และการบริหารจัดการในสถานศึกษา
3. การประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงเครือข่าย โดยการจัดทำฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา
4. การติดตามประเมินผลโดยการพัฒนาดัชนีชี้วัดความเพียงพอของสถานศึกษา การติดตามผลงานในพื้นที่ การรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงาน การประเมินผลนักเรียนนักศึกษาและประชาชนที่รับบริการ ตลอดจนเชื่อมโยงผลงานของครู/ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จกับการประเมินวิทยฐานะ

ยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน : คณะกรรมการการบริหารโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา และคณะอนุกรรมการดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ได้กำหนดยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา (2550-2554) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถานศึกษานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน การจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อให้เกิดผลในการปฏิบัติในทุกระดับได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดเป้าหมายไว้ 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 ปี 2550 กำหนดให้มีสถานศึกษาที่สามารถเป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ต่ำกว่า 80 แห่ง

ระยะที่ 2 ปี 2551-2552 พัฒนาและขยายเครือข่ายสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างในการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกจังหวัด จำนวน 800 แห่ง

ระยะที่ 3 ปี 2553-2554 พัฒนาให้สถานศึกษาสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้ครบทุกแห่งทั่วประเทศ

ดัชนีชี้วัดการดำเนินงาน : กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดดัชนีชี้วัดการดำเนินงานไว้ 4 ด้าน ได้แก่

1. กรณีศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียงหรือตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมและประสบความสำเร็จ

2. หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในทุกระดับ ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ จนถึงระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก

3. นักศึกษาที่เข้าศึกษาในหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในและนอกระบบมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้

4. รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมายทั้งในภาคเอกชน ภาคราชการ ภาคประชาชน และสื่อมวลชน เป็นต้น

3.1.5 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

สถานศึกษาถือเป็นหน่วยงานสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการ ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติให้เห็นผลได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างเต็มรูปแบบ โดยได้ดำเนินการต่างๆ ดังนี้ (ถวัลย์ มาศจรัส, 2550)

ตาราง 2.1 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ลำดับ ที่	กิจกรรมดำเนินการ	หน่วยงานที่ ดำเนินการ/ปีที่เริ่ม ดำเนินการ
1	ประสานความร่วมมือในการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการศึกษาและเยาวชนในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	สำนักพัฒนากิจกรรมนักเรียน นักศึกษาและกิจการพิเศษสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ : เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2548
2	กำหนดนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการร่วมดำเนินการโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2549	สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2549
3	แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา คำสั่งที่ สป. 224/2549 ลงวันที่ 14 มิถุนายน 2549	สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2549
4	แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา คำสั่งที่ สป. 31/2549 ลงวันที่ 22 สิงหาคม 2549	สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2549
5	แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา คำสั่งที่ สป. 4997/2549 ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2549	สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2549
6	แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา คำสั่งคณะกรรมการบริหารโครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ที่ สป. 59/2549 ลงวันที่ 20 ธันวาคม 2549 มีรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (ที่ได้รับมอบหมายให้กำกับดูแลสำนักงานพัฒนาการนักเรียน นักศึกษา และกิจกรรมพิเศษ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ) เป็นประธานอนุกรรมการ	สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2549

ทั้งนี้ สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา ในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการใน 3 ระดับ คือ

1. ระดับชาติ : กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า และฉบับที่สิบ เป็นต้นมา ซึ่งนอกจากจะดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้ว ยังได้ดำเนินการตามนโยบายของคณะรัฐมนตรีในฐานะของหน่วยปฏิบัติตามนโยบายของคณะรัฐมนตรี ผ่านการศึกษา 3 รูปแบบ ดังนี้

1.1 การศึกษาในระบบ ผ่านองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้

- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

1.2 การศึกษานอกระบบ ผ่านองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่

- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักบริหารการศึกษานอกโรงเรียน

1.3 การศึกษาตามอัธยาศัย ผ่านองค์กรหลักของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยสำนักงานมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ ซึ่งมีกลุ่มพัฒนานโยบายด้านภูมิปัญญาและการท่องเที่ยวเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนของครุภูมิปัญญาไทยที่ถ่ายทอดความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยในทุกภูมิภาค

2. ระดับนโยบาย : กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ในระดับการปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม โดยยึดแนวทางตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นหลัก

3. ระดับปฏิบัติการ : จากระดับนโยบายสู่การปฏิบัติ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครู และบุคลากรทางการศึกษา จึงเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในระดับปฏิบัติการในการขับเคลื่อนปรัชญาพระราชทานเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาโดยตรง ซึ่งจะมีคณะกรรมการด้านการติดตามและประเมินผล โดยมีหัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ติดตามผลการดำเนินงานเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน

ในระดับของการปฏิบัติในสถานศึกษา ปรียานุช พิบูลสรวุฑ (2549) ได้นำเสนอหลักการสำคัญของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา 4 ประการ คือ 1) หลักปฏิบัติด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านสิ่งแวดล้อม 4) ด้านวัฒนธรรมและศาสนา รายละเอียดของหลักปฏิบัติและแนวคิดที่จะนำมาปฏิบัติ แสดงได้ดังตาราง 2.2

ตาราง 2.2 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา

หลักปฏิบัติ	ตัวอย่างกิจกรรม
หลักปฏิบัติด้านเศรษฐกิจ	
1. รู้จักการใช้จ่ายของตนเอง ■ ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล ■ ใช้จ่ายอย่างพอประมาณ ■ ใช้จ่ายอย่างประหยัด ■ ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น	■ บันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย ■ วิเคราะห์บัญชีรายรับและรายจ่าย ■ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ■ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคเพื่อลดรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย
2. รู้จักออมเงิน มีกลไกลดความเสี่ยง ■ ระบบสวัสดิการ ■ ระบบออมเงิน ■ ระบบสหกรณ์ ■ การประกันต่างๆ	■ ออมวันละหนึ่งบาท ■ สัปดาห์การออม ■ จัดตั้งกลุ่ม/สหกรณ์ออมทรัพย์ ■ จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน
3. รู้จักประหยัด ■ ใช้และกินอย่างมีเหตุผลไม่ฟุ่มเฟือย ■ ใช้พลังงานเท่าที่จำเป็น ■ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	■ ปลุกผักสวนครัวรั้วกินได้ ■ ใช้สินค้าที่ประหยัดพลังงาน ■ รีไซเคิลขยะเพื่อนำมาใช้ใหม่ ■ นำของเหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์
4. พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจโดยผลิตหรือสร้างรายได้ที่ ■ สอดคล้องกับความต้องการ ■ สอดคล้องกับภูมิสังคม ■ สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ■ สอดคล้องกับทรัพยากรท้องถิ่น	เน้นการผลิตเพื่อพึ่งตนเองให้พอเพียงกับการบริโภคและการผลิตที่หลากหลาย เช่น ■ ปลูกพืชผักผสมผสาน ■ ปลูกพืชสมุนไพรไทย ■ ผลิตสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ■ จัดอบรมพัฒนาอาชีพในชุมชน
หลักปฏิบัติด้านสังคม	
5. รู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน ■ ปลูกจิตสำนึกสาธารณะ ■ ปลูกฝังความสามัคคี ■ ปลูกฝังความเสียสละ ■ เผยแพร่องค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง	■ จัดกิจกรรมลด ละ เลิกอบายมุข จัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส ■ จัดค่ายพัฒนาเยาวชน ■ จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในชุมชน

หลักปฏิบัติ	ตัวอย่างกิจกรรม
หลักปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อม	
6. สร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ ▪ ปลูกจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ▪ ฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรมในท้องถิ่น ▪ ฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ▪ ฟื้นฟูดูแลสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น	▪ พัฒนาความรู้เกี่ยวกับดิน น้ำ ป่า เพื่อฟื้นฟูรักษา ▪ โครงการชีววิถี ▪ จัดอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ▪ จัดทำฝายแม้ว
หลักปฏิบัติด้านวัฒนธรรมและศาสนา	
7. สืบสานวัฒนธรรมไทย ▪ สร้างจิตสำนึกรักชาติ รักบ้านเกิด ▪ ฟื้นฟูและอนุรักษ์อาหารประจำท้องถิ่น ▪ ฟื้นฟูและอนุรักษ์ดนตรีไทยและเพลงไทย ▪ ฟื้นฟูและอนุรักษ์วัตถุโบราณและโบราณสถาน	▪ ปลูกฝังมารยาทไทย ▪ ส่งเสริมอาหารประจำท้องถิ่น ▪ ส่งเสริมการใช้ภาษาประจำท้องถิ่น ▪ ทำนุบำรุงโบราณวัตถุและโบราณสถาน
8. ส่งเสริมพระพุทธศาสนา ▪ ปลูกจิตสำนึกความรักชาติ ▪ ตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนา ▪ จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์	▪ ให้ความสำคัญกับการรักษาศีลหรือสวดมนต์เป็นประจำ ▪ ส่งเสริมการฝึกอบรมสมาธิ ภาวนา ▪ ร่วมกันทำนุบำรุงศาสนา ▪ พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ▪ รณรงค์การใช้สินค้าไทย

ลัดดา ศีลาน้อย และคณะ (2551) ได้นำเสนอแนวทางในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ว่าสามารถทำได้ใน 3 ลักษณะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้คือ

1. ระบบบริหารสถานศึกษา : สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรในโรงเรียน เช่น วัฒนธรรมด้านการประหยัด ในเรื่องของการประหยัดไฟฟ้า ประหยัดน้ำ ซึ่งบุคลากรทุกคนในโรงเรียนถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันทั้งโรงเรียน รวมทั้งการปลูกฝังให้เป็นวิถีชีวิต เมื่อสถานศึกษามีวัฒนธรรมเรื่องของการประหยัดแล้ว ครู นักเรียนในโรงเรียนต่างก็ยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัยในชีวิตประจำวัน ทุกคนฝึกความประหยัด เห็นไฟเปิดน้ำเปิด ก็จะช่วยกันปิดโดยไม่ต้องเตือน

2. การจัดการเรียนการสอนที่ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรที่เน้นความเป็นท้องถิ่น ในการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ที่จะสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสร้างหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3. การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในด้านการแนะแนว และกิจกรรมนักเรียนทั้งในเรื่องของลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด หรือในรูปโครงงาน ชมรม ค่ายอาสา

จึงสามารถกล่าวโดยสรุป ได้ว่าในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาต้องมีการสื่อสาร ตั้งแต่ระดับนโยบายสู่ระดับการปฏิบัติคือการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยผ่านกลไกการขับเคลื่อนที่ต่อเนื่องและเป็นเครือข่ายกันในแต่ละระดับที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ผลที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนต้องเกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนถึงความสามารถในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของพวกเขาได้โดยตรง

3.1.6 การพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผลกระทบจากการใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ทำให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมไทย เปิดกว้างสู่โลกแห่งโลกาภิวัตน์ และเกิดการเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมอย่างไร้พรมแดนเข้าสู่สังคมไทย โดยขาด ความรอบรู้ที่จะเป็นภูมิคุ้มกันในการกลั่นกรองที่ดี ส่งผลกระทบต่อคุณค่า ความเชื่อ พฤติกรรม การดำรงชีวิต และการปฏิสัมพันธ์ในสังคมไทยให้ปรับเปลี่ยนไปจากเดิม คนไทยค่านิยมและพฤติกรรมที่เป็นวัตถุนิยมและ บริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น ขาดจิตสำนึกสาธารณะ ให้ความสำคัญส่วนตนมากกว่าส่วนรวม การให้คุณค่า การให้ คุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนและการยึดหลักธรรมในการดำรงชีวิตเริ่มเสื่อมถอยลง วัฒนธรรมและภูมิ ปัญญาของชาติ ถูกกลืนและถูกถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่มน้อย (สมพร เทพสิทธา, 2550) ดังนั้น การพัฒนา ประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 จึงมุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ภายใต้แนว ปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น เช่นการผลิต การบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดย พิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆอย่างรอบคอบ

3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและความเสี่ยงจากการ เปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดในอนาคตทั้งใกล้และไกล

บนพื้นฐานเงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ดังนี้

1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2) เงื่อนไขคุณธรรมที่ต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีจิตสำนึก ตระหนักในด้านคุณธรรมและจริยธรรม เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความพอประมาณ ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

จะเห็นได้ว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องมีการศึกษา ประยุกต์ใช้ให้เข้าถึงกลุ่มบุคคล หน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะสถานศึกษา ที่จะเป็พลังในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างแท้จริง เห็นผลการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ตามความคาดหวังของแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงหลักสูตรสถานศึกษาของแต่ละโรงเรียน

ในการพัฒนาผู้เรียนตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องในหลายมิติ ทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการของสถานศึกษา การติดตามประเมินผล รวมถึงให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนาผู้เรียน ดังที่สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2550) เสนอไว้ ดังนี้

1) การพัฒนาหลักสูตร มีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

สถานศึกษาควรมีการพัฒนาหรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในหลักสูตรสถานศึกษา ตามขั้นตอน ดังนี้

1.1 สถานศึกษานำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามแนวทางหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพิจารณาปรับปรุงหรือเพิ่มเติม วิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา

1.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุงหรือเพิ่มเติมมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหลักสูตรสถานศึกษาที่ปรับปรุงหรือเพิ่มเติม

1.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือ จัดทำสาระการเรียนรู้ หน่วยการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ ตามลำดับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นตามข้อ 1.2

2) การจัดการเรียนการสอน

สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

2.1 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด วิเคราะห์ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การแก้ปัญหา ฯลฯ ที่เริ่มจากชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก

2.2 จัดกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นการทดลอง การปฏิบัติจริงทั้งในสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ ภายนอกสถานศึกษา ทั้งในรูปของการจัดทำโครงการ โครงการ และอื่นๆ ทั้งการศึกษารายบุคคล และเป็นกลุ่ม

2.3 วัดและประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

- 1) ความรู้ (Knowledge)
- 2) ทักษะกระบวนการ (Process) และ
- 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attribute)

3) การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา

สถานศึกษาควรจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ ปลุกฝังหล่อหลอม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

3.1 จัดอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เน้นความร่มรื่น ประโยชน์ใช้สอย เป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย

3.2 กำหนดระเบียบ ธรรมเนียมปฏิบัติในสถานศึกษา ที่ส่งเสริมความมีระเบียบวินัย เคารพ ธรรมเนียมปฏิบัติ กฎกติกาของสังคมส่วนรวม เช่น การมีวินัย การเข้าคิว การรับประทานอาหาร การแต่งกาย การใช้ทรัพยากรร่วมกัน ฯลฯ

3.3 ส่งเสริมและพัฒนาบรรยากาศด้านคุณธรรม เช่น การทำบุญ การบริจาค การปฏิบัติกิจกรรมศาสนา การฝึกอบรมจิต การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การยกย่องส่งเสริมผู้กระทำความดี การส่งเสริมการแบ่งปัน การช่วยเหลือกันและกัน ฯลฯ

3.4 ส่งเสริมการแสวงหาความรู้ และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดนิทรรศการ การจัดการประกวดในรูปแบบต่าง ๆ การหาความรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีและอื่นๆ

3.5 ส่งเสริมการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษา

3.6 จัดโครงการและกิจกรรมส่งเสริมการปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4) การจัดระบบบริหารจัดการของสถานศึกษา

สถานศึกษาควรมีการจัดระบบการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เอื้อต่อการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทางดังนี้

4.1 ทบทวน ปรับปรุง พัฒนา โครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการให้สอดคล้องหรือรองรับการจัดการศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

4.2 กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรม และการปรับปรุงเพิ่มเติมหรือจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานของสถานศึกษา ให้ครอบคลุมการพัฒนาการศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา มีการดำเนินการตามแผนอย่างเป็นระบบ และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

4.3 พัฒนาบุคลากร ทั้งผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความพร้อมในการดำเนินการตามระบบการบริหารจัดการที่เปลี่ยนแปลง และการจัดการศึกษาตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.4 จัดระบบการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามแนวทางในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษา

5) การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สถานศึกษาควรให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในขั้นตอนสำคัญทุกขั้นตอน ตามแนวทาง ดังนี้

5.1 ร่วมกำหนดแนวนโยบาย และการวางแผน

5.2 ร่วมให้ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

5.3 ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดสภาพและบรรยากาศภายในสถานศึกษา

5.4 ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาที่บ้าน และสถานที่อื่นๆ

5.5 ร่วมติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

6) การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

สถานศึกษาควรจัดให้มีการติดตามและประเมินผลการดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

6.1 ติดตามและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยพิจารณาจาก

- 1) ผลการทดสอบความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานด้านเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) ผลงานและการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน
- 3) การปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของผู้เรียน
- 4) ผลการประเมินโดยผู้ประเมินภายนอกหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากทุกภาคส่วน

6.2 ติดตามและประเมินความเหมาะสมของการดำเนินการในกระบวนการ ขั้นตอน และกิจกรรมการดำเนินการในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม การจัดระบบบริหารจัดการ การให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนอันพึงประสงค์

6.3 จัดให้ระบบการรายงานผลการดำเนินการเป็นระยะๆ ทั้งการรายงานภายในสถานศึกษา การรายงานต่อสาธารณชน และการรายงานหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ในช่วงประมาณ 5 ปีซ้อนหลังมีงานวิจัยจำนวนพอสมควรที่ศึกษาค้นคว้า และหาคำตอบเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแง่มุมต่างๆ อย่างไรก็ตาม สำหรับการทบทวนเอกสารในส่วนนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเฉพาะในส่วนของการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ช่วงเริ่มต้นของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับด้านการศึกษาพบว่า เป็นการศึกษาถึงการรับรู้ ความรู้ความเข้าใจ สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ดังเช่น งานวิจัยของ เปรม คำภิระแบ่ง (2543) ได้ทำการศึกษาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ กับผู้นำท้องถิ่นในเขตจังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกตัวแปรตามระดับการศึกษาและตำแหน่งของผู้นำท้องถิ่น โดยทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 317 คน โดยประกอบไปด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรตำบล และผู้บริหารสถานศึกษาในระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำท้องถิ่นที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่แตกต่างกัน

ในขณะที่ ณรงค์ฤทธิ์ ดอนศรี (2543) ได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการบริหาร การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา มี ปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งทางด้านการเตรียมการ การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และการกำกับ ติดตามและประเมินผล ความต้องการที่สำคัญในการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ การเตรียมความพร้อม ด้านบุคลากร สถานที่ และงบประมาณการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การบูรณาการโครงการเศรษฐกิจพอเพียง กับรายวิชาต่างๆ และการกำกับติดตาม ประเมินผลอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ เช่นเดียวกับการศึกษาวิจัยของ พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545) ได้ศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า ครูมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจ พอเพียงอยู่ในระดับต่ำ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามบทบาทของครูได้แก่ 1) เจตคติที่ดีต่อการ จัดการเรียนการสอนเศรษฐกิจพอเพียง 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน 3) การสนับสนุนจากโรงเรียน 4) รายวิชาที่สอน โดยเมื่อทำการวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถทำนายการ ปฏิบัติตามบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงได้ร้อยละ 18.80 ในส่วนของการปฏิบัติหน้าที่ ของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง พบว่ามีปัญหาในด้านผู้เรียนมากที่สุด รองลงมาคือด้านผู้บริหารและ ด้านเพื่อนร่วมงาน

สำหรับในช่วงเวลาต่อมา พบว่า งานวิจัยเริ่มมีการศึกษาและรายงานถึงผลการนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในการกิจต่างๆ ทางด้านการศึกษา เช่น ศรีสุนทร ชัยชาญ (2550) ได้ ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดทำโครงงานภาษาไทยที่เน้นการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย โดยการสอนแบบโครงงาน โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อ่าน คิด วิเคราะห์ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงแบบโครงงานภาษาไทย ก่อนและหลังเรียนโดยการสอนแบบกิจกรรมโครงงาน และคุณลักษณะด้าน ความรับผิดชอบของนักเรียนภายหลังการสอนแบบโครงงาน กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 50 คน ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยกิจกรรมโครงงานภาษาไทยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมโครงงานมีพฤติกรรมความรับผิดชอบอยู่ใน ระดับดี นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาวิจัยโดยการพัฒนาครูให้เกิดแนวคิดของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงไปสู่การจัดการกิจกรรมทางการศึกษา แล้วมีการศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียนที่ได้รับการจัดการศึกษา จากครู ดังผลการวิจัยของ ชรินทร์ มั่งคั่ง (2551) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคม ผ่านการจัดการกิจกรรมการเสริมหลักสูตรสาระการเรียนรู้

เศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นคุณธรรมนำความรู้ที่ถือเป็นภาพสะท้อนของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีสำหรับสังคมไทยซึ่งต้องการให้บุคคลเป็นคนที่มีความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลลัพธ์ค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษามีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การจัดกิจกรรมบริการสาธารณะเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน การศึกษาดูงานในแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง การจัดทำโครงการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมเศรษฐกิจพอเพียง การสืบค้นความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับกรณีปัญหาท้องถิ่น การจัดป้ายนิเทศให้ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรครูสังคมศึกษามีการเสริมสร้างคุณธรรม 8 ประการให้กับนักเรียน เรียงตามลำดับความถี่จากน้อยไปหามากคือ ความขยัน ความมีน้ำใจ ความซื่อสัตย์ ความสะอาด ความมีวินัย ความสุภาพ ความประหยัด และความสามัคคี ส่วนผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนพบว่า นักเรียนมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง (ร้อยละ 53.89) นักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรสาระเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและมีประโยชน์ (ร้อยละ 80.08) อย่างไรก็ตามพบว่า นักเรียนมีระดับความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรสาระเศรษฐกิจพอเพียงในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.43) และนักเรียนมีการใช้ค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงในระดับน้อยครั้งในด้านความมีเหตุผล ความพอประมาณ และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

นอกจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการเรียนการสอนของครูแล้ว ยังมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการเข้ากับหลักการบริหารศึกษาของสถานศึกษา ดังการศึกษาวิจัยของ เกษม ศุภรานนท์ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่วิถีชีวิตคุณธรรมนำความรู้ คิดวิเคราะห์ และเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาสภาพการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมและเสริมสร้างคุณธรรมนำความรู้ ที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้คิดวิเคราะห์ เสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อศึกษาการพัฒนาการบริหารโรงเรียนเพื่อส่งเสริมและเสริมสร้างคุณธรรมความรู้ ที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้คิดวิเคราะห์ เสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพในการดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า การบริหารที่มีประสิทธิภาพเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่วิถีชีวิตคุณธรรมนำความรู้ คิดวิเคราะห์ และเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมีการบริหารจัดการโดยจัดให้มีการดำเนินงานใน 34 กิจกรรม ภายใต้ 3 โครงการ คือ โครงการส่งเสริมและเสริมสร้างคุณธรรมนำความรู้ โครงการเสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้คิดวิเคราะห์ และโครงการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้กิจกรรมภายใต้โครงการดังกล่าวมีการบริหารและดำเนินกิจกรรมจนเป็นวิถีชีวิตร่วมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ ไม่แปลกแยกจากการดำเนิน

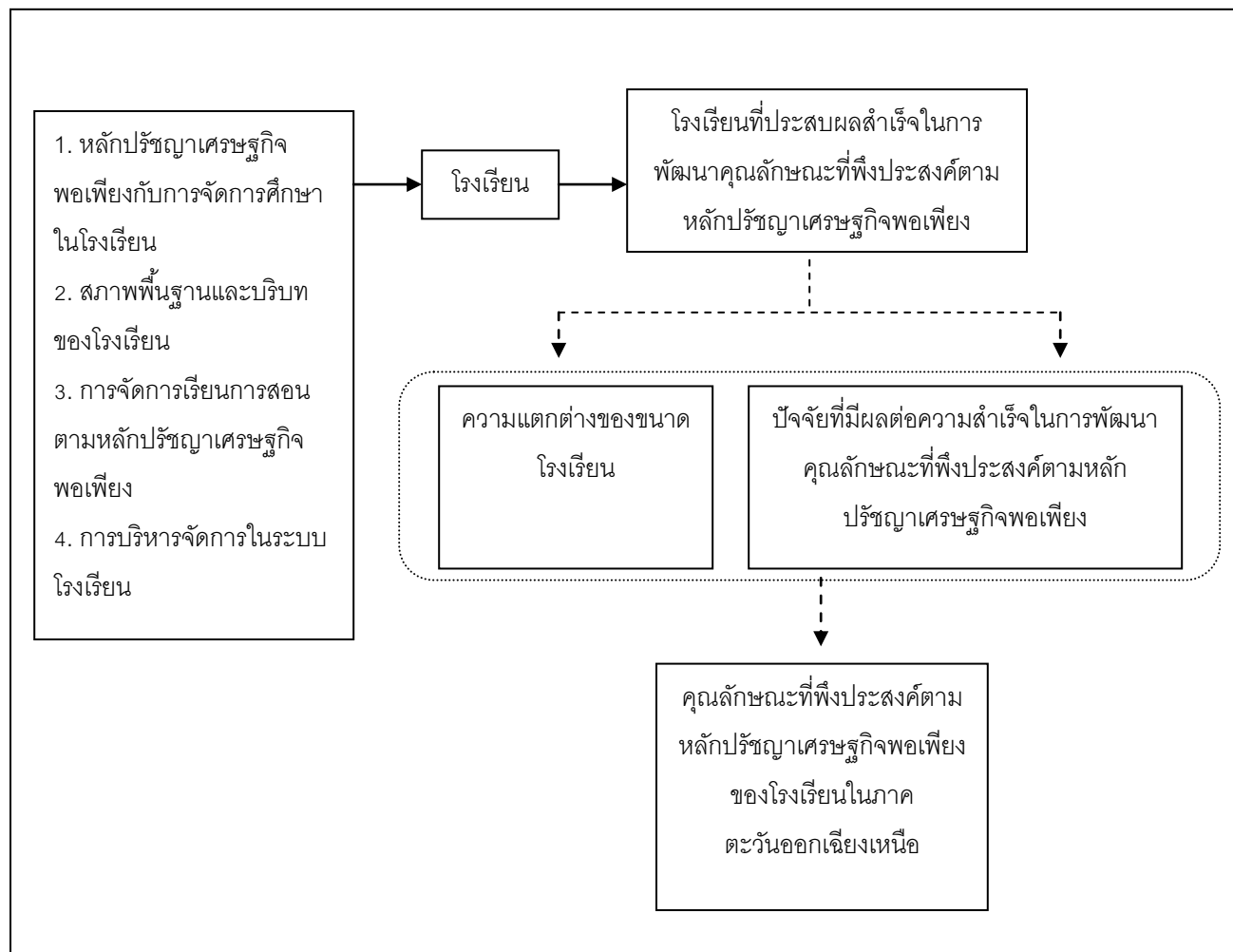
ชีวิตประจำวันของนักเรียนจนรู้สึกว่าเป็นภาระเพิ่มขึ้น โดยมีการใช้หลักทางการบริหารเพื่อให้โครงการสามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายโดยพบว่า โรงเรียนมีการกำหนดวิสัยทัศน์ กำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการดำเนินโครงการ มีการกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ของผู้บริหารกับผู้ได้บังคับบัญชาโดยมุ่งไปที่การสร้างผลผลิตเป็นสำคัญ ช่วยให้เกิดความชัดเจนในการแบ่งงานกันทำ ลดความเสี่ยงจากการสื่อสารที่ผิดพลาด ลดความรู้สึกทางลบ ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และมีการปรับวิธีคิดและกระบวนทัศน์ของครูและนักเรียนให้ตระหนักถึงความอยู่รอดในกระแสการบริโภคแบบด้อยคุณภาพ ทำให้ครูสามารถวางแผนชีวิตให้ปลอดภัยจากสภาพความเป็นหนี้สิน ถือเป็นการเปิดใจกว้างในการบริหารเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

ในส่วนของงานวิจัยที่มีการศึกษาถึงคุณลักษณะของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า บุญเลี้ยง ทูมทอง และคณะ(2546) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียนตามระดับพัฒนาการของแต่ละช่วงวัยในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กรณีศึกษาสถานศึกษาในเขตอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามระดับพัฒนาการช่วงชั้นที่ 1 คือการเห็นคุณค่าของตนเอง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า มีทักษะและกระบวนกรการสร้างปัญญาให้กับตนเองมีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีค่านิยมที่ดีในการเลือก ภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักใช้ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาไทย รู้จักใช้ทรัพยากรและพัฒนาสิ่งแวดล้อม ยึดหลักประชาธิปไตย เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความกล้าในการแสดงออกที่ถูกต้อง ส่วนระดับการพัฒนาการช่วงชั้นที่ 2 คือ การเห็นคุณค่าของตนเอง การมีคุณธรรม จริยธรรม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า มีความรู้เป็นสากล มีทักษะและกระบวนกรการสร้างปัญญาให้กับตนเอง มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีค่านิยมที่ดีในการเลือก ภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักใช้ภาษาศิลปวัฒนธรรมไทย ประเพณี ภูมิปัญญาไทย รู้จักใช้ทรัพยากรและพัฒนาสิ่งแวดล้อมยึดหลักประชาธิปไตย เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความกล้าในการแสดงออกที่ถูกต้อง สำหรับผู้เรียนตามระดับการพัฒนาการช่วงชั้นที่ 3 คือ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง การมีคุณธรรม การมีจริยธรรม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า มีความรู้เป็นสากล มีทักษะและกระบวนกรการสร้างปัญญาให้กับตนเอง มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีค่านิยมที่ดีในการเลือก ภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักใช้ภาษาศิลปวัฒนธรรมไทย ประเพณี ภูมิปัญญาไทย รู้จักใช้ทรัพยากรและพัฒนาสิ่งแวดล้อมยึดหลักประชาธิปไตย เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความกล้าในการแสดงออกที่ถูกต้อง และระดับการพัฒนาการช่วงชั้นที่ 4 คือ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง การมีคุณธรรม การมีจริยธรรม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า มีความรู้เป็นสากล มีทักษะและกระบวนกรการสร้าง

ปัญญาให้กับตนเอง มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีค่านิยมที่ดีในการเลือก ภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักใช้ ภาษาศิลปวัฒนธรรมไทย ประเพณี ภูมิปัญญาไทย รู้จักใช้ทรัพยากรและพัฒนาสิ่งแวดล้อมยึดหลัก ประชาธิปไตย เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความกล้าในการแสดงออกที่ถูกต้อง นอกจากนี้ ยังมี งานวิจัยของ มานะ ร้อยดาพันธ์ (2543) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะที่เป็นจริงและพึงประสงค์ของนักเรียนใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่เป็นจริงของ นักเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี นักเรียนมัธยมศึกษาจะมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีความมั่นใจในด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา คุณลักษณะที่อยู่ในระดับพอใช้มีอยู่ 3 ด้าน คือ การมีวิจารณ์ญาณและความคิดสร้างสรรค์ การมีความรู้และทักษะในการเรียนรู้ และการแสวงหา ความรู้และพัฒนาตนเอง ส่วนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมที่สำคัญ 3 ด้าน แรกคือ การปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษและของมีค่า การมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และการ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและชุมชน

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง สามารถสรุปได้ว่า ในระยะแรกมีการศึกษาค้นคว้าทั้งในเชิงของการต้องการหาคำตอบในภาพกว้าง เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการที่จะนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การจัดการศึกษา ที่เป็นรูปธรรม ระยะต่อมา มีการศึกษาวิจัยทั้งในเชิงทดลองและเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ได้คำตอบเกี่ยวกับ ผลต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติทั้งในแง่ของการจัดการเรียนการ สอนและการบริหารการศึกษา รวมถึงการศึกษาถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนที่แสดงถึงพฤติกรรม หรือข้อบ่งชี้ถึงการเป็นผู้สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติได้

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 2.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของกลุ่มประชากร ได้แก่ ครู และผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่อยู่ในเครือข่ายสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จากนั้นได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ดังนี้

1) จากจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนทั้งหมด 12 จังหวัด คือ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครพนม มหาสารคาม มุกดาหาร อำนาจเจริญ ร้อยเอ็ด สกลนคร หนองคาย หนองบัวลำภู อุดรธานี เลย ทำการสุ่มอย่างง่ายจังหวัดจำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร เลย อุดรธานี และขอนแก่น

2) ทำการสุ่มอย่างง่ายเขตพื้นที่การศึกษาจากจังหวัดทั้ง 4 จังหวัด ได้ดังนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา การประถมศึกษาอำนาจเจริญ เลยเขต 2 อุดรธานีเขต 1 และขอนแก่นเขต 5

3) สุ่มโรงเรียนที่อยู่ในเครือข่ายสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งกลุ่มตามขนาดของโรงเรียน คือขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จำนวนขนาดละ 1 โรงเรียน ได้ดังนี้

3.1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำนาจเจริญ

โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียนบ้านนาจิกหนองทุ่งมนต์หนองขาด อ.เมือง

โรงเรียนขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนบ้านนาเยีย อ. เมือง

โรงเรียนขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนอนุบาลอำนาจเจริญ อ. เมือง

3.2) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 2

โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียนบ้านโนนภูทอง อ. ผาขาว

โรงเรียนขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนบ้านไร่พวยมิตรภาพที่ 18 อ. หนองหิน

โรงเรียนขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนชุมชนวังสะพุง อ. วังสะพุง

3.3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองบัว อ. เมือง

โรงเรียนขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนบ้านนาคำหลวง อ. เมือง

โรงเรียนขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนหนองสำโรงวิทยา อ. เมือง

3.4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียนบ้านสวนสวรรค์ อ.ศรีสมบุญ

โรงเรียนขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนหนองไผ่ประชาสรรค์ อ. หนองเรือ

โรงเรียนขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนบ้านโนนทอง อ. หนองเรือ

4) ดำเนินการเก็บข้อมูลกับครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ปกครองของนักเรียนของสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในทุกโรงเรียน

2. สถานที่และสนามการวิจัย

ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดสนามการวิจัยตามขนาดของสถานศึกษา คือ โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก จำนวน 3 โรงเรียน ที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่

1) โรงเรียนขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนชุมชนวังสะพุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 2

2) โรงเรียนขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนหนองไผ่ประชาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5

3) โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียนบ้านหนองบัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

3. วิธีการดำเนินการ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีวิจัย (Mixed Methods) โดยวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้เทคนิควิธีวิจัย In-depth Interview และ Focus Group ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน

3.2 สอบถามสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่งไปยังโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

3.3 เลือกโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดเกณฑ์ ดังนี้

1) เป็นโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับจากเขตพื้นที่การศึกษาว่า มีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนจนมีลักษณะตามที่หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด

2) นักเรียนในโรงเรียนมีพฤติกรรม การประพฤติปฏิบัติตามตัวบ่งชี้ที่สถานศึกษากำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3) นักเรียนร้อยละ 80 ผ่านเกณฑ์การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา

3.4 สัมภาษณ์กลุ่มครู ผู้บริหาร และผู้ปกครองเพื่อหาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและตัวบ่งชี้พฤติกรรมของโรงเรียนโดยวิธี Focus Group กับครูผู้สอน Indepth Interview กับผู้บริหาร และ Focus Group กับผู้ปกครอง

3.5 วิเคราะห์ข้อสรุปคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาคุณลักษณะของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัย

3.6 สอบถามคุณลักษณะที่พึงประสงค์กับครูผู้สอน ในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เพื่อเป็นการยืนยัน ด้วยวิธีทางสถิติ Confirmatory Factor Analysis (การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน) ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป M-Plus Statistical Modeling Program

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

4.1 แบบสอบถามสภาพพื้นฐานของการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ สิริทิพล อัจฉรินทร์ และคณะ (2553) พัฒนาขึ้นซึ่งมีการหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้โดยผู้เชี่ยวชาญ และมีการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.96 มาใช้ในการศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่างการวิจัย โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สภาพพื้นฐานของการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งระดับการวัดเป็น 5 ระดับ คือ มีการปฏิบัติมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 คำถามปลายเปิด เป็นคำถามให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

4.2 แนวการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มครู ผู้บริหารและผู้ปกครอง เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้ดำเนินการพัฒนาแนวการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากข้อมูลพื้นฐานในด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อใช้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดประเด็นคำถาม โดยตั้งประเด็นของการสนทนาหลักเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญดังนี้

- การจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งพัฒนาให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สำคัญในด้านใดบ้าง แต่ละด้านมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด

- พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์สำคัญดังกล่าวมีอะไรบ้าง และมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด

- สถานศึกษามีหลักการ แนวคิด รูปแบบ วิธีการ รวมถึงเทคนิคต่างๆ เพื่อดำเนินงานอย่างไรที่ให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมบ่งชี้ตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าว

4.3 แบบสอบถามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีขั้นตอนการพัฒนาดังนี้

- 1) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มครู ผู้บริหารและผู้ปกครอง เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมาใช้ในการกำหนดรายการสอบถาม

- 2) ทดลองใช้แบบสอบถามกับครูในสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย เพื่อทดสอบหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม จำนวน 30 คน จากนั้นนำมาคำนวณหาความเชื่อมั่น ด้วยวิธีประมาณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.83

5. วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการพิจารณาเพื่อคัดเลือกพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการ Focus Group กับครูผู้สอนและผู้ปกครอง Indepth Interview กับผู้บริหารและนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะดังกล่าว

2. การวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ซึ่งทำการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีประมาณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

3. การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way analysis of variances) และหากผลการทดสอบมีนัยสำคัญทางสถิติใช้การเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple Comparisons) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

4. การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้ ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป M-Plus Statistical Modeling Program

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามความแตกต่างของขนาดโรงเรียน ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ และศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน ผลการวิจัย นำเสนอได้ตามลำดับดังนี้

1. สภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามความแตกต่างของขนาดโรงเรียน
2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ
3. ปัจจัยเชิงโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน

1. สภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามความแตกต่างของขนาดโรงเรียน

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามความแตกต่างของขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยสามารถนำเสนอได้ใน 2 ส่วน คือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	70	30.6
หญิง	152	66.4
รวม	222	96.9
2. อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	20	8.7
30-39 ปี	29	12.7
40-49 ปี	44	19.2
50 ปีขึ้นไป	132	57.6
รวม	225	98.3
3. การศึกษาสูงสุด		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	4	1.7
ปริญญาตรี	179	78.2
ปริญญาโท	36	15.7
ปริญญาเอก	1	4.0
รวม	220	96.1
4. สถานภาพการทำงาน		
ผู้บริหารสถานศึกษา	14	6.1
ครูผู้สอน	189	82.5
ผู้ปกครองนักเรียน	10	4.3
รวม	213	93.0
5. ประสบการณ์ในการทำงาน		
ต่ำกว่า 10 ปี	40	17.5
10-19 ปี	31	13.5
20-29 ปี	54	23.6
ตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป	95	41.5
รวม	220	96.1

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
6. สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้		
ภาษาไทย	11	4.8
คณิตศาสตร์	17	7.4
วิทยาศาสตร์	14	6.1
ภาษาต่างประเทศ	16	7.0
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	8	3.5
สุขศึกษาและพลศึกษา	9	3.9
การงานอาชีพและเทคโนโลยี	8	3.5
ศิลปะ	14	6.1
สอนมากกว่า 1 สาระ	109	47.6
รวม	206	90.0
7. ระดับที่สอน		
อนุบาล	21	9.2
ประถมศึกษา	154	67.2
มัธยมศึกษาตอนต้น	19	8.3
มัธยมศึกษาตอนปลาย	1	4.0
สอนมากกว่า 1 ระดับ	18	7.9
รวม	213	93.0

จากตาราง 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (n=152, 66.4%) มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป (n=132, 57.6%) วุฒิการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี (n=179, 78.2%) สถานภาพในการทำงานตามตำแหน่งหน้าที่ ส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน (n=189, 82.5%) มีประสบการณ์ในการทำงานส่วนใหญ่ตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป (n=95, 41.5%) กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบสอน ส่วนใหญ่สอนมากกว่า 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ (n=109, 47.6%) และระดับชั้นที่รับผิดชอบสอน ส่วนใหญ่สอนในระดับประถมศึกษา (n=154, 67.2%)

1.2 สภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก สามารถนำเสนอผลการวิจัยได้เป็น 3 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา รายละเอียดของผลการวิจัยนำเสนอได้ดังตาราง 4.2 - 4.5

ตาราง 4.2 การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

รายการแสดงสภาพพัฒนา	โรงเรียน ขนาดใหญ่		โรงเรียน ขนาดกลาง		โรงเรียน ขนาดเล็ก		F	P- value
	$\bar{X}$ 1	SD 1	$\bar{X}$ 2	SD 2	$\bar{X}$ 3	SD 3		
1) มีการบูรณาการแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแผนปฏิบัติงานประจำปี	4.329	.617	4.105	.524	4.148	.818	3.017	.051
2) ส่งเสริมการบูรณาการแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน	4.407	.574	4.070	.530	4.222	.506	7.749	.001**
3) ส่งเสริมกิจกรรม/โครงการอื่นๆ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.343	.609	4.123	.537	4.148	.534	3.486	.032*
4) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.993	.747	3.667	.831	3.963	.587	3.884	.022*
5) สนับสนุน ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.321	.712	4.211	.619	4.370	.629	.707	.494
6) จัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการ และกระบวนการเรียนการสอน ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.200	.701	3.946	.672	4.148	.534	2.822	.062
รวม	4.264	.536	4.027	.440	4.167	.384	4.579	.011*

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ย ดังตาราง 4.2 พบว่า ในภาพรวม โรงเรียนที่ขนาดแตกต่างกัน มีสภาพพื้นฐานในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สภาพการพัฒนาในข้อ 1) มีการบูรณาการแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแผนปฏิบัติงานประจำปี 3) สนับสนุนส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 6) จัดระบบการนิเทศ ภายในสถานศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการและกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีสภาพของการบริหารจัดการสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ส่วน ข้อ 2) ส่งเสริมการบูรณาการแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน 3) ส่งเสริมกิจกรรม/โครงการอื่นๆ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวนโยบาย การวางแผน การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีสภาพของการบริหารจัดการสถานศึกษาแตกต่างกันตามขนาดของสถานศึกษา

ตาราง 4.3 การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

รายการแสดงสภาพพัฒนา	โรงเรียน ขนาดใหญ่		โรงเรียน ขนาดกลาง		โรงเรียน ขนาดเล็ก		F	P- value
	$\bar{X}$ 1	SD 1	$\bar{X}$ 2	SD 2	$\bar{X}$ 3	SD 3		
7) มีการทบทวนสาระสำคัญทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.321	.660	3.842	.621	4.037	.437	12.450	.000**
8) พัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.374	.684	3.947	.610	3.926	.474	11.879	.000**
9) นำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา	4.377	.642	4.036	.660	4.037	.518	3.799	.024*
10) มีหลักสูตร/หน่วยการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.360	.670	3.842	.649	4.111	.506	3.133	.046*

รายการแสดงสภาพพัฒนา	โรงเรียน ขนาดใหญ่		โรงเรียน ขนาดกลาง		โรงเรียน ขนาดเล็ก		F	P- value
	$\bar{X}$ 1	SD 1	$\bar{X}$ 2	SD 2	$\bar{X}$ 3	SD 3		
11) จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.312	.681	4.000	.681	4.333	1.109	2.499	.085
12) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุกกลุ่มสาระและทุก ระดับชั้น	4.360	.648	3.982	.517	3.963	.808	1.282	.280
13) นำเทคนิค วิธีการ แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.223	.702	4.035	.566	3.885	.516	1.028	.359
14) จัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่ กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถี ชีวิตของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนที่ เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน	4.252	.649	4.018	.556	4.115	.431	.232	.793
15) จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง	4.331	.618	4.125	.541	4.231	.514	.367	.693
16) เผยแพร่สื่อที่ผลิตขึ้นเอง/แหล่งเรียนรู้เกี่ยว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาสู่ ชุมชน	3.871	.740	3.696	.829	3.923	.628	.441	.644
17) จัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลที่ หลากหลายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.051	.654	3.911	.640	3.962	.528	1.366	.257
18) จัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ เน้นความร่วมมือร่วมใจ ประโยชน์ใช้สอย เป็นแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่นและภูมิ ปัญญาไทย	4.216	.730	4.214	.594	4.115	.766	.059	.943
19) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามตัวชี้วัดของแต่ละ มาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ พอเพียง	4.036	.664	3.946	.644	4.000	.693	12.450	.000**

รายการแสดงสภาพพัฒนา	โรงเรียน ขนาดใหญ่		โรงเรียน ขนาดกลาง		โรงเรียน ขนาดเล็ก		F	P- value
	$\bar{X}$ 1	SD 1	$\bar{X}$ 2	SD 2	$\bar{X}$ 3	SD 3		
20) ผู้เรียนสามารถนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	4.129	.700	4.071	.710	4.000	.632	11.879	.000**
21) มีการนิเทศติดตามประเมินผลการนำหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างต่อเนื่อง	3.978	.709	3.821	.664	4.038	.445	3.799	.024**
22) รายงานผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และนำผลการประเมินไปพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ	4.000	.722	3.982	.674	4.038	.528	3.133	.046*
รวม	4.209	.524	3.977	.449	4.046	.364	4.831	.009**

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ย ดังตาราง 4.3 พบว่า ในภาพรวม โรงเรียนที่ขนาดแตกต่างกัน มีสภาพพื้นฐานในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สภาพการพัฒนาในข้อ 11) จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 12) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุกกลุ่มสาระและทุกระดับชั้น 13) นำเทคนิค วิธีการแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 14) จัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน 15) จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 16) เผยแพร่สื่อที่ผลิตขึ้นเอง/แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาสู่ชุมชน 17) จัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลที่หลากหลายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 18) จัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เน้นความร่วมมือ ประโยชน์ใช้สอย เป็นแหล่งเรียนรู้และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย มีสภาพของการพัฒนาในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน ส่วนข้อ 7) มีการทบทวนสาระสำคัญทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 8) พัฒนาคู่มือหลักสูตรโดยบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 9) นำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา 10) มีหลักสูตร/หน่วยการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 19) ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามตัวชี้วัดของแต่ละมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง 20) ผู้เรียนสามารถนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน 21) มีการนิเทศติดตามประเมินผลการนำหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างต่อเนื่อง 22) รายงานผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และนำผลการประเมินไปพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ มีสภาพของการพัฒนาในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันตามขนาดของโรงเรียน

ตาราง 4.4 การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ในด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

รายการแสดงสภาพพัฒนา	โรงเรียน ขนาดใหญ่		โรงเรียน ขนาดกลาง		โรงเรียน ขนาดเล็ก		F	P- value
	$\bar{X}$ 1	SD 1	$\bar{X}$ 2	SD 2	$\bar{X}$ 3	SD 3		
23) จัดโครงการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.187	.795	4.036	.602	4.231	.514	1.044	.354
24) พัฒนาศักยภาพเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในคุณค่าของแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.297	.729	4.089	.549	4.231	.514	1.946	.145
25) มีการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.993	.952	4.161	.682	4.077	.484	.805	.448
26) ส่งเสริมให้บุคลากรแสวงหาความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.216	.796	4.218	.567	4.231	.514	.005	.995
27) บุคลากรปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านสังคม	4.181	.675	4.088	.576	4.154	.543	.434	.648

รายการแสดงสภาพพัฒนา	โรงเรียน ขนาดใหญ่		โรงเรียน ขนาดกลาง		โรงเรียน ขนาดเล็ก		F	P- value
	$\bar{X}$ 1	SD 1	$\bar{X}$ 2	SD 2	$\bar{X}$ 3	SD 3		
28) มีการติดตาม ประเมินผล และสรุปผล เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนของบุคลากร	4.139	.729	4.053	.610	4.000	.400	.662	.517
รวม	4.173	.679	4.106	.513	4.154	.371	.234	.792

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ย ดังตาราง 4.5 พบว่า ทั้งในภาพรวมและพิจารณาเป็นรายข้อ โรงเรียนที่ขนาดแตกต่างกัน มีสภาพพื้นฐานในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

ตาราง 4.5 การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ในทุกด้าน (การบริหารจัดการสถานศึกษา หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา)

รายการแสดงสภาพพัฒนา	โรงเรียน ขนาดใหญ่		โรงเรียน ขนาดกลาง		โรงเรียน ขนาดเล็ก		F	P- value
	$\bar{X}$ 1	SD 1	$\bar{X}$ 2	SD 2	$\bar{X}$ 3	SD 3		
การบริหารจัดการสถานศึกษา	4.264	.536	4.027	.440	4.167	.384	4.579	.011*
หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน	4.209	.524	3.977	.449	4.046	.364	4.831	.009**
การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา	4.173	.679	4.106	.513	4.154	.371	.234	.792
รวม	4.212	.531	4.018	.442	4.096	.337	3.142	.045*

จากตาราง 4.5 เมื่อพิจารณาในภาพรวมถึงสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก พบว่า ขนาดของโรงเรียนที่แตกต่างกันมีสภาพพื้นฐานแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติงานพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยของสภาพของการปฏิบัติงานที่มากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก

(แต่ทั้งขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก มีสภาพของการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเท่ากัน) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา และด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีสภาพพื้นฐานแตกต่างกัน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยของสภาพของการปฏิบัติงานมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก(แต่ทั้งขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก มีสภาพของการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเท่ากัน) ส่วนด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา พบว่ามีสภาพพื้นฐานไม่แตกต่างกัน และโรงเรียนทั้งขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก มีระดับของการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเท่ากัน

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ

2.1 การกำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้ที่พึงประสงค์ของผู้เรียนก่อนลงสนามการวิจัย

ในการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดก่อนลงสนามการวิจัย และเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถามเพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับกลุ่มเป้าหมายการวิจัย ซึ่งจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแสดงออกได้ด้วยพฤติกรรมที่ดั่งามที่เกิดขึ้นจากการปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับบุคคลและยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ได้แก่ การพึ่งพาตนเอง การประหยัด และรู้จักประมาณตน ความมีเหตุผล ความเป็นผู้รอบรู้และใช้สติปัญญา การยึดมั่นในคุณธรรม ความสามัคคี และมีจิตสำนึกสาธารณะ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และการเห็นคุณค่าและภูมิใจในความเป็นไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) **การพึ่งตนเอง** หมายถึง การใช้ความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ในการกระทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จด้วยตนเอง และไม่ก่อให้เกิดผลเสียทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

2) **การประหยัดและรู้จักประมาณตน** หมายถึง การกระทำที่เหมาะสมตามอัตราพ รู้จักใช้และเก็บรักษาทรัพย์สินทั้งของส่วนตนและส่วนรวมตามความจำเป็นและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงฐานะและเศรษฐกิจของตนเอง ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายหรือตระหนี่ถี่เหนียว

3) **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมในเรื่องต่างๆ โดยใช้สติรอบคอบ คิระะยะยาว มีเป้าหมาย และวิธีการที่เหมาะสม เข้าใจในการดำเนินการโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยและข้อมูล

เกี่ยวข้องรอบด้าน สามารถตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำ เชื่อหรือไม่เชื่อ โดยอาศัยการพิจารณา ไตร่ตรอง และคำนึงถึงผลกระทบหรือความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการกระทำหรือการตัดสินใจนั้น

4) **ความเป็นผู้รอบรู้และใช้สติปัญญา** หมายถึง การมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน สามารถคิดวิเคราะห์และปฏิบัติด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง รู้จักวางแผน มีสติและปัญญาในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นประโยชน์พื้นฐานและนำไปใช้ในการปฏิบัติอย่างพอเพียง

5) **การยึดมั่นในคุณธรรม** หมายถึง การมีศรัทธาและตระหนักในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทน ความเพียรและมีสติ ยึดถือปฏิบัติในแบบแผนความประพฤติซึ่งตั้งอยู่ในความดีงาม

6) **ความสามัคคีและมีจิตสำนึกสาธารณะ** หมายถึง การอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่เอาตัวเอาเปรียบกัน ทุกคนช่วยเหลือกัน เสียสละ แบ่งปันกันทั้งกำลังทรัพย์ กำลังกายและกำลังใจ

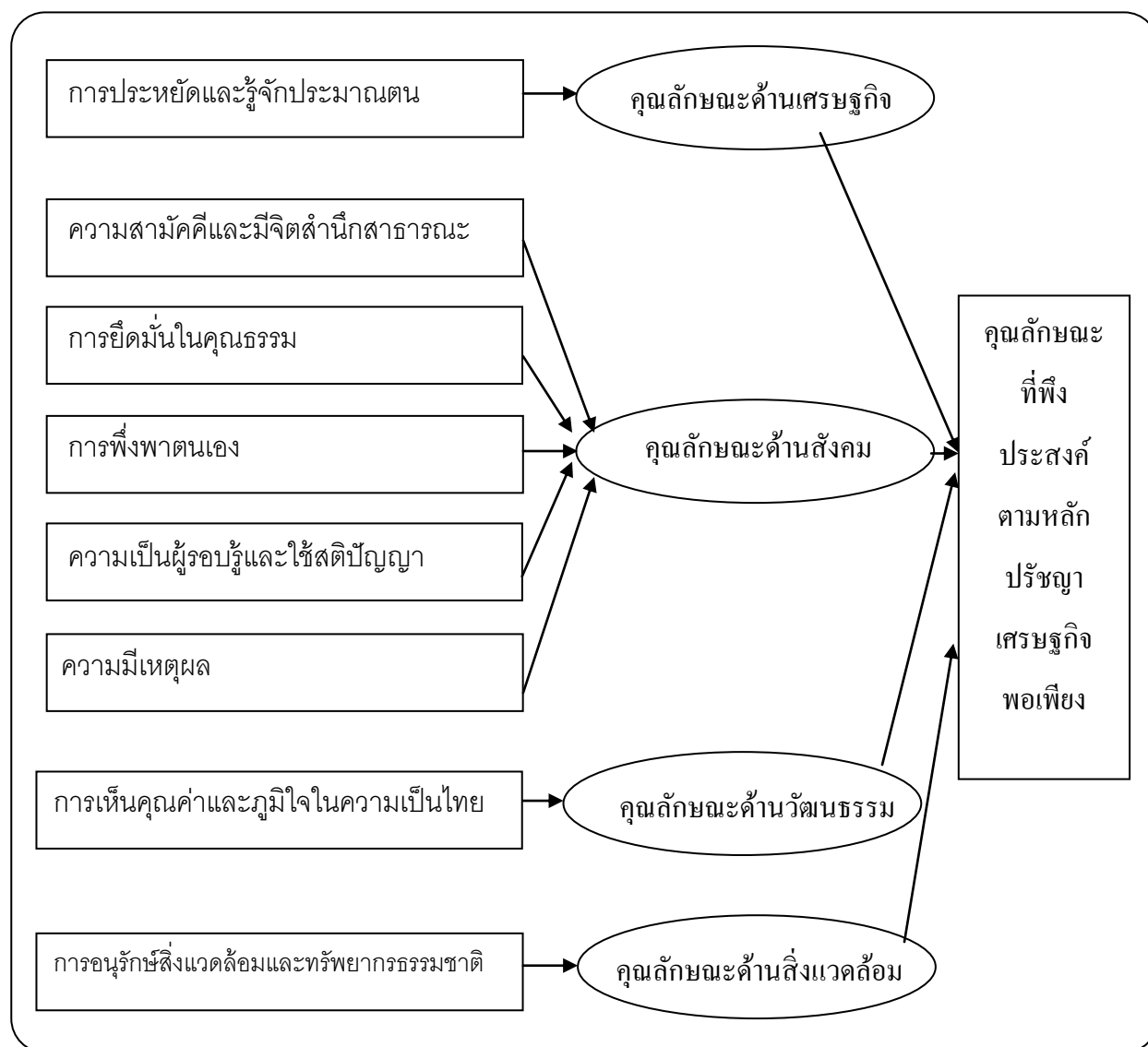
7) **การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ** หมายถึง การจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติให้สามารถใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน พอประมาณกับทรัพยากรที่มีอยู่ และพยายามรักษาสมดุลทางสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้น

8) **การเห็นคุณค่าและภูมิใจในความเป็นไทย** หมายถึง การตระหนักและภูมิใจในความเป็นคนไทย ที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของตนเอง รู้คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นและประเทศชาติ สืบสานศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามของท้องถิ่นและของไทย การอนุรักษ์ภูมิปัญญาในท้องถิ่นและรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีในท้องถิ่นของตนเองและของประเทศชาติ

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้ที่พึงประสงค์ของผู้เรียนจากสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จ

จากกรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้ที่พึงประสงค์ของผู้เรียน คณะผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มกับสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้งจากสถานศึกษาขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เพื่อให้ได้ข้อมูลจากสนามการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้ที่พึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในเชิงปริมาณ ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ทั้งนี้ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในสนามของการวิจัยที่ประกอบไปด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน จากสถานศึกษา 3 แห่ง ที่มีผลการดำเนินงานที่ดีและเป็นที่ยอมรับในด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง คือ โรงเรียนชุมชนวังสะพุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 2 ซึ่งเป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่ โรงเรียนหนองไผ่ประชาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 5 เป็นสถานศึกษาขนาดกลาง และมีโรงเรียนบ้านหนองบัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เป็นตัวแทนของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อให้ข้อสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบ สามารถสังเคราะห์ได้ตามภาพประกอบ 4.1

ภาพประกอบ 4.1 องค์ประกอบด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพฤติกรรมบ่งชี้ของแต่ละองค์ประกอบ

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากสถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง พบว่า พฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนที่สามารถบ่งบอกได้อย่างชัดเจนถึงการเป็นผู้เรียนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญ และสอดคล้องกับบริบทของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของสถานศึกษาที่ได้พยายามบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน รวมถึงสภาพและบริบทของชุมชนท้องถิ่น มีพฤติกรรมหลักที่สอดคล้องกับการศึกษาในเบื้องต้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แต่ในรายละเอียดของพฤติกรรมย่อยจะมีความแตกต่างหลากหลายไปตามเงื่อนไขและปัจจัยต่างๆ ที่สถานศึกษาได้นำมากำหนดใช้เป็นแนวทางดำเนินงานหรือการปฏิบัติ ดังข้อมูลจากภาคสนาม ที่สะท้อนภาพให้เห็นเป็นรูปธรรม กล่าวคือ โรงเรียนชุมชนวังสะพุง สถานศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 2 ผู้ให้ข้อมูลต่างเห็นพ้องกันว่า โครงการธนาคารขยะของโรงเรียนถือเป็นแกนกลางสำคัญของการขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่วิถีการดำเนินชีวิตของนักเรียนและส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ส่วนโรงเรียน หรือสถานศึกษาขนาดกลาง โรงเรียนหนองไผ่ประชาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 ที่พบว่า โครงการเกษตรที่ยึดตามหลักทฤษฎีใหม่ ที่โรงเรียนใช้เป็นแนวปฏิบัติและได้นำไปสู่การบูรณาการในหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ในแต่ละระดับชั้น ถือเป็นหัวใจสำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่กิจกรรมอื่นๆ และเป็นแนวปฏิบัติของสถานศึกษาที่มุ่งปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับนักเรียน เช่นเดียวกับ โรงเรียนบ้านหนองบัว สถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 1 ที่มีกิจกรรมสร้างสรรค์ด้านดนตรี เป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงไปสู่การปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับนักเรียน ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมบ่งชี้ที่สถานศึกษาทั้ง 3 แห่ง ได้สะท้อนออกมาจากประสบการณ์ตรงที่ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า พฤติกรรมย่อยที่แสดงออกของนักเรียนจะมีความแตกต่างไปตามเงื่อนไขของกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น เรื่องความสามัคคีและมีจิตสำนึกสาธารณะ สำหรับโรงเรียนชุมชนวังสะพุง สามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมนักเรียนที่ร่วมกันรักษาความสะอาดและช่วยดูแลให้สิ่งแวดล้อมของโรงเรียนสะอาดอยู่เสมอ ส่วนโรงเรียนหนองไผ่ประชาสรรค์ การร่วมกันรับผิดชอบทำแปลงผักระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้องเป็นพฤติกรรมแสดงออกถึงความสามัคคี และการนำผลผลิตที่ได้จากแปลงผักไปใช้เพื่อโครงการอาหารกลางวัน หรือนำไปจำหน่ายเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนหรือผู้ด้อยโอกาสถือเป็นการแสดงออกในเรื่องของจิตสำนึกสาธารณะ ส่วนโรงเรียนบ้านหนองบัว กิจกรรมวงดนตรี ที่สามารถรวมวงฝึกซ้อมจนเป็นที่ยอมรับและได้รับรางวัลมากมายถือเป็นการแสดงออกที่ต้องอาศัยความสามัคคีของทุกคนในวงและผู้ที่เกี่ยวข้องมากมาย รวมทั้งการนำวงดนตรีไปช่วยงานการกุศลต่างๆ อยู่เป็นประจำให้กับชุมชน โดยที่ชุมชนไม่ได้ร้องขอ และไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ ถือเป็นจิตสำนึกสาธารณะที่นักเรียนต่างแสดงออกและรู้สึกได้อย่างชัดเจน

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม ได้แสดงให้เห็นถึงกลุ่มก้อนของพฤติกรรมบ่งชี้ของนักเรียนที่แสดงถึงการได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตภายใต้เงื่อนไขของกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดให้ พบว่ามี ทั้งหมด 8 พฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) การประหยัดและรู้จักประมาณตน 2) ความสามัคคีและมีจิตสำนึกสาธารณะ 3) การยึดมั่นในคุณธรรม 4) การพึ่งพาตนเอง 5) ความเป็นผู้รอบรู้และใช้สติปัญญา 6) ความมีเหตุผล 7) การเห็นคุณค่าและภูมิใจในความเป็นไทย 8) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และเมื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมบ่งชี้นี้ดังกล่าว พบว่า มีกลุ่มของพฤติกรรมบ่งชี้จำแนกได้ 4 องค์ประกอบ คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม ดังรายละเอียดที่ปรากฏตามภาพประกอบ 4.1

3. ปัจจัยเชิงโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน

3.1 การกำหนดกรอบโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้ที่พึงประสงค์ของผู้เรียนจากสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จทั้ง 3 แห่ง ซึ่งสามารถสังเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ 4 องค์ประกอบ และได้พฤติกรรมบ่งชี้หลักจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ คือ

- 1) การประหยัดและรู้จักประมาณตน

องค์ประกอบด้านสังคม ประกอบไปด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ คือ

- 2) ความสามัคคีและมีจิตสำนึกสาธารณะ
- 3) การยึดมั่นในคุณธรรม
- 4) การพึ่งพาตนเอง
- 5) ความเป็นผู้รอบรู้และใช้สติปัญญา
- 6) ความมีเหตุผล

องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ คือ

- 7) การเห็นคุณค่าและภูมิใจในความเป็นไทย

องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ คือ

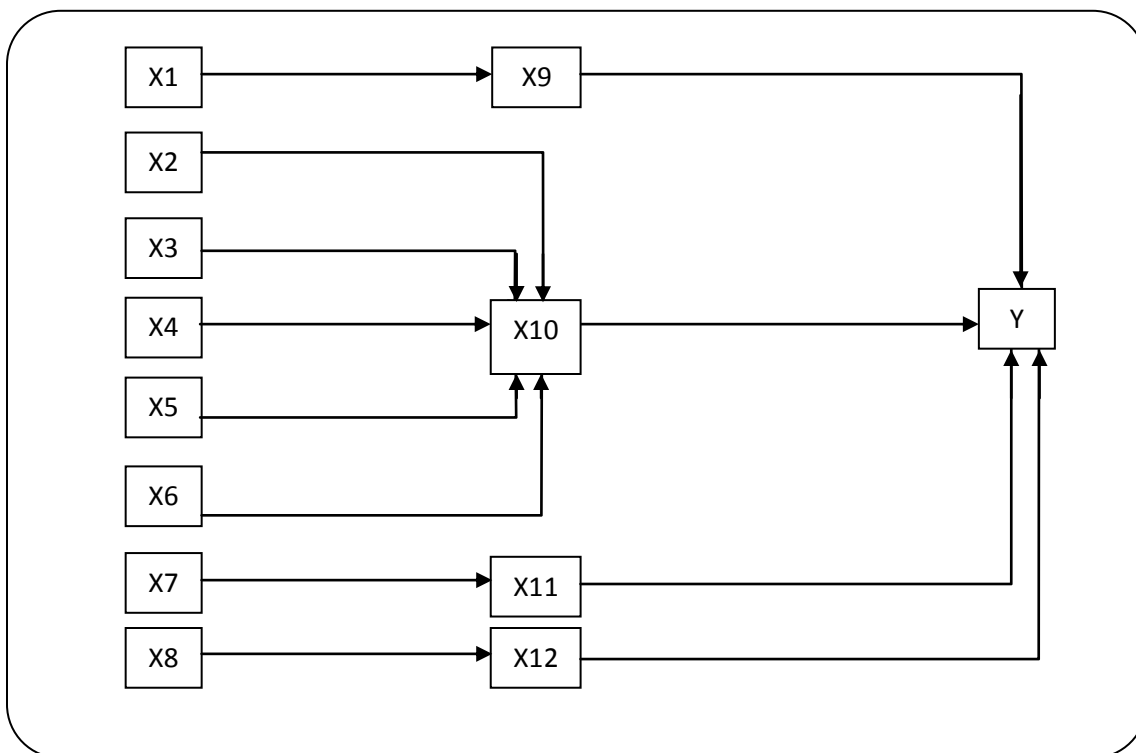
- 8) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

โดยนำเสนอเป็นโมเดลเชิงโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยเพื่อนำไปสู่การยืนยันในภาพกว้างอีกครั้งด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยได้กำหนดสัญลักษณ์แทนชื่อตัวแปรแต่ละตัวดังนี้

สัญลักษณ์ Y	แทน	คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน
สัญลักษณ์ X1	แทน	แทน พฤติกรรมบ่งชี้การประหยัดและรู้จักประมาณตน
สัญลักษณ์ X2	แทน	แทน พฤติกรรมบ่งชี้ความสามัคคีและมีจิตสำนึกสาธารณะ
สัญลักษณ์ X3	แทน	แทน พฤติกรรมบ่งชี้การยึดมั่นในคุณธรรม
สัญลักษณ์ X4	แทน	แทน พฤติกรรมบ่งชี้การพึ่งพาตนเอง
สัญลักษณ์ X5	แทน	แทน พฤติกรรมบ่งชี้ความเป็นผู้รอบรู้และใช้สติปัญญา
สัญลักษณ์ X6	แทน	แทน พฤติกรรมบ่งชี้ความมีเหตุผล
สัญลักษณ์ X7	แทน	แทน พฤติกรรมบ่งชี้การเห็นคุณค่าและภูมิใจในความเป็นไทย
สัญลักษณ์ X8	แทน	แทน พฤติกรรมบ่งชี้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
สัญลักษณ์ X9	แทน	แทน องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ
สัญลักษณ์ X10	แทน	แทน องค์ประกอบด้านสังคม
สัญลักษณ์ X11	แทน	แทน องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม
สัญลักษณ์ X12	แทน	แทน องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม

โดยข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม ผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดนำไปสู่การยืนยันในภาพกว้างด้วยการวิจัยเชิงปริมาณด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยสามารถแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรได้ดังภาพประกอบ 4.2

ภาพประกอบ 4.2 โครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของนักเรียนที่วิเคราะห์ได้จากข้อมูลภาคสนาม

3.2 การยืนยันโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรม M-Plus Statistical Modeling Program มีดังนี้บ่งชี้ว่าโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าสถิติที่วิเคราะห์ได้เปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามดัชนีต่างๆ ดังนี้คือ

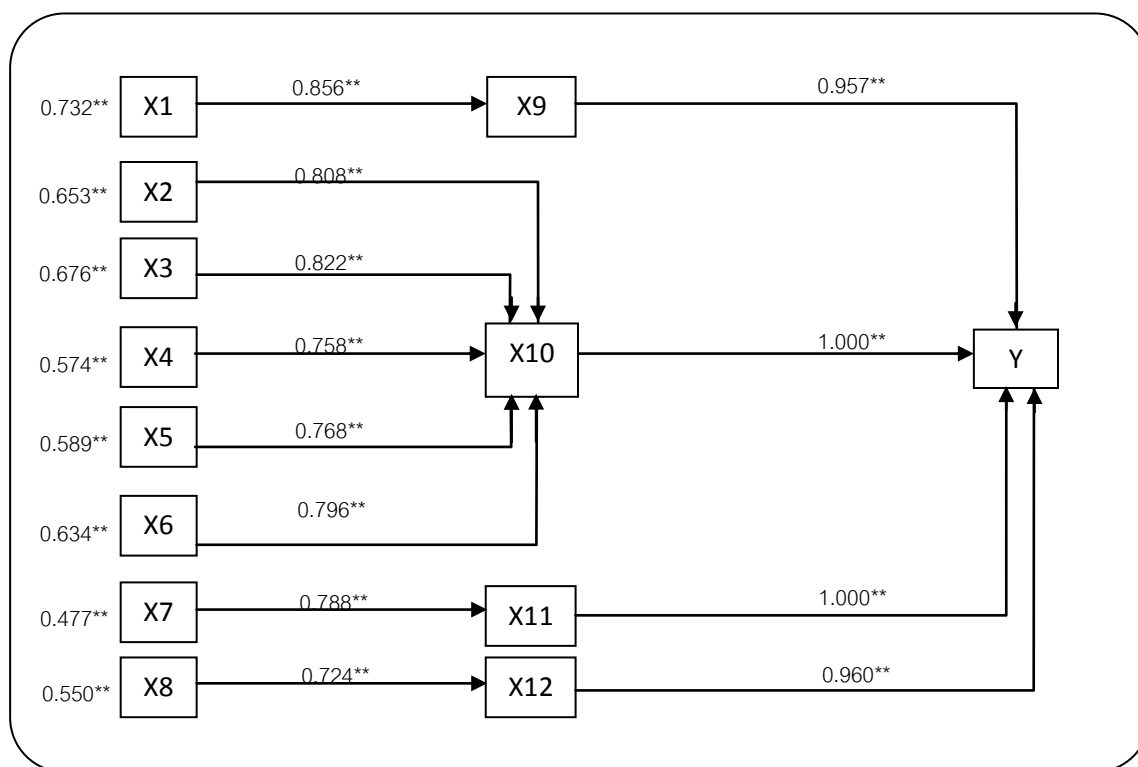
1. χ^2 statistic มีค่าเท่ากับ 35.371 (degrees of freedom = 30, $p = 0.2294$), ที่มีอัตราส่วน χ^2/df มีค่าเท่ากับ 1.179 ที่บ่งชี้ว่าโมเดลมีความสอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญ
2. The comparative fit index (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.998 ซึ่งควรมีค่ามากกว่า 0.95 จึงแสดงว่าโมเดลมีความเหมาะสม

3. Tucker-Lewis coefficient (TLI) มีค่าเท่ากับ 0.995 ซึ่งควรมีค่ามากกว่า 0.95 จึงแสดงว่าโมเดลมีความเหมาะสม

4. Root mean square error approximation(RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.028 ซึ่งควรมีค่าน้อยกว่า 0.07 จึงบ่งชี้ว่าโมเดลมีความเหมาะสม

5. Standardized Root Mean Residual(SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.019 ซึ่งควรมีค่าน้อยกว่า 0.08 จึงแสดงว่าโมเดลมีความเหมาะสม

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำค่าสถิติมาแสดงถึงโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล ซึ่งยืนยันว่าข้อมูลที่ได้จากภาคสนามสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้ดังภาพประกอบ 4.3

ภาพประกอบ 4.3 โครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนที่วิเคราะห์ได้จากการยืนยันด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีวิจัย (Mixed Methods) โดยวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามความแตกต่างของขนาดโรงเรียน ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ และศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู และผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่อยู่ในเครือข่ายสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้แก่ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้ปกครองของนักเรียนจาก 12 โรงเรียน ใน 4 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

สถานที่และสนามการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก จำนวน 3 โรงเรียน ที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนวังสะพุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลยเขต 2 โรงเรียนหนองไผ่ประชาสรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 และ โรงเรียนบ้านหนองบัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบไปด้วยขั้นตอนดังนี้คือ 1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) สอบถามสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3) เลือกโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มครู ผู้บริหาร และผู้ปกครองเพื่อหาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและตัวบ่งชี้พฤติกรรมของโรงเรียนโดยวิธี Focus Group กับครูผู้สอน Indepth Interview กับผู้บริหาร และ Focus Group กับผู้ปกครอง 5) วิเคราะห์ข้อมูลสรุปคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 6) สอบถามคุณลักษณะที่พึงประสงค์กับครูผู้สอน ในโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กเพื่อเป็นการยืนยัน ด้วย

วิธีทางสถิติ Confirmatory Factor Analysis โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามสภาพพื้นฐานของการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ สัททิพล อาจอินทร์ และคณะ (2553) พัฒนาขึ้น 2) แนวการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มครู ผู้บริหารและผู้ปกครอง เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) แบบสอบถามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนกับครูผู้สอน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับข้อมูลที่ได้จากภาคสนามด้วยการ Focus Group กับครูผู้สอนและผู้ปกครอง Indepth Interview กับผู้บริหารและนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way analysis of variances) และหากผลการทดสอบมีนัยสำคัญทางสถิติใช้การเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple Comparisons) สำหรับการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้ ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : CFA)

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. สภาพพื้นฐานด้านการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามความแตกต่างของขนาดโรงเรียน ซึ่งผลวิจัยพบว่า ขนาดของโรงเรียนที่แตกต่างกันมีสภาพพื้นฐานแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติงาน โรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยของสภาพของการปฏิบัติงานที่มากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก แต่ทั้งขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก ต่างก็มีสภาพของการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเท่ากัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา และด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน มีสภาพพื้นฐานแตกต่างกัน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยของสภาพของการปฏิบัติงานมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก แต่ทั้งขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก มีสภาพของการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเท่ากัน ส่วนด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา พบว่ามีสภาพพื้นฐานไม่แตกต่างกัน และโรงเรียนทั้งขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก มีระดับของการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเท่ากัน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าขนาดของโรงเรียนมีผลต่อการปฏิบัติงานของสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาตัวแปรขนาดของโรงเรียนกับผลการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ที่พบว่าขนาดของโรงเรียนแตกต่างกันย่อมมีผลต่อการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันด้วย

อาทิเช่น เบญจวรรณ เป้นนอก (2552) ได้ศึกษาการบริหารจัดการความรู้ในสถานศึกษา ในกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร 6 ด้าน คือ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับความรู้ ด้านการสร้างทีมจัดการความรู้ ด้านการสร้างบรรยากาศแลกเปลี่ยนความรู้ ด้านการจัดการความรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนาวิธีการใหม่ๆ ด้านการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้พลังงานระดับกลางเป็นพลังขับเคลื่อนและด้านการสร้างเครือข่ายความรู้ จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการบริหารจัดการความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการสร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับความรู้ มีการดำเนินการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับด้านการสร้างทีมจัดการความรู้ ด้านการสร้างบรรยากาศแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสถานศึกษาโดยใช้พลังงานระดับกลางเป็นพลังงานขับเคลื่อน ด้านการสร้างเครือข่ายความรู้ มีการดำเนินการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกับ เสาวลักษณ์ มาพร (2551) ได้ทำการศึกษาความพร้อมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ ผลการเปรียบเทียบความพร้อมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาตามขนาดโรงเรียนระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 รวมทั้งการศึกษาวิจัยของ อัมพร พุดมี (2551) ที่ได้ศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุวธานี เขต 2 โดยทำการศึกษาและเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลัก ธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู และสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ระหว่างสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกัน โดยรวมพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และหลักความรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ และปัจจัยเชิงโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน ที่ผลการวิจัยพบว่า ข้อมูลที่ได้จากภาคสนามคือสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ได้แสดงให้เห็นถึงผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้ที่พึงประสงค์ของผู้เรียน มีองค์ประกอบเชิงโครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 4 องค์ประกอบ และในแต่ละองค์ประกอบได้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมบ่งชี้หลักจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ คือ **องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ** ประกอบไปด้วย

พฤติกรรมบ่งชี้ คือ 1) การประหยัดและรู้จักประมาณตน **องค์ประกอบด้านสังคม** ประกอบไปด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 2) ความสามัคคีและมีจิตสำนึกสาธารณะ 3) การยึดมั่นในคุณธรรม 4) การพึ่งพาตนเอง 5) ความเป็นผู้รอบรู้และใช้สติปัญญา 6) ความมีเหตุผล **องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม** ประกอบไปด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 7) การเห็นคุณค่าและภูมิใจในความเป็นไทย **องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม** ประกอบไปด้วยพฤติกรรมบ่งชี้ คือ 8) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และเมื่อนำโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม ไปทดสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยวิธีเชิงปริมาณกับกลุ่มตัวอย่างในภาพกว้าง ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรม M-Plus Statistical Modeling Program มีดัชนีบ่งชี้ที่สามารถยืนยันได้ว่าโครงสร้างความสัมพันธ์ที่ได้จากภาคสนามมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวในแง่ขององค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้ที่พึงประสงค์ของผู้เรียน จากการศึกษาถึงผลการวิจัยต่างๆ ที่ศึกษาถึงพฤติกรรมบ่งชี้ของผู้เรียนภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาวิจัยโดยกำหนดให้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวแปรเหตุหรือสิ่งทดลอง แล้วนำไปทดสอบเพื่อศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนหรือตัวแปรตามอื่นๆ ที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา เช่น ศรีสุนทร ชัยชาญ (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการจัดทำโครงการภาษาไทยที่เน้นการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย หรือ ชรินทร์ มั่งคั่ง (2551) ที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคม ผ่านการจัดกิจกรรมการเสริมหลักสูตรสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง แต่การศึกษาวิจัยในแง่ของผลที่เกิดขึ้นโดยตรงกับผู้เรียนในด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการศึกษาอยู่ไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม จากการประมวลของผู้วิจัย พบว่า บุญเลี้ยง ทูมทอง และคณะ (2546) ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณลักษณะตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เรียนตามระดับพัฒนาการของแต่ละช่วงวัยในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กรณีศึกษาสถานศึกษาในเขตอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามระดับพัฒนาการช่วงชั้นที่ 1 คือการเห็นคุณค่าของตนเอง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า มีทักษะและกระบวนการการสร้างปัญญาให้กับตนเองมีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีค่านิยมที่ดีในการเลือก ภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักใช้ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาไทย รู้จักใช้ทรัพยากรและพัฒนาสิ่งแวดล้อม ยึดหลักประชาธิปไตย เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความกล้าในการแสดงออกที่ถูกต้อง ส่วนระดับการพัฒนาการช่วงชั้นที่ 2 คือ การเห็นคุณค่าของตนเอง การมีคุณธรรม จริยธรรม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า มีความรู้เป็นสากล มีทักษะและกระบวนการการสร้างปัญญาให้กับตนเอง มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีค่านิยมที่ดีในการเลือก

ภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักใช้ภาษาศิลปวัฒนธรรมไทย ประเพณี ภูมิปัญญาไทย รู้จักใช้ทรัพยากรและพัฒนาสิ่งแวดล้อมยึดหลักประชาธิปไตย เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความกล้าในการแสดงออกที่ถูกต้อง สำหรับผู้เรียนตามระดับการพัฒนาการช่วงชั้นที่ 3 คือ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง การมีคุณธรรม การมีจริยธรรม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดอย่างวิจารณ์ญาณ คิดวิเคราะห์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า มีความรู้เป็นสากล มีทักษะและกระบวนการการสร้างปัญญาให้กับตนเอง มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีค่านิยมที่ดีในการเลือก ภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักใช้ภาษาศิลปวัฒนธรรมไทย ประเพณี ภูมิปัญญาไทย รู้จักใช้ทรัพยากรและพัฒนาสิ่งแวดล้อมยึดหลักประชาธิปไตย เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความกล้าในการแสดงออกที่ถูกต้อง และระดับการพัฒนาการช่วงชั้นที่ 4 คือ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง การมีคุณธรรม การมีจริยธรรม ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ คิดวิเคราะห์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า มีความรู้เป็นสากล มีทักษะและกระบวนการการสร้างปัญญาให้กับตนเอง มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี มีค่านิยมที่ดีในการเลือก ภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักใช้ภาษาศิลปวัฒนธรรมไทย ประเพณี ภูมิปัญญาไทย รู้จักใช้ทรัพยากรและพัฒนาสิ่งแวดล้อมยึดหลักประชาธิปไตย เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความกล้าในการแสดงออกที่ถูกต้อง นอกจากนั้น ยังมีงานวิจัยของ มานะ ร้อยดาพันธ์ (2543) ที่ได้ศึกษาคุณลักษณะที่เป็นจริงและพึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่เป็นจริงของนักเรียนตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี นักเรียนมัธยมศึกษาจะมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีความมั่นใจในด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา คุณลักษณะที่อยู่ในระดับพอใช้มีอยู่ 3 ด้าน คือ การมีวิจารณ์ญาณและความคิดสร้างสรรค์ การมีความรู้และทักษะในการเรียนรู้ และการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง ส่วนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมที่สำคัญ 3 ด้านแรกคือ การปลอดจากสิ่งเสพติดให้โทษและของมีค่า การมีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและชุมชน ซึ่งผลการวิจัยทั้งของ บุญเลี้ยง ทุมทอง และคณะ(2546) และมานะ ร้อยดาพันธ์ (2543) ซึ่งเมื่อพิจารณาในคุณลักษณะต่างๆ แล้ว มีมิติที่สอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ คือระดับของพฤติกรรมบ่งชี้สะท้อนถึงคุณลักษณะในระดับแกนที่ผู้เรียนทุกคนพึงเกิด พึงมี แต่ระดับของพฤติกรรมย่อยๆ ที่สามารถสังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนโดยตรง ย่อมเป็นไปตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ที่สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือโครงการพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรียานุช พินุลสรารูธ (2549) ที่ได้นำเสนอหลักการสำคัญของการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาว่าควรนำนักเรียนไปสู่หลักปฏิบัติสำคัญ 4 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านวัฒนธรรมและศาสนา โดยการจะทำให้ผู้เรียนได้หลักปฏิบัติดังกล่าว สถานศึกษาควรวางเงื่อนไขผ่านกิจกรรม

ต่างๆ อาทิเช่น การทำบันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย หรือการนำของเหลือใช้มาทำให้เกิดประโยชน์ เพื่อนำไปสู่หลักปฏิบัติด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้วยความแตกต่างของขนาดโรงเรียนที่มีผลต่อสภาพของการปฏิบัติงานเพื่อขับเคลื่อนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา ดังนั้น ในแง่ของการกำหนดแนวทางการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานย่อมต้องคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษาเป็นที่ตั้ง การใช้รูปแบบหรือแนวปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างเดียวกันย่อมอาจส่งผลต่อการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จได้ไม่เท่ากัน ทั้งนี้ ในเชิงนโยบายอาจต้องพิจารณาถึงรูปแบบที่มีความยืดหยุ่น มุ่งเน้นการประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานในการพัฒนา

1.2 ข้อเสนอที่ได้จากโครงสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จที่ได้รับการทดสอบยืนยันอีกครั้งจากข้อมูลเชิงประจักษ์ แม้จะมีความเหมาะสมและให้คำตอบในเชิงของการนำไปสู่การสรุปอ้างอิงในภาพกว้างก็ตาม แต่ในเชิงของการปฏิบัติของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะตามพฤติกรรมบ่งชี้ดังกล่าว ย่อมต้องมีการกำหนดถึงพฤติกรรมในระดับที่สามารถสังเกตได้ ซึ่งย่อมมีความหลากหลายไปตามบริบทของสถานศึกษาและชุมชน

1.3 พฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน สามารถนำไปใช้เป็นตัวชี้วัดสำคัญในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลผู้เรียน รวมทั้งสื่อสารถึงผู้ปกครองและชุมชนในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ร่วมกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความชัดเจนและเห็นถึงแนวปฏิบัติที่มีทิศทางประสานความร่วมมือกันอย่างชัดเจนขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการนำโครงสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยเพื่อแสดงให้เห็นถึงผลที่เกิดขึ้นในเชิงรูปธรรม

2.2 ผลการวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จึงควรมีการศึกษาวิจัยในขอบเขตของการกลุ่มประชากรที่กว้างมากขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปสู่ข้อสรุปที่สามารถอ้างอิงได้ในภาพกว้างมากขึ้น

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). ชุดฝึกอบรมการปรับกระบวนการทัศน์และพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา.

กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

_____. (2544). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 . กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กรรณิการ์ สุขเกษมและสุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). นานานวัตกรรมวิธีวิทยาการวิจัย. กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้า พรินติ้ง.

กองบรรณาธิการ. (2546). “คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต” **สานปฏิรูป**. 6(44): 77-78.

กองฝึกอบรม. (2544). “ยุทธศาสตร์การพัฒนางานฝึกอบรม”. ใน **การประชาสัมพันธ์**. 44(5): 43-45.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). **รายงานคุณลักษณะสำคัญที่พึงประสงค์ของคนไทยตามแต่ละช่วงวัย**. กรุงเทพฯ : สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

คณะกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้. (2543). **ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. กรุงเทพฯ:

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

จารุพงศ์ พลเดช. “คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย” **วารสารพัฒนาชุมชน**. 42(9): 41-43. 2546.

ฉันทนา ภาคบงกชและคณะ. (2539). **การสำรวจคุณลักษณะทางวินัยที่พึงประสงค์ในสังคมไทย**.

กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

อัมร บัวศรี. (2542). **ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา**. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.

นิศา ชูโต . (2540). **การวิจัยเชิงคุณภาพ = Qualitative research**. กรุงเทพฯ : พี.เอ็น.การพิมพ์.

นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). **โมเดลลิสเรล : สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย**. กรุงเทพฯ :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญเลี้ยง ทุมทองและคณะ. (2546). **การวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามระดับ**

พัฒนาการของแต่ละช่วงชั้น ในหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 :

กรณีศึกษาสถานศึกษาในเขตอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์: โรงเรียนชุมพลวิทยา
สุรินทร์.

เบญจวรรณ แป้นนอก. (2552). **ศึกษาการบริหารจัดการความรู้ในสถานศึกษา ในกลุ่มเขตกรุงธนใต้**

สังกัดกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เปรม คำภิระแปง. (2543). **ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวทฤษฎีใหม่ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. พิษณุโลก : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. (2550). **เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง อะไร**. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยพัฒน์ มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์. (2545). **บทบาทครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พันธุ์ชัย วิหคโต. (2545). **การวิจัยเพื่อปฏิรูปการเรียนการสอน**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- มานะ ร้อยดาพันธ์. (2543). **การศึกษาคุณลักษณะที่เป็นจริงและลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น**. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ลัดดา ศิลาโนย และคณะ. (2547). **การพัฒนากระบวนการส่งเสริมสถานศึกษาในการสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น**. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ลัดดา ศิลาโนย และคณะ. (2551). **คู่มือการพัฒนาสาระการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง**. ขอนแก่น : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วงศ์กร ภูทองและคณะ. (2545). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)**. กรุงเทพฯ: เดอะบุคส์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่.(2537). **กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ภาคปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ศรีสุนทร ชัยชาญ. (2550). **การพัฒนาการจัดทำโครงการภาษาไทยที่เน้นการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย โดยการสอนแบบโครงการ**. เอกสารอัดสำเนา.
- สมพร เทพสิทธิ์า. (2550). **การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของศาสนาและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สัมพันธ์ พันธุ์พฤกษ์ และคณะ. (2549). การประเมินโครงการพัฒนาครูและผู้บริหารประจำการให้ได้รับ
วุฒิปริญญาตรีทางการศึกษาและประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุธีระ ประเสริฐสรรพ. (2552). วิจัย...พลังเปลี่ยนการเรียนรู้ หลักคิด...การวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2545). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2550). เศรษฐกิจพอเพียง เกิดได้ ถ้าใจปรารถนา. กรุงเทพฯ : พลังปัญญา.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (2549). ลีลาภรณ์ บัวสาย. (บรรณาธิการ). เศรษฐกิจพอเพียง ร่วม
เรียนรู้ สานข่าย ขยายผล. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่ง. (2546). ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึง
ประสงค์. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2537). รายงานการประชุมสัมมนาเรื่อง แนวทางการยกระดับมาตรฐาน
วิชาชีพครู. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- เสาวนิตย์ ชัยมุสิก. (2544). การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา.
กรุงเทพฯ : ป๋อพอยท์.
- เสาวลักษณ์ มาพร. (2551). ความพร้อมในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาใน
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- หทัยทิพย์ ถาดอินทรีย์. (2545). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของ
นิสิต คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิต
วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพร พุดมี. (2551). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 2. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Bassey, M.(1999). **Case Study Research in Education Setting**. Philadelphia, PA: Open University Press.
- Costa, Gomes. Silva,Maria Elisa. Cha,Pereira. (1997). **Training English Teachers in Protugal:Is The Current Model Rational? (Reflexive Teaching)**. (Online). Available: <http://thailis.uni.net.th/eric/detail.nsp.html>.Retrived. September 5, 2003.
- Creswell , John W. (2002). **Educational research : planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research**. Upper Saddle River, N.J. : Merrill Prentice Hall.
- Fink, L. Dee. (2003). **Creating Significant Learning Experiences**. Chicago : Jossy Bass.
- Greenbaum ,Thomas L. (1998). **The handbook for focus group research**. Thousand Oaks, Calif. : Sage Pub.
- Kemmis, S.(1988). Action Research. IN Keeves, J.P.(ed.). **Educational research, methodology, and measurement : An international handbook**. Oxford: Pergamon Press. Pp.42-49.
- Mueller, Ralph O. (1996). **Basic principles of structural equation modeling : an introduction to LISREL and EQS**. New York: Springer.
- Strauss, Anselm ; Corbin,Juliet. (1998). **Basic of qualitative research : grounded theory procedures and techniques**. Newbury Park, Calif. : SAGE Pub.
- _____. (1998). **Basics of qualitative research : techniques and procedures for developing grounded theory**. Thousand Oaks, Calif. : SAGE Pub.
- Vaughn,Sharon ; Schumm,Jeanne Shay ; Sinagub, Jane. (1996). **Focus group interviews in education and psychology**. Thousand Oaks, Calif. : SAGE Pub.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

**แบบสอบถามสภาพพื้นฐานของการจัดการศึกษา
ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ**

เรียน ผู้ให้ข้อมูล

แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บข้อมูลภายใต้โครงการวิจัยการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพพื้นฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ทางคณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลที่เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลคณะผู้วิจัยจะนำเสนอในภาพรวม มิได้นำรายละเอียดที่บ่งบอกถึงผู้ให้ข้อมูลเฉพาะบุคคล จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง ตามการปฏิบัติที่เกิดขึ้น และตรงกับความคิดเห็นของท่าน คณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย (✓) และเขียนระบุข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ ☐ ต่ำกว่า 30 ปี ☐ 30-39 ปี ☐ 40-49 ปี ☐ 50 ปีขึ้นไป
3. การศึกษาสูงสุด ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก
4. สถานภาพ ☐ ผู้บริหารสถานศึกษา ☐ ครูผู้สอน ☐ ผู้ปกครองนักเรียน
5. ประสบการณ์ในการทำงาน ☐ ต่ำกว่า 10 ปี ☐ 10-19 ปี ☐ 20-29 ปี ☐ ตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป
6. สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้

☐ ภาษาไทย	☐ คณิตศาสตร์	☐ วิทยาศาสตร์
☐ ภาษาต่างประเทศ	☐ สุขศึกษาและพลศึกษา	☐ ศิลปะ
☐ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ☐ การงานอาชีพและเทคโนโลยี		
☐ สอนมากกว่า 1 สาระ		
7. ระดับที่สอน

☐ อนุบาล	☐ ประถมศึกษา
☐ มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย ☐ สอนมากกว่า 1 ระดับ

ตอนที่ 2 : สภาพพื้นฐานของการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คำชี้แจง ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย (✓) ที่ตรงกับระดับของสภาพการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นของท่าน

รายการแสดงสภาพพัฒนา	(5) มากที่สุด	(4) มาก	(3) ปานกลาง	(2) น้อย	(1) น้อยที่สุด
1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา					
1) มีการบูรณาการแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแผนปฏิบัติงานประจำปี					
2) ส่งเสริมการบูรณาการแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน					
3) ส่งเสริมกิจกรรม/โครงการอื่นๆ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
4) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวนโยบาย การวางแผน การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
5) สนับสนุน ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
6) จัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการ และกระบวนการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน					
7) มีการทบทวนสาระสำคัญทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้สอดคล้องกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
8) พัฒนาหลักสูตรโดยบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน					
9) นำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรสถานศึกษา					
10) มีหลักสูตร/หน่วยการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					

รายการแสดงสภาพพัฒนา	(5) มากที่สุด	(4) มาก	(3) ปานกลาง	(2) น้อย	(1) น้อยที่สุด
11) จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
12) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทุกกลุ่มสาระและทุกระดับชั้น					
13) นำเทคนิค วิธีการ แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม มาใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
14) จัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมในวิถีชีวิตประจำวัน					
15) จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
16) เผยแพร่สื่อที่ผลิตขึ้นเอง/แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาสู่ชุมชน					
17) จัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผลที่หลากหลายสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
18) จัดอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เน้นความร่วมมือ ประโยชน์ใช้สอย เป็นแหล่งเรียนรู้และอนุรักษ์สืบสานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมของท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย					
19) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามตัวชี้วัดของแต่ละมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง					
20) ผู้เรียนสามารถนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน					
21) มีการนิเทศติดตามประเมินผลการนำหน่วยการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้อย่างต่อเนื่อง					
22) รายงานผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และนำผลการประเมินไปพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ					

รายการแสดงสภาพพัฒนา	(5) มากที่สุด	(4) มาก	(3) ปานกลาง	(2) น้อย	(1) น้อยที่สุด
3. ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา					
23) จัดโครงการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาเกี่ยวกับแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
24) พัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในคุณค่าของแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
25) มีการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
26) ส่งเสริมให้บุคลากรแสวงหาความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
27) บุคลากรปฏิบัติตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านสังคม					
28) มีการติดตาม ประเมินผล และสรุปผล เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนของบุคลากร					

แบบสอบถามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน
เรียน ผู้ให้ข้อมูล

แบบสอบถามฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการเก็บข้อมูลภายใต้โครงการวิจัยการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างของพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน ทางคณะผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลที่เสียสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลคณะผู้วิจัยจะนำเสนอในภาพรวม มิได้นำรายละเอียดที่บ่งบอกถึงผู้ให้ข้อมูลเฉพาะบุคคล จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง ตามการปฏิบัติที่เกิดขึ้น และตรงกับความคิดเห็นของท่าน คณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณท่านมา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย (✓) และเขียนระบุข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. อายุ ☐ ต่ำกว่า 30 ปี ☐ 30-39 ปี ☐ 40-49 ปี ☐ 50 ปีขึ้นไป
3. การศึกษาสูงสุด ☐ ต่ำกว่าปริญญาตรี ☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก
4. สถานภาพ ☐ ผู้บริหารสถานศึกษา ☐ ครูผู้สอน ☐ ผู้ปกครองนักเรียน
5. ประสบการณ์ในการทำงาน ☐ ต่ำกว่า 10 ปี ☐ 10-19 ปี ☐ 20-29 ปี ☐ ตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป
6. สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้

☐ ภาษาไทย	☐ คณิตศาสตร์	☐ วิทยาศาสตร์
☐ ภาษาต่างประเทศ	☐ สุขศึกษาและพลศึกษา	☐ ศิลปะ
☐ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ☐ การงานอาชีพและเทคโนโลยี		
☐ สอนมากกว่า 1 สาระ		
7. ระดับที่สอน

☐ อนุบาล	☐ ประถมศึกษา
☐ มัธยมศึกษาตอนต้น	☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย ☐ สอนมากกว่า 1 ระดับ

ตอนที่ 2 : การศึกษาพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน

คำชี้แจง ขอให้ท่านแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบและรายการพฤติกรรมต่อไปนี้ ว่าสามารถบ่งชี้ถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนได้ในระดับใดในแต่ละองค์ประกอบ

รายการแสดงสภาพพัฒนา	(5) มากที่สุด	(4) มาก	(3) ปานกลาง	(2) น้อย	(1) น้อยที่สุด
ด้านองค์ประกอบของคุณลักษณะ : ท่านคิดองค์ประกอบต่อไปนี้เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่สามารถนำไปสู่การบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนได้ในระดับใด					
1) ด้านเศรษฐกิจ					
2) ด้านสังคม					
3) ด้านวัฒนธรรม					
4) ด้านสิ่งแวดล้อม					
พฤติกรรมบ่งชี้ในองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ : ท่านคิดว่าพฤติกรรมบ่งชี้ในด้านเศรษฐกิจต่อไปนี้ สามารถบ่งบอกถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนได้ในระดับใด					
5) การประหยัดและรู้จักประมาณตน					
พฤติกรรมบ่งชี้ในองค์ประกอบด้านสังคม : ท่านคิดว่าพฤติกรรมบ่งชี้ในด้านสังคมต่อไปนี้ สามารถบ่งบอกถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนได้ในระดับใด					
6) ความสามัคคีและมีจิตสำนึกสาธารณะ					
7) การยึดมั่นในคุณธรรม					
8) การพึ่งพาตนเอง					
9) ความเป็นผู้รอบรู้และใช้สติปัญญา					
10) ความมีเหตุผล					

รายการแสดงสภาพพัฒนา	(5) มากที่สุด	(4) มาก	(3) ปานกลาง	(2) น้อย	(1) น้อยที่สุด
พฤติกรรมบ่งชี้องค์ประกอบด้านวัฒนธรรม : ท่านคิดว่า พฤติกรรมบ่งชี้ในด้านวัฒนธรรมต่อไปนี้ สามารถบ่งบอกถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนได้ในระดับใด					
11) การเห็นคุณค่าและภูมิใจในความเป็นไทย					
พฤติกรรมบ่งชี้องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม : ท่านคิดว่า พฤติกรรมบ่งชี้ในด้านสิ่งแวดล้อมต่อไปนี้ สามารถบ่งบอกถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนได้ในระดับใด					
12) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ					

ภาคผนวก ข
ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัยย่อย 1 และผู้อำนวยการโครงการวิจัย

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นายธีรชัย เนตรนอมศักดิ์
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mr.Teerachai Nethanomsak
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-3099-01333-54-9
3. ตำแหน่ง ☐ ป ☐ จ ☐ บ ☐
 ผู้ ☐ ช ☐ วยศาสตราจารย์ ☐ ระดับ 8
 รองผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
4. หน ☐ วยงานที่อยู่ ☐ ที่สามารถติดต่อ ☐ อ ☐ ไ ☐ ส ☐ ะดวก
 คณะศึกษาศาสตร์ ☐ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ☐ น
 123 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ☐ น รหัสไปรษณีย์ ☐ 40002
 โทรศัพท์ ☐ 0-4320-2406 โทรสาร 0-4334-3545 e-mail: teenet@kku.ac.th
5. ประวัติการศึกษา
 ศษ.บ. (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) การประถมศึกษา จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ☐ น พ.ศ.2534
 ศษ.ม. (การประถมศึกษา) จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ☐ น พ.ศ.2539
 กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ.2550
6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ
 การวิจัยเชิงคุณภาพ, การสอนวิทยาศาสตร์ในระดับประถมศึกษา
7. ประสบการณ์ ☐ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ
 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว:
  - 7.1 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย
 -
  - 7.2 หัวหน้าโครงการวิจัย
 ชื่อโครงการวิจัย : Why Do Boys Do Poorly: A Case Study of Thailand
 ปีที่เสร็จ : 2554
 แหล่งทุน : ทุนองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย
 การเผยแพร่ : อยู่ระหว่างดำเนินการ
 ชื่อโครงการวิจัย : การสร้างและพัฒนาเครื่องมือประเมินเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะครู
 ด้านการประเมิน เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนของครูระดับ
 การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 ปีที่เสร็จ : 2554
 แหล่งทุน : สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- กระทรวงศึกษาธิการ
- การเผยแพร่ : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : การวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ปีที่เสร็จ : 2553
- แหล่งทุน : สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
- การเผยแพร่ : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : การสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ
- ปีที่เสร็จ : 2553
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : นำเสนอในงาน The Hawaii International Conference on Education
- ชื่อโครงการวิจัย : การศึกษาและติดตามผลด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโครงการโรงเรียนเพื่อนเด็ก
- ปีที่เสร็จ : 2551
- แหล่งทุน : องค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย
- การเผยแพร่ : อยู่ระหว่างดำเนินการ
- ชื่อโครงการวิจัย : การศึกษาสภาพการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กรณีศึกษาโรงเรียนอมตวิทยา จังหวัดขอนแก่น
- ปีที่เสร็จ : 2546
- แหล่งทุน : ทุนกลุ่มนักวิจัยด้านการพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : นำเสนอโปสเตอร์ในงานประชุมเชิงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : การศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรประถมศึกษา ในเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์ □ระดับประถมศึกษา □ที่ 1-2
- ปีที่เสร็จ : 2543
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : นำเสนอปากเปล่า งานประชุมเชิงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : การสังเคราะห์รูปแบบการสอนของครูผู้สอนดีเด่นในเขตจังหวัดขอนแก่น
- ปีที่เสร็จ : 2540
- แหล่งทุน : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- การเผยแพร่ : เสนอผลงานปากเปล่า ณ โรงแรมโซลทวิน กรุงเทพมหานคร

7.3 ผู้ร่วมโครงการวิจัย

- ชื่อโครงการวิจัย : A Review of Pre-service Teacher Education System in Thailand
 ปีที่เสร็จ : 2554
 แหล่งทุน : ทุน UNESCO
 การเผยแพร่ : อยู่ระหว่างดำเนินการ
- ชื่อโครงการวิจัย : **ความต้องการและสภาพพื้นฐานของการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ**
 ปีที่เสร็จ : 2553
 แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
 การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารวิจัย มข. ปีที่ 15 ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม 2553
- ชื่อโครงการวิจัย : **การสร้างสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**
 ปีที่เสร็จ : 2553
 แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
 การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 34 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2554
- ชื่อโครงการวิจัย : **การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**
 ปีที่เสร็จ : 2553
 แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
 การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ใน Veridian E-Journal ปีที่ 4 เดือน ก.ย.-ธ.ค. 54 มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ชื่อโครงการวิจัย : **กลยุทธ์การพัฒนาและการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโดยใช้เครือข่ายวิจัย**
 ปีที่เสร็จ : 2552
 แหล่งทุน : ทุนสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ
 การเผยแพร่ : อยู่ระหว่างดำเนินการ
- ชื่อโครงการวิจัย : **การวิจัยติดตามและประเมินผลโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (English Program) ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ**
 ปีที่เสร็จ : 2551
 แหล่งทุน : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
 การเผยแพร่ : อยู่ระหว่างพิจารณาเสนอในการประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 14 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- ชื่อโครงการวิจัย : **การพัฒนาแบบบบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน**
 ปีที่เสร็จ : 2551

- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารวิจัย มข. ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนมีนาคม 2554
- ชื่อโครงการวิจัย : การประเมินโครงการพัฒนาครูและผู้บริหารประจำการให้ได้รับวุฒิ
ปริญญาตรีทางการศึกษาและประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการบริหาร
การศึกษา
- ปีที่เสร็จ : 2549
- แหล่งทุน : ทุนสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา
- การเผยแพร่ : อยู่ระหว่างดำเนินการ
- ชื่อโครงการวิจัย : การประเมินหลักสูตรปริญญาตรี วิชาโทภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร
(สำหรับการสอนภาษาไทยในเวียดนาม) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร
- ปีที่เสร็จ : 2548
- แหล่งทุน : ทุนกระทรวงการต่างประเทศ
- การเผยแพร่ : อยู่ระหว่างดำเนินการ
- ชื่อโครงการวิจัย : การพัฒนากระบวนการส่งเสริมสถานศึกษาในการสร้างหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอกระนวน จังหวัด
ขอนแก่น
- ปีที่เสร็จ : 2546
- แหล่งทุน : คณะกรรมการวิจัยการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม
กระทรวงศึกษาธิการ
- การเผยแพร่ : การนำเสนอผลงานทางวิชาการ ณ ปทุมเพลส จังหวัดปทุมธานี
การนำเสนอผลงานทางวิชาการดี มีคุณภาพ ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ กรุงเทพฯ
ได้รับรางวัลวิจัยดีเด่นของกระทรวงศึกษาธิการ
- ชื่อโครงการวิจัย : การศึกษาความต□องการรูปแบบการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ
ทางการศึกษา พ.ศ. 2542 ของผู้□ปกครองในชุมชนแออัดในเขตเทศบาล
ขอนแก่น□น
- ปีที่เสร็จ : 2545
- แหล่งทุน : ทุนสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ
- การเผยแพร่ : นำเสนอโปสเตอร์ในงานประชุมเชิงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : รายงานผลการศึกษาโครงการพัฒนารายวิชาศึกษาทั่วไปของมหาวิทยาลัย
ขอนแก่น : ภายใตโครงการนำร่องบัณฑิตอุดมคติไทยมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ปีที่เสร็จ : 2545
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- การเผยแพร่ : นำเสนอผลการวิจัย ☐ ในการสัมมนาทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
- ชื่อโครงการวิจัย : การศึกษาผลของโครงการพัฒนาทางการศึกษาและจริยธรรมของชุมชน
แออัด เขตเทศบาลนครขอนแก่น ☐ น
- ปีที่เสร็จ : 2544
- แหล่งทุน : ศูนย์ ☐ บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ☐ น
- การเผยแพร่ : นำเสนอโปสเตอร์ในงานประชุมเชิงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอคำพ้อง จังหวัดขอนแก่น
- ปีที่เสร็จ : 2544
- แหล่งทุน : ทุนสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ
- การเผยแพร่ : นำเสนอโปสเตอร์ในงานประชุมเชิงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

งานวิจัยที่กำลังทำ :

- การพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- การพัฒนาครูผู้สอนเพื่อส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- การประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ร่วมโครงการวิจัยคนที่ 1

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางลัดดา ศิลาณ ☐ อย
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Mrs. Ladda Silanoi
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-1005-01301-66-0
3. ตำแหน่ง ☐ ป ☐ จ ☐ บ

รองศาสตราจารย์ ☐ ระดับ 9

ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

4. **หน้๑รงงานที่อยู่๑ที่สามารถติดต่อ๑ได๑สะดวก**

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์๑ มหาวิทยาลัยขอนแก่น๑น

123 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น๑น รหัสไปรษณีย์๑ 40002

โทรศัพท์๑ 0-4320-2406 โทรสาร 0-4334-3545

E-mail addresses: ladda_si@kku.ac.th / ladda_si@hotmail.com

5. **ประวัติการศึกษา**

กศ.บ. (ประวัติศาสตร์๑ ภูมิศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒบางเขน พ.ศ.2520

กศ.ม. (การมัธยมศึกษา สาขาการสอนสังคมศึกษา)

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร พ.ศ.2530

6. **สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ**

- การสอนสังคมศึกษา
- การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

7. **ประสบการณ์๑ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ
งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว:**

7.1 **ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย**

ชื่อโครงการวิจัย : การวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ

ปีที่เสร็จ : 2553

แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารวิจัย มข. และส่งเล่มเผยแพร่ ณ สำนักวิทยบริการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

7.2 **หัวหน้าโครงการวิจัย**

ชื่อโครงการวิจัย : การสร้างสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปีที่เสร็จ : 2553

แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 34 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2554

ชื่อโครงการวิจัย : การวิจัยติดตามและประเมินผลโครงการจัดการเรียนการสอนตาม
หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (English Program) ของ
โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

ปีที่เสร็จ : 2551

- แหล่งทุน : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
- การเผยแพร่ : อยู่ระหว่างการพิจารณานำเสนอในการประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 14 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- ชื่อโครงการวิจัย : **การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาวิชาชีพครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน**
- ปีที่เสร็จ : 2551
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารวิจัย มข. ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนมีนาคม 2554
- ชื่อโครงการวิจัย : **การศึกษามูลค่าการใช้การเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (E-Learning) รายวิชา 234 119 ควบคู่กับสังคมอีสาน สาขาวิชาสังคมศึกษา**
- ปีที่เสร็จ : 2549
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารวิจัย มข.
- ชื่อโครงการวิจัย : **การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนแบบเปิด (Open Approach) ในวิชาประวัติศาสตร์สำหรับครู สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา หลักสูตร 5 ปี**
- ปีที่เสร็จ : 2549
- แหล่งทุน : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : นำเสนอโปสเตอร์ในงานประชุมเชิงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : **การศึกษาศภาพการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่อง และโรงเรียนเครือข่ายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**
- ปีที่เสร็จ : 2546
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : นำเสนอโปสเตอร์ในงานประชุมเชิงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : **การพัฒนากระบวนการส่งเสริมสถานศึกษาในการสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น**
- ปีที่เสร็จ : 2546
- แหล่งทุน : คณะกรรมการวิจัยการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ
- การเผยแพร่ : การนำเสนอผลงานทางวิชาการ ณ ปทุมเพลส จังหวัดปทุมธานี
การนำเสนอผลงานทางวิชาการดี มีคุณภาพ ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ กรุงเทพฯ

ชื่อโครงการวิจัย : การศึกษาความต□องการรูปแบบการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ
ทางการศึกษา พ.ศ. 2542 ของผ□ปกรองในชุมชนแออัดในเขตเทศบาล
ขอนแก่น □ น

ปีที่เสร็จ : 2545

แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การเผยแพร่ : นำเสนอโปสเตอร์ในงานประชุมเชิงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ชื่อโครงการวิจัย : การพัฒนารูปแบบการสอนที่เน□นผ□เรียนเป□นสำคัญในการจัด
กิจกรรมการสอนวิชาสังคมศึกษาสำหรับครูประถมศึกษา II

ปีที่เสร็จ : 2545

แหล่งทุน : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การเผยแพร่ : นำเสนอโปสเตอร์ในงานประชุมเชิงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ชื่อโครงการวิจัย : การศึกษาผลของโครงการพัฒนาทางการศึกษาและจริยธรรมของชุมชน
แออัด เขตเทศบาลนครขอนแก่น □ น

ปีที่เสร็จ : 2544

แหล่งทุน : ศูนย์ □ บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น □ น

การเผยแพร่ : นำเสนอผลการวิจัยด□วยโปสเตอร์ □ ในการสัมมนาทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์

ชื่อโครงการวิจัย : การศึกษาแหล่ง □ ความรู้ □ ในชุมชน กรณีศึกษา อำเภอ น้ำพอง จังหวัด
ขอนแก่น □ น

ปีที่เสร็จ : 2543

แหล่งทุน : คณะกรรมการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ

การเผยแพร่ : นำเสนอผลการวิจัยด□วยโปสเตอร์ □ และปากเป็ด □ ในการสัมมนาทาง
การศึกษา โรงแรมแก่นอินทร์

ชื่อโครงการวิจัย : การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

ปีที่เสร็จ : 2544

แหล่งทุน : ทุนสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

การเผยแพร่ : นำเสนอผลการวิจัยด□วยโปสเตอร์ □ และปากเป็ด □ ในการสัมมนาทาง
การศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์

7.3 ผู้ร่วมโครงการวิจัย

- ชื่อโครงการวิจัย : การสร้างและพัฒนาเครื่องมือประเมินเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะครูด้านการประเมิน เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ปีที่เสร็จ : 2554
- แหล่งทุน : สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
- การเผยแพร่ : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : การวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ปีที่เสร็จ : 2553
- แหล่งทุน : สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
- การเผยแพร่ : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : ความต้องการและสภาพพื้นฐานของการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ
- ปีที่เสร็จ : 2553
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารวิจัย มข. ปีที่ 15 ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม 2553
- ชื่อโครงการวิจัย : การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ปีที่เสร็จ : 2553
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ใน Veridian E-Journal ปีที่ 4 เดือน ก.ย.-ธ.ค. 54 มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ชื่อโครงการวิจัย : การสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามนโยบายของรัฐ
- ปีที่เสร็จ : 2553
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : นำเสนอในงาน The Hawaii International Conference on Education
- ชื่อโครงการวิจัย : การประเมินความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ของนักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ปีที่เสร็จ : 2547
- แหล่งทุน : ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- ชื่อโครงการวิจัย : ความร่วมมือระหว่างครูและนักวิจัยทางการศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยใช้หลักการของวิจัยเชิงปฏิบัติการ
- ปีที่เสร็จ : 2547
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : การนำเสนอผลงานวิจัยทางการศึกษา ณ มหาวิทยาลัย ฮาวาย ประเทศสหรัฐอเมริกา
- ชื่อโครงการวิจัย : การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามดัชนีบ่งชี้ของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดและสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนอยู่ภายใต้ชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
- ปีที่เสร็จ : 2546
- แหล่งทุน : สภาวิจัยแห่งชาติ
- การเผยแพร่ : นำเสนอโปสเตอร์ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชื่อโครงการวิจัย : การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนลดความเหลื่อมล้ำในชุมชน
- ปีที่เสร็จ : 2546
- แหล่งทุน : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : นำเสนอโปสเตอร์ในงานประชุมเชิงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : สภาพการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนเครือข่ายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กรณีศึกษาโรงเรียนเทศบาล 2 (วัดสว่างคงคา) จังหวัดกาฬสินธุ์
- ปีที่เสร็จ : 2546
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : การประเมินความต้องการฝึกอบรมของบุคลากรมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ปีที่เสร็จ : 2544
- แหล่งทุน : ฝ่ายพัฒนาบุคลากร มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : การสังเคราะห์รูปแบบการสอนของครูผู้สอนดีเด่นในเขตจังหวัดขอนแก่น
- ปีที่เสร็จ : 2540
- แหล่งทุน : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ
- การเผยแพร่ : เสนอผลงานปากเปล่า ณ โรงแรมโซลทวิน กรุงเทพมหานคร

งานวิจัยที่กำลังทำ :

- การพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- การพัฒนาครูผู้สอนเพื่อส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- การประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ร่วมโครงการวิจัยคนที่ 2

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวอังคณา ตุงคะสมิต
ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Angkana Tungkasamit
2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-4199-00150-51-2
3. ตำแหน่ง ☐ ปร ☐ จจุบัน ผู้ช่วยศาสตราจารย์
4. หน ☐ วัยงานที่อยู่ ☐ ที่สามารถติดต่อ ☐ อได ☐ สะดวก
สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ ☐ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ☐ น
123 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ☐ น รหัสไปรษณีย์ ☐ 40002
โทรศัพท์ ☐ 0-4320-2406 โทรสาร 0-4334-3545 e-mail: tangka@kku.ac.th
5. ประวัติการศึกษา
ศษ.บ. (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) การประถมศึกษา จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ☐ น พ.ศ.2538
ศษ.ม. (สังคมศึกษา) จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ☐ น พ.ศ.2541
กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ.2550
6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ
  - การประถมศึกษา/ การสอนสังคมศึกษา
  - การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร
7. ประสบการณ์ ☐ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ
งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว:
  - 7.1 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย -

7.2 หัวหน้าโครงการวิจัย

- ชื่อโครงการวิจัย : การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ปีที่เสร็จ : 2553
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ใน Veridian E-Journal ปีที่ 4 เดือน ก.ย.-ธ.ค. 54 มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ชื่อโครงการวิจัย : การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชา นวัตกรรมสังคมศึกษา
ด้วยการใช้การวิจัยเป็นฐาน
- ปีที่เสร็จ : 2550
- แหล่งทุน : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : นำเสนอผลการวิจัยแบบปากเปล่า ในการสัมมนาทางการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และตีพิมพ์ในวารสารคณะศึกษาศาสตร์
- ชื่อโครงการวิจัย : การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน
วิชาการสอนกฎหมายในโรงเรียน
- ปีที่เสร็จ : 2545
- แหล่งทุน : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : การนำเสนอผลงานวิจัยทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

7.3 ผู้ร่วมโครงการวิจัย

- ชื่อโครงการวิจัย : การสร้างและพัฒนาเครื่องมือประเมินเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะครู
ด้านการประเมินเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและการสอนของครูระดับ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ปีที่เสร็จ : 2554
- แหล่งทุน : สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ
- การเผยแพร่ : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : การวิจัยและพัฒนาระบบการประเมินเพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและการ
สอนของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- ปีที่เสร็จ : 2553
- แหล่งทุน : สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ
- การเผยแพร่ : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ชื่อโครงการวิจัย : ความต้องการและสภาพพื้นฐานของการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงตามนโยบายของรัฐ
- ปีที่เสร็จ : 2553
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารวิจัย มข. ปีที่ 15 ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม 2553
- ชื่อโครงการวิจัย : **การสร้างสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**
- ปีที่เสร็จ : 2553
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 34 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2554
- ชื่อโครงการวิจัย : **การสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามนโยบายของรัฐ**
- ปีที่เสร็จ : 2553
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : นำเสนอในงาน The Hawaii International Conference on Education
- ชื่อโครงการวิจัย : **การวิจัยติดตามและประเมินผลโครงการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (English Program) ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ**
- ปีที่เสร็จ : 2551
- แหล่งทุน : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
- การเผยแพร่ : อยู่ระหว่างการพิจารณานำเสนอในการประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ครั้งที่ 14 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- ชื่อโครงการวิจัย : **การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน**
- ปีที่เสร็จ : 2551
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารวิจัย มข. ปีที่ 16 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนมีนาคม 2554
- ชื่อโครงการวิจัย : **การศึกษามลการใช้การเรียนการสอนออนไลน์ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (E-Learning) รายวิชา 234 119 ครูกับสังคมอีสาน สาขาวิชาสังคมศึกษา**
- ปีที่เสร็จ : 2549
- แหล่งทุน : ทุนวิจัย ประเภทอุดหนุนทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : ตีพิมพ์ในวารสารวิจัย มข.
- ชื่อโครงการวิจัย : **การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนแบบเปิด (Open Approach) ในวิชาประวัติศาสตร์สำหรับครู สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา หลักสูตร 5 ปี**
- ปีที่เสร็จ : 2549
- แหล่งทุน : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- การเผยแพร่ : นำเสนอโปสเตอร์ในงานประชุมเชิงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ชื่อโครงการวิจัย : การพัฒนารูปแบบการสอนที่เน้น ☐ นผู้ ☐ เรียนเป ☐ นสำคัญในการจัด
กิจกรรมการสอนวิชาสังคมศึกษาสำหรับครูประถมศึกษา II

ปีที่เสร็จ : 2545

แหล่งทุน : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การเผยแพร่ : นำเสนอโปสเตอร์ในงานประชุมเชิงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

งานวิจัยที่กำลังทำ :

- การพัฒนารูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- การพัฒนาครูผู้สอนเพื่อส่งเสริมการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- การประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ผู้ร่วมโครงการวิจัยคนที่ 3

1. ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย) นางสาวปฐมาภรณ์ พิมพทอง

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss Pattamaporn Pimthong

2. เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน 3-1910-00086-04-0

3. ตำแหน่ง ☐ งบประมาณ ☐ ปัจจุบัน: อาจารย์

4. หน่วยงานที่อยู่ ☐ ที่สามารถติดต่อ ☐ อีเมล ☐ สะดวก :

คณะศึกษาศาสตร์ ☐ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ☐ น

123 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ☐ น

รหัสไปรษณีย์ ☐ 40002 โทรศัพท์ ☐ 0-4320-2406 โทรสาร 0-4334-3454

E-mail Address : ppatt@kku.ac.th

5. ประวัติการศึกษา

ศึกษาศาสตรบัณฑิต (เคมี) จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ.2542

Doctor of Philosophy (Science Education) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2549

6. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ:

- วิทยาศาสตร์ศึกษา

7. ประสบการณ์ ☐ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ
งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว:

7.1 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย

-

7.2 หัวหน้าโครงการวิจัย

-

7.3 ผู้ร่วมโครงการวิจัย

- การส่งเสริมพัฒนาศาสตร์ในการสอนเนื้อหา (PCK) ของนักศึกษาฝึกสอนฝึกสอ / เคมี ระดับ
ประกาศนียบัตรวิชาชีพครูระหว่างการฝึกสอน

งานวิจัยที่กำลังทำ :

- การศึกษาผลของปัจจัยด้านจิตพิสัยและสังคมต่อการสอนวิทยาศาสตร์เพื่อเปลี่ยนแปลง
แนวคิดในระดับประถมศึกษา (งบประมาณ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย)